

מסכת חולין פרק ז' - "גיד הנשה"

1. פט, ב - צ, ב

רס"י

מתני'
ובמוקדשין. לקמן (דף צ.) פליגי
בה איכא למאן דאמר אפילו
בעולה ואיכא למ"ד בקדשים
הנאכלין:
שאינו לו כף. בגמרא מפרש אית
ליה ולא עגיל:
כף. פוליפי"א הנכרכת סביבות
עצם הקולית העליונה סביב
סביב בעיגול אבל עוף אינו כן
שהבשר שעל הקולית ברוחב
הוא ואינו דומה לכף:
כף. שעל גב הירך:
ונוהג בשליל. בן תשעה חי
הנמצא בבהמה:
וחלב. של שליל מותר:
ואין הטבחים נאמנים. לומר
נטלנוהו מפני שטורח הוא להם
לחטט אחריו:

גמ'
איסור גיד. נוהג בבהמה משעה
שנוצר:

יש בגידין בנותן טעם. בבשר
ואשמעינן האי תנא דהאוכל גיד
הנשה של מוקדשין לוקה שנים
אחת משום גיד שאפילו עץ הוא
התורה חייבה עליו ואחת משום
מוקדשין שיש בו טעם ונהנה מן
המוקדשין ושמעין מינה תרתי
חדא דיש בגידין בנותן טעם
וחדא דאיסור חל על איסור
ולאפוקי ממאן דאמר בהאי
פירקא (לקמן צט:) אין בגידין
בנותן טעם: א"כ הכי איבעי ליה
למתני מוקדשין נוהגות בגיד:

אלא. אשמעינן האי תנא דאין
בגידין בנותן טעם והכי קאמר
איסור גיד הנשה לבדו נוהג
במוקדשין אבל איסור מוקדשין
אין בו:

אם יש בו בנותן טעם. שיערו
חכמים בששים כל נותן טעם
סותם:

בולדות קדשים. בהמת שלמים
שילדה ואשמעינן תנא דמתניתין
דלא תימא איסור מוקדשין
קדים וגיד אינו נוהג בשליל וכי
מטי לידה לא אתי גיד חייל עליה
דאין איסור חל על איסור אלא
תרווייהו חיילי דקסבר ולדות
קדשים משעת יצירתן במעי אמן
הן קדושים וגיד הנשה נוהג
בשליל ואשתכח דביצירת העובר
חלו שניהם:

מכלל דרישא לאו בשליל
עסקינן. דאי מרישא שמעינן
דנוהג בשליל סיפא למה ליה
למתנייה:

ה"ק כו'. כלומר רישא ודאי
אשמעינן דנוהג בשליל דאי אין
נוהג בשליל קדים ליה איסור
מוקדשין ותו לא אתי איסור גיד
וחייל עליה והדר תנא פלוגתא
לאשמעינן דדבר זה שהשמיענו
תחלה נוהג בשליל לאו דברי הכל
היא אלא מחלוקת רבי יהודה
ורבנן:

מתניתין

גיד הנשה:

נוהג: בארץ ובחוצה לארץ,
בפני הבית ושללא בפני הבית.
בחולין ובמוקדשין.

ונוהג: בבהמה,

ובחיה,

בדרך של ימין,

ובדרך של שמאל.

ואינו נוהג: בעוף,

מפני שאין לו כף.

ונוהג: בשליל.

רבי יהודה אומר: אינו נוהג בשליל.

וחלב מותר.

ואין הטבחים נאמנים על גיד הנשה,

דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים:

נאמנים עליו,

ועל החלב.

גמרא

"מוקדשין" -

פשיטא!

משום דאקדשיה פקע ליה איסור גיד מיניה?!

וכי תימא: יש בגידין בנותן טעם,

ואתי איסור מוקדשין וחייל אאיסור גיד - האי "מוקדשין נוהג בגיד" מיבעי ליה!

אלא קסבר: אין בגידין בנותן טעם,

ובמוקדשין איסור גיד - איכא,

איסור מוקדשין - ליכא.

וסבר תנא דידן: "אין בגידין בנותן טעם"?

והתנן:

"דרך שנתבשל בה גיד הנשה,

אם יש בה בנותן טעם - הרי זו אסורה" (חולין צו:);

אלא,

הכא בולדות קדשים עסקינן,

וקסבר: נוהג בשליל,

וקסבר: ולדות קדשים במצי אפון הן קדושים,

דאיסור גיד ואיסור מוקדשין בהדי הדדי קאתי.

ומי מצית מוקמת לה בשליל?

והא מדקתני סיפא: "נוהג בשליל" מכלל דרישא לאו בשליל עסקינן!

הכי קאמר:

דבר זה מחלוקת דרבי יהודה ורבנן.

רס"י

הנזיר מגלח. שאם נטמא לאחר שמנה מקצת נזירותו סותר כל מה שמנה ומגלח וחוזר ומתחיל ומונה כדכתיב (במדבר ו) והימים הראשונים יפלו:

על המזבח כו'. אבל לא על שאר טומאות כגון נבלה ושרץ דמת כתיב בפרשה (שם) וכי ימות מת עליו:

לנפל. שכולו קיים ועדיין לא נתקשרו איבריו בגידין שהרי כל איבריו נוצרים ועדיין אין עליו כזית בשר:

אלמא איסור מוקדשין קדים. דמשעה שנוצר הוא קדוש ועדיין לא נוצר הגיד דהא חזינן דיצירת עובר קודמת ליצירת גיד:

ומשנינן אע"ג דאיסור מוקדשים קדים אתי איסור גיד וחייל. הואיל ואיסור חמור הוא שנוהג בבני נח כדקדקנו מתניתין (לקמן דף ק:) והלא לבני נח נאסר גיד הנשה:

ופרכינן מאן שמעת ליה הא סברא. דנוהג בבני נח רבי יהודה בשיליה מתני' (שם):

והאי תנא דרישא דמתניתין דלא כרבי יהודה. דקתני בירך של ימין ושל שמאל ואילו רבי יהודה שמעינן ליה לקמן דאמר אינו נוהג אלא באחד:

סבר לה כוותיה בחדא. דנוהג בבני נח: **ופליג עליה בחדא.** דנוהג בשתי יריכות:

אימור דשמעת ליה לר' יהודה. דאמר דמשום חומריה דגיד דנוהג בבני נח חייל נמי איסור אחרינא:

בטמאה. שמעת ליה דאתי איסור גיד וחייל איסור טמאה דאע"ג דאיסור טמאה ממעי אמה ואיסור גיד אינו עד שיוולד דהא רבי יהודה אין נוהג בשליל קאמר במתניתין אפילו הכי חייל גיד אטמאה משום דאיסור טמאה לאו בעלמא הוא ואיסור גיד חמור שכן נוהג בבני נח:

קדשים דאיסור כרת. שעל ידי קדשים בא לידי כרת כגון אכלו בטמאה או פגול ונותר:

מי שמעת ליה. דחייל גיד עליהו:

אלא הכא במבכרת עסקינן. דלא קדוש ולד אלא ברחם ביציאתו ואשמעינן תנא דידן דאע"ג דאין גיד נוהג בשאר מוקדשים דהא איסור מוקדשים קדים כדאמרת דיצירת עובר קודמת ותו לא אתי איסור גיד וחייל אפילו הכי יש מוקדשים שהגיד נוהג בהן כגון בכור ממה נפשך אי נוהג בשליל איסור גיד קודם ותו לא פקע ואי אין נוהג בשליל תרוייהו בהדי הדדי אתו:

ואיבעית אימא בולדות קדשים. ואשמועינן תנא דידן דלא קדשי במעי אמן אלא בהוייתן ביציאתן הילכך איסור גיד נוהג בכלן משום דאיהו קדים דנוהג בשליל ותו לא פקע דלא תימא במעי אמן קדושים ואיסור מוקדשין קדים כדאמרן בנפל שלא נתקשרו אבריו בגידין ותו לא אתי איסור גיד וחייל להכי נקט בהוייתן משום לישנא דקרא דילפינן מיניה קדושת ולדות קדשים בפ"ב דבכורות (דף יד:) רק קדשך אלו תמורות אשר יהיו לך אלו הולדות:

הנאכלים. חטאת ואשם ושלמים:

שאין נאכלין. עולה:

להלקותו. לקי אם אכלו:

להעלותו. למזבח אין איסור גיד נוהג כדאמרין לקמן דלא כתיב ולא יאכל המזבח:

לישנא אחרינא כאן לחלצו כאן להעלותו. מאן דאמר אין נוהג בעולה לחלצו קאמר שאינו מצווה לחלצו מן הירך ומאן דאמר נוהג להעלותו קאמר דאסור להעלותו בפני עצמו אם פירש מן הירך:

רב נחמן בר יצחק אמר לחלצו פליגי. דמ"ד נוהג קסבר מצוה לחלצו וללישנא קמא להעלותו פליגי מ"ד נוהג קסבר להעלותו נמי אסור עם הירך כדפליגי רבי ורבנן לקמן דלרבי שרי כדמוקי לקמן אליבא דרבי כי איצטריך קרא למשרי גיד הנשה במחורב ולרבנן אסור דבעינן מן המותר לישראל:

הכל. רבויא הוא:

ומי מצית אמרת דתרנייהו בהדי הדדי קאתו?

והתנן:

"על אלו טומאות הנזיר מגלח: על המזבח,

ועל כזית מן המזבח" (נזיר מט.).

וקשיא לן על כזית מן המזבח, על כולו לא כל שכן?!

ואמר רבי יוחנן:

לא נצרכה אלא לנפל שלא נקשרו אבריו בגידין.

אלמא: איסור מוקדשין קדים אף על גב דאיסור מוקדשין קדים

אתי איסור גיד חייל עליהו שכן איסורו נוהג בבני נח.

מאן שמעת ליה האי סברא?

רבי יהודה.

והא מתניתין דלא כרבי יהודה,

דקתני: **"נוהג ב: בהמה,**

ובחיה בירך של ימין,

ובירך של שמאל"

האי תנא סבר לה פויתיה בחדא,

ופליג עליה בחדא.

אימר דשמעת ליה לרבי יהודה: בטמאה דאיסור לאו,

קדשים דאיסור פרת מי שמעת ליה?

אלא הכא במבכרת עסקינן,

דבררם קדוש.

ואי בעית אימא:

ולדות קדשים בהווייתו הן קדושים.

אמר רבי חייא בר יוסף:

לא שנו אלא קדשים הנאכלין,

אבל קדשים שאין נאכלין - אין איסור גיד נוהג בהן.

ורבי יוחנן אמר:

אחד קדשים הנאכלין,

ואחד קדשים שאין נאכלין - איסור גיד נוהג בהן.

אמר רב פפא:

ולא פליגי,

כאן - להלקותו,

כאן - להעלותו.

איכא דאמרי:

אמר רב פפא:

ולא פליגי,

כאן - לחלצו,

וכאן - להעלותו.

רב נחמן בר יצחק אמר:

להעלותו פליגי.

דתניא:

"והקטיר הכהן את הכל המזבחה"³⁸² (ויקרא א, ט) - לזבות העצמות,

והגידין,

והקרינים,

והטלפים.

³⁸² וקרבו וקרעו ורחץ במים והקטיר הכהן את הכל המזבחה עלה אשה בית ייחוס לה'

יכול אפילו פֶּרְשׁוֹ?

תלמוד לומר: "וְעִשִּׂיתָ עוֹלוֹתֶיךָ הַבֶּשֶׂר וְהָדָם"³⁸³ (דברים יב, כז).

אִי בֶּשֶׂר וְדָם,

יכול יחלוץ גידים וְעֶצְמוֹת וַיַּעֲלֶה בֶּשֶׂר לַגִּבִּי מִזֶּבֶחַ?

תלמוד לומר: "וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַה" (ויקרא א, ט) -

הָא בִּיצֵד?

מְחוּבְרִין - יַעֲלוּ,

פֶּרְשׁוֹ - אֶפִּילוּ בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ, יֵרְדּוּ".

ומאן תנא דְשִׁמְעַת לִיה דְאָמַר: "פֶּרְשׁוֹ - יֵרְדּוּ"?

רַבִּי הִיא.

דְתַנָּא:

"וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל" (ויקרא א, ט) - לְרֵבּוֹת הָעֶצְמוֹת,

וְהַגִּידִים,

וְהַקְרָנִים,

וְהַטְלָפִים,

וְאֶפִּילוּ פֶּרְשׁוֹ.

וְהָא מָה אֲנִי מְקַיֵּים "וְעִשִּׂיתָ עוֹלוֹתֶיךָ הַבֶּשֶׂר וְהָדָם"?

בְּפוֹקְעִין.

הָא בִּיצֵד?

עֵינּוּלִי בֶּשֶׂר - אֶתָּה מְחִזִּיר,

וְאִי אֶתָּה מְחִזִּיר עֵינּוּלִי גִידִים וְעֶצְמוֹת.

רַבִּי אוֹמֵר:

בְּתוֹב אֶחָד אוֹמֵר: "וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל" - רִיבָה,

וְכַתּוּב אֶחָד אוֹמֵר: "וְעִשִּׂיתָ עוֹלוֹתֶיךָ הַבֶּשֶׂר וְהָדָם" - מִיעוּט.

הָא בִּיצֵד?

מְחוּבְרִין - יַעֲלוּ,

פֶּרְשׁוֹ - אֶפִּילוּ בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ, יֵרְדּוּ".

וְרַבָּנִי?

מְחוּבְרִין - לֹא אֵיצְטְרִיךְ קָרָא לְרַבּוּנִי,

מִיֵּדִי דְהִנֵּה אֲרֹאשָׁה שֶׁל עוֹלָה,

כִּי אֵיצְטְרִיךְ קָרָא - לְפֶרְשׁוֹ.

וְרַבִּי?

מְחוּבְרִין דְהִיתִירָא - לֹא אֵיצְטְרִיךְ קָרָא לְרַבּוּנִי,

כִּי אֵיצְטְרִיךְ קָרָא - לְגִיד הַנִּשָּׂה בְּמִחוּבְרָא.

צב,

וְרַבָּנִי?

"מִמְשָׁקָה וּשְׂדָאֵל"³⁸⁴ (יחזקאל מה, טו) - מִן הַמוֹתֵר לְיִשְׂרָאֵל.

וְרַבִּי?

מִיֵּדִי דְהִנֵּה אַחֲלָב וְדָם.

וְרַבָּנִי?

מִצֻּתָּהּ בְּכֹךְ שְׂאֲנִי.

רַס"י

אֶפִּילוּ פֶּרְשׁוֹ. מִן הַבֶּשֶׂר הֵנֶךְ גִּידִין
בְּגִידִין הַמוֹתֵרִין קָאמַר דּוּמִיָּא
דְעֶצְמוֹת:

וּמֵאֵן שְׁמַעַת לִיה כּו'. כְּלוּמַר וְהָךְ
מִתְנִיתִי לֹאוּ דְבָרִי הַכֹּל הִיא אֵלֶּא
רַבִּי הִיא וּפְלִיגִי רַבָּנִי עֲלֶיהָ
וּכְדִתְנִיָּא כּו' וּמִפְּלוּגִיתִיהּ
שְׁמַעִינָן דְּלִרְבִּי גִיד הַנִּשָּׂה מוֹתֵר
וְלִרַבָּנִי אֲסוּר כְּדִמְפָּרֵשׁ וְאִזֵּל:

וּמָה אֲנִי מְקַיֵּים הַבֶּשֶׂר וְהָדָם.
וְלֹא גִידִין:

בְּפוֹקְעִין. מַעַל הָאוּר אֲשַׁקְלִנִי ט:
מִיֵּדִי דְהִנֵּה אֲרֹאשָׁה שֶׁל עוֹלָה.
דְּצִרִיךְ שִׁיקְרִיבְנָא שְׁלָם כְּדִכְתִּיב
(ויקרא א) וְאֵת הָרֹאשׁ וְהָרִי
עֶצְמוֹת הָרֶבֶה יֵשׁ:

מִמְשָׁקָה יִשְׂרָאֵל. מְקָרָא הוּא
בְּסִפְרֵי יַחְזָקָאֵל שֶׁה אֶחָד מִן הַצֶּאֱן
מִן הַמֵּאֲתִים מִמְשָׁקָה יִשְׂרָאֵל
וְלַעֲנִין קֶרְבָּנוֹת וְנִסְכֵּיהֶם כְּתִיב
וּמִפְּרִשִּׁינָן לִיה בְּפִסְחִים בְּפֶרֶק
אֵלּוּ עוֹבְרִין מִן הַמוֹתֵר לְיִשְׂרָאֵל
אֲבָל גִּיד הַנִּשָּׂה לֹא וְכִי רַבִּי קָרָא
פֶּרְשׁוֹ דְהִיתִירָא רַבִּי וְלֹא מְחוּבְרִין
דְאִיסוּרָא:

מִיֵּדִי דְהִנֵּה אַחֲלָב וְדָם. דְאִסוּרִין
לֹא כּוֹל וְקֶרְבָּנִים לַגְבוּה וְכִי כְּתִיב
מִן הַמוֹתֵר לְיִשְׂרָאֵל לְמַעוּטִי
טֶרֶפָה אֲבָל מִיֵּן הַבֶּשֶׂר קֶרֶב כּוֹל:
מִצֻּתָּהּ בְּכֹךְ. חֲלָב וְדָם הוּא עֵיקַר
הַקֶּרֶב:

³⁸³ וְעִשִּׂיתָ עוֹלוֹתֶיךָ הַבֶּשֶׂר וְהָדָם עַל מִזְבֵּחַ ה' אֱלֹהֶיךָ וְהַבֶּשֶׂר תֹּאכַל
³⁸⁴ וְשֶׁה אֶחָד מִן הַצֶּאֱן מִן הַמֵּאֲתִים מִמְשָׁקָה יִשְׂרָאֵל לְמִנְחָה וְלַעוֹלָה וְלִשְׁלָמִים לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר ה' אֱלֹקִים

2. צ, ב

רפ"י

חולצו (מן התפוח). חולצו מן הירך ומשליכו לתפוח צבור האפר שבאמצע המזבח שהיו גורפין האפר תמיד וצוברין שם וכשהוא רבה מוציאין אותו לחוץ והוא נקרא תפוח כדלקמן בשמעתין:

מרי דיכ. בעל שמועה זו הבין דברין וכי נאמר לא יאכל המזבח:

שלמים. שהירך נאכל חולץ הגיד ומכבדו לאמה שבעזרה ואינו מצוה לשורפו משום נותר דכי כתיב שרפה בנותר בדבר הראויה לאכילה כתיב כדכתיב (ויקרא יט) יאכל והנותר ישרף וקשה לי ירך של שלמים למה נחתך בעזרה והלא נאכל בכל העיר ונראה בעיני דחטאת ואשם גרסינן שהן נאכלין בעזרה אי נמי משום חזה ושוק של כהנים והגיד בתוכו ורוב אכילתן ודירתן בעזרה ולשכותיהם ששם היו ישנים נקט נמי שלמים:

מעלהו. עם הירך כמות שהיא שלמה ואח"כ חולצו בראש המזבח שגנאי הוא להביא ירך מפורעת למזבח משום הקריבהו נא לפחתך:

אמר רב הונא:

גיד הנשה של עולה - חולצו לתפוח.

אמר רב חסדא:

מרי דיכי!

מי כתיב: 'על כן לא יאכל המזבח'?

"על כן לא יאכלו בני ישראל" ³⁸⁵ (בראשית לב, לג) כתיב!

ורב הונא?

"ממשקה ישראל" ³⁸⁶ (יחזקאל מה, טו) - מן המותר לישאול.

מיתיבי:

"גיד הנשה של שלמים - מכבדו לאמה,

ושל עולה - מעלהו".

מאי לאו, מעלהו ומקטירו!

לא,

מעלהו וחולצו.

ומאחר שחולצו, למה מעלהו?

משום שנאמר: "הקריבהו נא לפחתך" ³⁸⁷ (מלאכי א, ח).

תניא פותיה דרב הונא:

"גיד הנשה של שלמים - מכבדו לאמה,

ושל עולה - חולצו לתפוח".

³⁸⁵ על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך עד היום הזה כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה

³⁸⁶ ושה אחת מן הצאן מן המאיתים ממשקה ישראל למנוחה ולעולה ולשלמים לכפר עליהם נאם ה' אלקים

³⁸⁷ וכי תגישו עור לזבח אין דע וכי תגישו פסח וחלה אין דע הקריבהו נא לפחתך הירצה או הישא פניך אמר ה' צבאות

3. צ, ב

רָשִׁי

כשֶׁלֶשׁ מֵאוֹת כּוֹר. דָּשֵׁן שֶׁל צִבּוֹר
גָּדוֹל שֶׁמִּסְלָקִין לוֹ מִן הַצִּדְדִּין
קָרִי תַפּוּחַ וְכֵן גַּבִּי יִקָּב בַּמִּסְכָּת
עִי"ז (דף נה:) דּוֹרְכִין עִם הָעוֹבֵד
כּוֹכְבִים בַּגֶּת וְאֵעִי"ג שְׁנוּטֵל בִּידוֹ
וְנוֹתֵן לַתַּפּוּחַ:

גּוֹזְמָא. מִילְתָּא בַעֲלָמָא וְלֹא
דּוּקָא דַּמְעוּלָם לֹא הִגִּיעַ לְשֶׁלֶשׁ
מֵאוֹת כּוֹר:

הַשְׁקוּ אֶת הַתְּמִיד. כִּשְׁבָאִין
לְשׁוּחֲטוֹ מִשְׁקִין אוֹתוֹ וְהוּא נוֹחַ
לְהַפְשִׁיט:

גּוֹזְמָא. דְּלֹא כּוֹס שֶׁל זֶהָב
דּוּקָא:

לִשּׁוֹן הוּאִי. לִשּׁוֹן הַדְּיוּט שְׁאִינוֹ
מִדְקָדֵק בַּדְּבָרִיו וּמוֹצִיא בִּפְיוֹ
דָּבָר שְׁאִינוֹ וְלֹא שִׁיתְכוֹן לְשִׁקֵּר
אִלָּא לֹא דָק:

בְּשָׂמִים. אֵלֶמָּא לֹא דָק וְכֵן
וְתִבְקַע הָאֶרֶץ דַּאֲדוּנִיהָ דִּנְרָאָה
מִקּוֹל הַהֶמְוֵן כֵּאלֹלוֹ הִיא נִבְקַעַת
אֲשֶׁטוּרִי"ר בַּלְעִי"ז:

בְּשֶׁלֶשׁה מְקוֹמוֹת כּו'. אבֵּל כּוֹס
שֶׁל זֶהָב דִּתְמִיד דּוּקָא הוּא דֹאִין
עֲנִיּוֹת בַּמִּקּוֹם עֲשִׁירוֹת:

גִּפֵּן. כַּמִּין גִּפֵּן הִיָּה עֲשׂוּי שְׁקוּרִין
טְרִייל"א שְׁמוּדֵלָה עַל
הַכְּלוֹנְסוֹת:

שֶׁלֶשׁ מֵאוֹת כְּהֵנִים. גּוֹזְמָא:

נִירִין. לִיצִי"ש:

כ"ד חוֹטִין. מִקְרָאִי יִלְפִינָן
בַּמִּסְכָּת יוֹמָא בִּפְרָק בָּא לוֹ כַּהֵן
גָּדוֹל (דף עא:) שְׁחוּטָה כְּפוֹל
עֲשָׂרִים וָאַרְבַּע:

אַרְכָּה מ' וְרַחְבָּה עֲשָׂרִים. אֲרַכָּה
לְגוּבְהוֹ שֶׁל פֶּתַח אוֹלָם וְרַחְבָּה
לְרַחְבּוֹ שֶׁפֶתַח הָאוֹלָם גּוּבְהוֹ מ'
וְרַחְבּוֹ כ' וּפְרוּכַת פְּרוּסָה נִגְדוֹ
לְצִנְיָעוֹת בַּעֲלָמָא כַּךְ שְׁמַעְתִּי וּלְיִנ
שֶׁאֵף פְּרוּכַת הַדְּבִיר כַּךְ מִדְּתוֹ
רַחְבּוֹ לְרַחְבּוֹ שֶׁל הֵיכַל שֶׁהוּא כ'
אִמָּה וּגְבָהוֹ לְגָבָהוֹ מִן הָעֲלִיָּה וְעַד
הַרְצָפָה:

וּמִשְׁמוֹנִים וְשִׁתִּים רִיבּוּא. חוֹטִין
לִישְׁנָא אַחֲרִינָא רִיבּוֹת נַעֲרוֹת
הָעוֹסְקוֹת בָּהּ:

וְשֶׁלֶשׁ מֵאוֹת כְּהֵנִים מִטְבִּילִין
אוֹתָהּ. כִּשְׁהִיא נְטִמָּאת וְהִינּוּ
לִשּׁוֹן הוּאִי דְּלֹא בַעִי כּוֹלֵי הָאִי:

תָּנִן הֵתָם:

**"תַּפּוּחַ הִיָּה בְּאֲמָצֵעַ הַמִּזְבֵּחַ,
פְּעָמִים הִיָּה עָלָיו כְּשֶׁלֶשׁ מֵאוֹת כּוֹר".**

אָמַר רַבָּא:

גּוֹזְמָא.

"הַשְׁקוּ אֶת הַתְּמִיד בְּכוֹס שֶׁל זֶהָב".

אָמַר רַבָּא:

גּוֹזְמָא.

אָמַר רַבִּי אֲמִי:

דְּבִרָּה תּוֹרָה לִשּׁוֹן הוּאִי,

דְּבִירוֹ נְבִיאִים לִשּׁוֹן הוּאִי,

דְּבִירוֹ חֲכָמִים לִשּׁוֹן הוּאִי.

"דְּבִירוֹ חֲכָמִים לִשּׁוֹן הוּאִי" - הָא דְּאֲמָרֵן.

"דְּבִרָּה תּוֹרָה לִשּׁוֹן הוּאִי" - "עֲרִים גְּדוּלוֹת וּבְצוּרוֹת בְּשָׂמִים"³⁸⁸ (דְּבָרִים א, כח).

"דְּבִירוֹ נְבִיאִים לִשּׁוֹן הוּאִי" - "וְתִבְקַע הָאֶרֶץ לְקוֹלָם"³⁸⁹ (מַלְכִּים א' א, מ).

אָמַר רַבִּי יִצְחָק בֶּר נַחֲמָנִי אָמַר שְׁמוּאֵל:

בְּשֶׁלֶשֶׁה מְקוֹמוֹת דְּבִירוֹ חֲכָמִים לִשּׁוֹן הוּאִי,

אֵלּוּ הֵן: תַּפּוּחַ,

גִּפֵּן,

וּפְרוּכָת.

"תַּפּוּחַ" - הָא דְּאֲמָרֵן.

"גִּפֵּן" - דִּתָּנִן:

**"גִּפֵּן שֶׁל זֶהָב הִיָּתָה עוֹמֶדֶת עַל פֶּתַח הַיֵּכָל, וּמוֹדֵלָה עַל גְּבִי כְּלוֹנְסוֹת,
וְכָל מִי שֶׁהִיָּה מִתְּחַדָּב גִּרְגִּיר אוֹ אֶשְׁכּוֹל - מִבִּיא וְתוֹלָה בָּהּ.**

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צְדוֹק:

מַעֲשֵׂה הִיָּה וְנִמְנוֹ עָלֶיהָ שֶׁלֶשׁ מֵאוֹת כְּהֵנִים לְפָנוֹתָהּ".

"פְּרוּכָת" - דִּתָּנִן:

"דְּבִן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן הִסְגֹּן:

פְּרוּכָת - עוֹבְיָה טַפַּח,

וְעַל שִׁבְעִים וְשָׁנִים נִירִים נֶאֱרָתָה,

וְעַל כָּל נִימָה וְנִימָה עֲשָׂרִים וְאַדְבָּעָה חוֹטִין,

אֲרָכָה - אֲרַבְעִים בָּאֲמָה,

וְרַחְבָּה - עֲשָׂרִים בָּאֲמָה,

וּמִשְׁמוֹנִים וְשִׁתִּי רִבּוּא נַעֲשִׂת,

וְשִׁתִּים עוֹשִׂים בְּשָׁנָה,

וְשֶׁלֶשׁ מֵאוֹת כְּהֵנִים מִטְבִּילִין אוֹתָהּ".

³⁸⁸ אָמַר אֲנִיחֵנוּ עֲלֵים אֲחִינוּ הַמָּסוּ אֶת לִבְבֵּנוּ לֵאמֹר עִם גָּדוֹל וְרַם מִמֶּנּוּ עֲרִים גְּדוּלוֹת וּבְצוּרוֹת בְּשָׂמִים וְגַם בְּנֵי עֲנָקִים רָאִינוּ שָׁם
³⁸⁹ וַיַּעֲלֵנוּ כָּל הָעָם אַחֲרָיו וְהָעָם מַחֲלִלִים בַּחֲלָלִים וְשִׁמְחִים שִׁמְחָה גְּדוּלָּה וְתִבְקַע הָאֶרֶץ לְקוֹלָם

4. צ, ב - צא, א

רפ"י

והדעת מכרעת. לקמיה בעי לה:
מפשט פשיטא ליה. של ימין:
דעת תורה. כדיליף לקמיה:
דעת נוטה. לשון ספק אבל נראה במקצת שושפניש"ר דסתם הנאבק עם חבירו כשהוא נותן ימינו לשמאל חבירו וחובקו ידו מגעת מאחוריו עד ירך ימינו:
העצמות והגידין. של פסח או בשר הנותר ממנו:
ישרפו לששה עשר. ולא בחמשה עשר דקיימא לן (שבת דף כד:) אין שורפין קדשים ביום טוב והנך עצמות כשיש בהן מוח קאמר ומפני ששמשו את הנותר דמוח הוי כבשר ולפיכך טעונין שריפה כנותר עצמו אבל דלאו בר אכילה אין טעון שריפה דכתיב לא תותירו וגו' כל דקרין ביה לא תותירו קרין ביה תשרפו ואידך לא:
גידי בשר. כל גידין הרכין הנפשטים בבשר:
וליכלינהו. בלילי פסח ולמה מותרין:
ואי בדאיכרי ואיתור. הא תנא ליה נותר:
אלא גידי צואר. דקשין כעצמות ודרכן לשיירן על כרחו ואורחא דתנא למתנינהו באנפי נפשייהו כעצמות:
לשדינהו. לאשפה כיון דלאו בשר נינהו: ואמר רב חסדא גרסינן:
ואליבא דר' יהודה. דמספקא ליה הי אסור והי שרי והלכך על כרחיה משייר להו ותרוייהו בעי שריפה לכל חד וחד מספקין ליה בהיתירא והוי נותר שפיר משום הכי בעי לשוירינהו ולמשרפינהו:
שהוכרו. לאו דווקא:
נתערבו. שאין יודעין איזה ניטל מן הימין ואיזה מן השמאל:
רב אשי אמר. מהכא לא תפשוט וטעמא לאו משום ספיקא דגיד הוא אלא מיפשט פשיטא ליה והכא בשומן הגיד קאמר דמותר מדאורייתא:
וישראל קדושים. העושין סייג לתורה נהגו בו איסור והלכך על כרחיך משייר ליה משום מנהגא ושרפה בעי הואיל ומדאורייתא בר אכילה הוא:
פנימי הסמוך לעצם. הוא גיד ארוך ונתון לארכו של שופי כשפורעין את הירך ופושט בכל הירך ראשו אחד מחובר בעצם האליה ומשם נפשט לאורך השופי עד מקום חיבור הקולית ועצם הירך ושם הוא סמוך לעצם:
אסור. מן התורה:
וחייבין עליו. מלקות כדיליף לקמן מהירך ועוד שהוא על הכף שהכף הוא בשר עגול הסובב את הקולית דבוקה בה ועל שם שהוא בצד פנימי של ירך צד שכלפי ירך חברתה כשהבהמה מחוברת קרי לה פנימי:
וחיצון. גיד קצר הנתון לרוחב השופי בסופו מובלע בכף הסובבת את הקולית והוא נתון בצד חיצון של ירך:
אסור. מדרבנן:
ואין חייבים עליו. דלאו היינו על הכף אלא בתוך הכף ובההוא חיצון עסקין ומשייר ליה על כרחיה ושרפה בעי דהא מדאורייתא חזי:
מזה כזית ומזה כזית. משל ימין ומשל שמאל ומדנקט אכל מזה כזית ומזה כזית ולא נקט אכל ב' זיתים משניהם ש"מ שתי אכילות ושתי התראות הוו:

"בירך של ימין,

ובירך של שמאל".

מתניתין דלא³⁹⁰ כרבי יהודה.

דתנאי:

"רבי יהודה אומר:

אינו נוהג אלא באחת,

והדעת מכרעת: את של ימין".

איבעיא להו:

מיפשט פשיטא ליה לרבי יהודה,

ומאי "דעת"? דעת תורה,

או דלמא:

ספוקי מספקא ליה,

ומאי "דעת"? דעת נוטה?

תא שמע:

"העצמות,

והגידים,

והנותר - ישרפו לששה עשר".

והוינן בה: הני גידי - מאי עבידתיהו?

אי גידי בשר - ליכלינהו!

ואי דאיתור - היינו נותר!

אלא גידי צואר,

אי לאו בשר נינהו - לישדינהו!

ואמר רב חסדא:

לא נצרכא אלא לגיד הנשה,

ואליבא דרבי יהודה,

דאמר: **"אינו נוהג אלא באחת".**

אי אמרת בשלמא: ספוקי מספקא ליה - שפיר,

אלא אי אמרת: מיפשט פשיטא ליה, דהיתירא - ליכלינהו,

דאיסורא - לשדינהו!

אמר רב איקא בר חנינא:

לעולם אימא לך: מיפשט פשיטא ליה.

והכא במאי עסקין:

כשהוכרו ולבסוף נתערבו.

צא, רב אשי אמר:

לא נצרכא אלא לשמנו.

דתנאי:

"שמנו - מותר,

וישראל קדושים נהגו בו איסור".

רבינא אמר:

לא נצרכא אלא לכדרב יהודה אמר שמואל.

דאמר רב יהודה אמר שמואל:

שני גידין הן:

פנימי סמוך לעצם - אסור, וחייבין עליו,

חיצון סמוך לבשר - אסור, ואין חייבין עליו.

תא שמע:

"אכל מזה כזית ומזה כזית - סופג שמונים".

³⁹⁰ מסורת הש"ס. גירסת וילנא: לא

רבי יהודה אומר:**אינו סופג אלא ארבעים".**

אי אמרת בשלמא: מיפשיט פשיטא ליה - שפיר,

אלא אי אמרת: ספוקי מספקא ליה - הו"א לה התראת ספק,

ושמעין ליה לרבי יהודה דאמר: התראת ספק - לא שמה התראה.

דתניא:

"הכה את זה, וחזור והכה את זה,**קלל את זה, וחזור וקלל את זה,****הכה שניהם בבת אחת,****או שקלל שניהם בבת אחת - חייב.****רבי יהודה אומר:****בבת אחת - חייב,****בזה אחר זה - פטור!"**

האי תנא סבר לה כאידך תנא דרבי יהודה,

דאמר: התראת ספק - שמה התראה.

דתניא:

"לא תותירו ממנו עד בקר"³⁹¹ (שמות יב, י) -**בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה,****לומר שאין לוקין עליו,****דברי רבי יהודה.****רבי יעקב אומר:****לא מן השם הוא זה,****אלא משום דהוה לאו שאין בו מעשה,****וכל לאו שאין בו מעשה - אין לוקין עליו."**

תא שמע:

"אכל שני גידין משתי ירכות משתי בהמות - סופג שמונים.**רבי יהודה אומר:****אינו סופג אלא ארבעים".**מדקאמר: **"משתי ירכות משתי בהמות" -****פשיטא דתרוניהו לאיסורא,****ולרבי יהודה איצטריך.****שמע מינה: מיפשיט פשיטא ליה.**

שמע מינה.

ואי פשיטא ליה - אמאי סופג ארבעים ותו לא?

לילקי שמונים!

הכא במאי עסקינן:

כגון דלית בו כזית.

דתניא:

"אכלו ואין בו כזית - חייב.**רבי יהודה אומר:****עד שיהא בו כזית."****רש"י**

אי אמרת בשלמא פשיטא ליה.

משום הכי לקי אימנית:

הכה את זה. ספק בן ט' לזה

וספק בן ז' לזה:

בבת אחת. בהכאה אחת:**חייב.** דהתראת ודאי היא:**בא הכתוב כו'.** כבר פרשתי

באותו ואת בנו דכל מותר

התראת ספק היא דכי מתרינן

ביה אל תותיר מספקא לן אם

עובר על התראה ואם לאו דשמא

קודם עלות השחר יאכלנו:

משתי בהמות. מדנקט משתי

בהמות כי היכי דניהוי תרוייהו

ימניות נקט דאי ימין ושמאל מה

לי שתי בהמות ומה לי אחת:

ולר' יהודה איצטריך. דאע"ג

דתרוייהו דאיסורא קא פטר ליה

בחד מלקות וטעמא כדמפרש

לקמיה שאין בין שניהם אלא

כזית ואי מספקא ליה אמאי לקי

אפילו חדא דילמא תרוייהו

דהיתירא הואיל ושתיהן

ימניות:

אכלו. גיד שלם חייב כאוכל

נמלה כל שהוא שהוא חייב

משום דבריה הוא וחשיב

איסור:

אין בו חכמת דרך ארץ:

³⁹¹ ולא תותירו ממנו עד בקר והגתר ממנו עד בקר כאש תשרפו

5. צא, א

רפ"י

טעמא מאי. פשיטא ליה לרבי יהודה דשל ימין:
ההוא. הא דכתיב הירך לאשמועין אתא דבההוא גיד קאי:
דפשיט איסוריה בכוליה ירך. הוא וקנוקנותיו ושרשיו נפשטין בכל הירך והיינו גיד הפנימי הגדול הנמצא בתחלת פריעת הירך:
שחובק את חבירו. מלפניו:
וידו. הימנית מגעת לכף ירך ימנית של חבירו מאחוריו:
כעובד כוכבים נדמה לו. כסבור היה יעקב שהוא עובד כוכבים וטפלו לימינו כדי שיהא מזומן. לאוחזו אם יקום עליו ובירך הסמוכה לו נגע:
טופלו לימינו. מחברו לימין:
כת"ח נדמה לו. וחלק לו יעקב כבוד כאילו הוא רבו וטפלו לימינו כדי שיהא יעקב לשמאל המלאך:
ה"ז בור.
ורבנן. דפליגי אדרבי יהודה ואסרי בתרוייהו קסברי מאחוריה אתא ונשייה בתרוייהו הכהו בשתייהם עד שנשו ממקומם ועלו:
האי בהאבקו מאי דרשת ביה. למה לי למכתביה כלל אי לאו למימרא דכדרך הנאבקים נגע בו:
נשה ממקומו. קפץ:
נשתה גבורתם. קפצה גבורתם:
היו לנשים. חלשים כנשים:
דבר הנשלח ביעקב נפל בישראל. בכל ישראל:

[רבי יהודה אומר:

אינו נוהג אלא באחת, והדעת מברעת: את של ימין].

וטעמא מאי?

אמר רבא:

אמר קרא: **"הירך"**³⁹² (בראשית לב, לג) - המיומנת לשבירך.

ורבנן?

ההוא - דפשיט איסוריה בכוליה ירך, לאפוקי חיצון דלא.

ורבי יהושע בן לוי אומר:

אמר קרא: **"בהאבקו עמו"**³⁹³ (בראשית לב, כו) - כאדם שחובק את חבירו, וידו מגעת לכף ימינו של חבירו.

רבי שמואל בר אבא בר נחמני אומר:

כגוי נדמה לו,

דאמר מר:

"ישאאל שנטפל לו גוי בדרך - טופלו לימינו".

רב שמואל בר אבא קמיה דרב פפא משמיה דרבא בר עולא אומר:

כתלמיד חכם נדמה לו,

דאמר מר:

המהלך לימין רבו - הרי זה בור.

ורבנן?

מאחוריה אתא,

ונשייה בתרוייהו.

ורבנן,

האי **"בהאבקו עמו"** - מאי דרשי ביה?

מבעי ליה לכאידך דרבי יהושע בן לוי.

דאמר רבי יהושע בן לוי:

מלימד שהעלו אבק מרגלותם עד פסא הכבוד,

כתוב הכא: **"בהאבקו עמו"**,וכתיב התם: **"וענו אבק רגליו"**³⁹⁴ (נחום א, ג).

ואמר רבי יהושע בן לוי:

למה נקרא שמו **"גיד הנשה"** (בראשית לב, לג)?

שנשה ממקומו ועלה.

וכן הוא אומר: **"נשתה גבורתם היו לנשים"**³⁹⁵ (ירמיה נא, ל).

אמר רבי יוסי ברבי חנינא:

מאי דכתיב: **"דבר שלח אדני ביעקב ונפל בישראל"** (ישעיה ט, ז)?³⁹² על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך עד היום הזה כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה³⁹³ וידא כי לא יכל לו ויגע בכף ירכו ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו³⁹⁴ ה' ארך אפים וגדל כח ונקמה לא ונקמה ה' בסופה ובשערה דרכו וענו אבק רגליו³⁹⁵ חדלו גבורי בכל להלחם ושבנו במצודות נשתה גבורתם היו לנשים הציתו משקנניה נשברו בריחיה

"דבר שלח ביעקב" - זה גיד הנשה.
 "ונפל בישדאל" - שפשט איסורו בכל ישראל.

ואמר רבי יוסי ברבי הנינא:
 מאי דכתיב: "וטבוח טבח והכן"³⁹⁶ (בראשית מג, טז)?
 "וטבוח טבח"³⁹⁷ - פרע להן בית השחיטה.
 "והכן" - טול גיד הנשה בפניהם.

כמאן דאמר: גיד הנשה - נאסר לבני נח.

רס"י

ופרע להן בית השחיטה. שלא
 יאמרו בשר הנחירה אני אוכל
 לפי שבני יעקב שומרי מצות היו
 דאף על פי שלא נתנה תורה
 מקובלין היו מאבותיהם:
 כמאן דאמר. במתניתין (לקמן
 דף ק:) גיד הנשה נאסר להם
 בעודם בני נח:

³⁹⁶ ויבא יוסף אתם את בנימין ויאמר לאשר על ביתו הבא את האנשים הביתה וטבח טבח והכן פי אתי יאכלו האנשים בציהרים

³⁹⁷ מסורת הש"ס

6. צא, א-ב

רפ"י

"וַיֹּתֵר יַעֲקֹב לְבָדּוֹ"³⁹⁸ (בראשית לב, כה).

שנשתייר על פכים קטנים. דכל כלים החשובים ומקנה כבר העביר את נחל יבק כדכתיב לעיל מיניה ויעבר את כל אשר לו והוא נשאר על פכין קטנים שלא הספיק להעביר וחשכה לו:

מדקאמר עד עלות השחר. שמע מינה לא ניתנה רשות למזיק להזיק ביום לפיכך לא הוצרך שמירה:

מכאן לתלמיד חכם כו'. שהרי יעקב נשאר יחידי והוזק:

הנה הוא זורה. וונ"י בלע"ז דכתיב ויהי בשכבו וגו' אמרה לה דעי שאחר שיגמור לזרות לא יבא לביתו לשכוב שגנאי הוא לתלמידי חכמים לצאת בלילה וישכב בגורן:

וישכם בבקר. ולא קודם היום ואע"ג דלאו יחיד הוא וכ"ש יחידי:

לך נא ראה. בעת שאדם יכול לראות:

איטליז. שוק שמוכרין בו בשר: **אימאום.** שם מקום:

שמש הבאה בעבורי שקעה בעבורי. קודם זמנה ומפרש ואזיל למה שקעה:

כתיב וילך חרנה. דמשמע דמטא לחרן והדר כתיב ויפגע במקום דהיינו בית אל דאכתי לא מטא לחרן:

שהתפללו בו אבותי. האי בית אל לא הסמוך לעי הוא אלא ירושלים ועל שם יהיה בית אלהים קראו בית אל והוא הר המוריה שהתפלל בו אברהם והוא שדה שהתפלל בו יצחק דכתיב (בראשית כד) לשוח בשדה דהכי אמרינן בפסחים (דף פח.) אל הר ה' ואל בית אלהי יעקב מאי שנה יעקב אלא לא כאברהם שקראו הר דכתיב בהר ה' ולא כיצחק שקראו שדה דכתיב לשוח בשדה אלא כיעקב שקראו בית:

קפצה. לשון (דברים טו) לא תקפוץ את ירך נתקצרה ונתקמצה לו:

ויפגע במקום. כאדם הפוגע בחבירו שבא כנגדו ודרשינן ליה נמי לשון תפלה כדכתיב (רות א) אל תפגע בי:

מיד בא השמש. כדכתיב וילך שם כי בא השמש למה ליה למיכתב כי בא השמש אלא ללמדנו ששקעה קודם זמנה:

אמר רבי אלעזר:

שנשתייר על פכין קטנים.

מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממונם יותר מגופם.

וכל כך למה?

לפי שאין פושטין ידיהן בגזל.

"וַיֹּאבֵק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלֹת הַשָּׁחַר".

אמר רבי יצחק:

מכאן לתלמיד חכם שלא יצא יחידי בלילה.

רבי אבא בר כהנא אמר:

צא, ב, מהכא: ^ הנה הוא זורה את גורן השעורים³⁹⁹ (רות ג, ב).

רבי אבהו אמר:

מהכא: "וישכם אברהם בבקר ויחבוש את"⁴⁰⁰ (בראשית כב, ג).

ורבנן אמרי:

מהכא: "לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום"⁴⁰¹ (בראשית לו, יד).

רב אמר:

מהכא: "ויזרח לו השמש"⁴⁰² (בראשית לב, לב).**"אמר רבי עקיבא:****שאלתי את רבן גמליאל ואת רבי יהושע באיטליז של אימאום,****שהלכו ליקח בהמה למשתה בנו של רבן גמליאל:****בתיב: "ויזרח לו השמש",****וכי שמש לו לבד זרחה?****והלא לכל העולם זרחה!"**

אמר רבי יצחק:

שמש הבאה בעבורי - זרחה בעבורי.

דכתיב: **"ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה"**⁴⁰³ (בראשית כח, י).וכתיב: **"ויפגע במקום"**⁴⁰⁴ (בראשית כח, יא).

כי מטא לחרן, אמר: אפשר עברתי על מקום שהתפללו אבותי, ואני לא התפללתי?!

כד יהיב דעתיה למיהדר, קפצה ליה ארעא,

מיד **"ויפגע במקום"**.

כד צלי, בעי למיהדר,

אמר הקדוש ברוך הוא: צדיק זה בא לבית מלוני, ויפטר בלא לינה?!

מיד **"בא השמש"**.³⁹⁸ וַיֹּתֵר יַעֲקֹב לְבָדּוֹ וַיֹּאבֵק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלֹת הַשָּׁחַר³⁹⁹ וְעֵתָהּ הָלָא בְּזוּ מִדְּעֵתְנָא אֲשֶׁר הָיִיתָ אֶת נַעֲרֹתַי הֵנָּה הוּא זָרָה אֶת גִּרְן הַשְּׁעוּרִים הַלֵּלָהּ⁴⁰⁰ וַיִּשְׁכֶּם אַבְרָהָם בַּבֶּקֶר וַיִּחְבֹּשׂ אֶת חֲמורוֹ וַיִּקַּח אֶת שְׁנֵי נַעֲרָיו אֹתוֹ וְאֶת יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּבְקַע עֲצֵי עֵלְהָ וַיִּקֶּם וַיֵּלֶךְ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר לוֹ הָאֱלֹהִים⁴⁰¹ וַיֹּאמֶר לוֹ לְךָ נָא רְאֵה אֶת שְׁלוֹם אַחִיךָ וְאֶת שְׁלוֹם הַצֹּאן וְהַשְּׂבִי דָּבָר וַיִּשְׁלַחְהוּ מֵעֵמֶק חֲבֵרוֹן וַיָּבֹא שְׁקֵמָה⁴⁰² וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ כְּאִשְׁרֵי עֶבֶר אֶת כְּנֻעַל וְהוּא צֹלַע עַל יָרְכוֹ⁴⁰³ וַיֹּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה⁴⁰⁴ וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיֵּלֶךְ שָׁם כִּי בָּא הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מֵאֲבָנֵי הַמָּקוֹם וַיִּשֶׂם מִרְאשֵׁיתוֹ וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא

7. צא, ב

רָשׁ"י

מאבני. משמע טובא וכתוב ויקח את האבן:
נבלעו באחד. נעשו אבן אחת:
עולים. משמע כי הדדי ולא זה אחר זה וכן יורדים:
וכי פגעו בהדדי הוּוּ להוּ ארבעה. צריך רוחב הסולם להחזיק ארבעתן:
גויטו כתרשיש. דיחזקאל תרשיש ים ששמו תרשיש כדמרגמינן (יחזקאל א) תרשיש כרום ימא מראה הים וכתוב ' (יונה א) אניה באה תרשיש:
בדיוקנו של מעלה. פרצוף אדם שבארבע חיות בדמות יעקב:
בעו לסכוניה. מחמת קנאה:
נצב עליו. לשמרו:
שמניף על בנו. במניפה להצילו מן השרב:
מאי רבותיה. ארבע אמות משכבו הבטיחו לתת לבניו:
שתהא נוחה ליכבש לבניו. כדי אמות:

קְתִיב: **"וַיִּקַּח מֵאֲבְנֵי הַמָּקוֹם"**⁴⁰⁵ (בראשית כח, יא),
 וְכִתְיב: **"וַיִּקַּח אֶת הָאֶבֶן"**⁴⁰⁶ (בראשית כח, יח)!

אָמַר רַבִּי יִצְחָק:

מְלִמֵּד שְׁנֵיתֵקְבָצוּ כָּל אוֹתוֹן אֲבָנִים לְמָקוֹם אֶחָד,
 וְכָל אַחַת וְאַחַת אוֹמֶרֶת: עָלַי יֵנִיחַ צִדִּיק זֶה רֹאשׁוֹ.

תָּנָא:

"וְנוֹלְוּ וְנִבְלְעוּ בְּאַחַד."

"וַיַּחֲלֹם וַהֲנֶה סוֹלָם מֵצֵב אֲרָצָה"⁴⁰⁷ (בראשית כח, יב).

תָּנָא:

"כִּמְהָ רַחְבּוֹ שֶׁל סוֹלָם?"

שְׁמוֹנֵת אֲלָפִים פָּרָסָאוֹת."

דְּכִתְיב: **"וַהֲנֶה מִלְאֲכֵי אֱלֹהִים עוֹלִים וַיּוֹרְדִים בּוֹ"** (בראשית כח, יב),

"עוֹלִים" - שְׁנַיִם,

"וַיּוֹרְדִים" - שְׁנַיִם.

וְכִי פָּגְעוּ בַּהֲדֵי הַדָּדִי - הָוּוּ לְהוּ אַרְבַּעָה.

וְכִתְיב בֵּיהּ בְּמִלְאָךְ: **"וַיְגִיטוּ כְּתִרְשִׁישׁ"**⁴⁰⁸ (דניאל י, 1),

וְגִמְרִי: דְּתִרְשִׁישׁ - תְּרֵי אֲלָפֵי פָּרָסֵי הָווּ.

תָּנָא:

"עוֹלִין וּמִסְתַּכְּלִין בְּדִיוֹקְנוֹ שֶׁל מַעְלָה,

וַיּוֹרְדִין וּמִסְתַּכְּלִין בְּדִיוֹקְנוֹ שֶׁל מַטָּה."

בְּעוֹ לְסִכּוּנִיהָ,

מִיד **"וַהֲנֶה ה' נֹצֵב עָלָיו"**⁴⁰⁹ (בראשית כח, יג).

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ:

אֶלְמָלָא מִקְרָא כְּתוּב - אִי אֶפְשָׁר לְאָמְרוֹ,

כְּאֵדָם שְׁמַנִּיף עַל בְּנוֹ.

"הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שׁוֹכֵב עָלֶיהָ" (בראשית כח, יג).

מַאי רְבוּתִיהָ?

אָמַר רַבִּי יִצְחָק:

מְלִמֵּד שְׁקִפְלָה הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהִנִּיחָהּ תַּחַת יַעֲקֹב אֲבִינוֹ,
 שֶׁתִּהְיֶה נוֹחָה לִּכְבֹּשׁ לְבָנָיו.

⁴⁰⁵ וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיֵּלֶךְ שָׁם מִי כָּא הַשִּׁמְשׁ וַיִּקַּח מֵאֲבְנֵי הַמָּקוֹם וַיִּשֶׁם מִרְאשֵׁיתוֹ וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא

⁴⁰⁶ וַיִּשְׁכַּם יַעֲקֹב בִּבְקָר וַיִּקַּח אֶת הָאֶבֶן אֲשֶׁר שָׁם מִרְאשֵׁיתוֹ וַיִּשֶׁם אֹתָהּ מִצְבָּה וַיִּצַּק שֵׁמֶן עַל רֹאשָׁהּ

⁴⁰⁷ וַיַּחֲלֹם וַהֲנֶה סֹלָם מֵצֵב אֲרָצָה וְרֹאשׁוֹ מִגִּיעַ הַשְּׁמַיִמָּה וַהֲנֶה מִלְאֲכֵי אֱלֹהִים עוֹלִים וַיּוֹרְדִים בּוֹ

⁴⁰⁸ וַיְגִיטוּ כְּתִרְשִׁישׁ וּפָנָיו כְּמִרְאָה בָּרָק וְעֵינָיו כְּלִפְיֵי אֵשׁ וְזִרְעֹתָיו וּמִרְגְּלָתָיו קָעִין נְחֹשֶׁת קָלִל וְקוֹל דְּבָרָיו כְּקוֹל הַמּוֹן

⁴⁰⁹ וַהֲנֶה ה' נֹצֵב עָלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ אֲבִיךָ וְאַלֹהֵי יִצְחָק הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שׁוֹכֵב עָלֶיהָ לֶךְ אֶתְנֶנָּה וְלִזְרַעְךָ

8. צא, ב - צב, א

"וַיֹּאמֶר: שְׁלַחְנִי מִי עִלָּה הַשְּׁחָר"⁴¹⁰ (בראשית לב, כז).

אמר לו: גִּבַּב אֶתָּה אוֹ קוֹבִיּוֹסְטוֹס אֶתָּה, שְׁמַתִּירָא מִן הַשְּׁחָר?!
אמר לו: מִלְאָךְ אֲנִי, וּמִיּוֹם שֶׁנִּבְרָאתִי לֹא הִגִּיעַ זְמַנִּי לִומר שִׁירָה עַד עַכְשָׁיו.

מִסִּיעַ לִיה לִרְבַּב חֲנִנָּאל אָמַר רַב,

דְּאָמַר רַב חֲנִנָּאל אָמַר רַב:

שְׁלֹשׁ כְּתוּת שֶׁל מִלְאָכֵי הַשְּׁרֵת אוֹמְרוֹת שִׁירָה בְּכָל יוֹם:

אַחַת אוֹמְרֶת: "קְדוֹשׁ",

וְאַחַת אוֹמְרֶת: "קְדוֹשׁ",

וְאַחַת אוֹמְרֶת: "קְדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת"⁴¹¹ (ישעיה ו, ג).

מִיתִיבִי:

"חֲבִיבֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹתֵר מִמִּלְאָכֵי הַשְּׁרֵת,

שִׁישְׁרָאֵל - אוֹמְרִים שִׁירָה בְּכָל שָׁעָה,

וּמִלְאָכֵי הַשְּׁרֵת - אֵין אוֹמְרִים שִׁירָה אֲלָא פַּעַם אַחַת בְּיוֹם.

וְאָמַרְי לָהּ: "פַּעַם אַחַת בְּשַׁבָּת".

וְאָמַרְי לָהּ: "פַּעַם אַחַת בְּחוֹדֶשׁ".

וְאָמַרְי לָהּ: "פַּעַם אַחַת בְּשָׁנָה".

וְאָמַרְי לָהּ: "פַּעַם אַחַת בְּשָׁבוּעַ".

וְאָמַרְי לָהּ: "פַּעַם אַחַת בְּיוֹבֵל".

וְאָמַרְי לָהּ: "פַּעַם אַחַת בְּעוֹלָם".

וַיִּשְׁרָאֵל - מַזְבִּירִין אֶת הַשֵּׁם אַחֵר שְׁתֵּי תִיבוֹת,

שֶׁנֶּאֱמַר: "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה'"⁴¹² (דברים ו, ד),

וּמִלְאָכֵי הַשְּׁרֵת - אֵין מַזְבִּירִין אֶת הַשֵּׁם אֲלָא לְאַחַר שְׁלֹשׁ תִּיבוֹת,

בְּדִבְתֵּיב: "קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת".

וְאֵין מִלְאָכֵי הַשְּׁרֵת אוֹמְרִים שִׁירָה לְמַעַלָּה עַד שִׁיאֲמָרוּ יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה,

שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּרוּ יַחַד כּוֹכְבֵי בִקְרָ", וְהִדָּר: "וַיִּרְעוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים" (איוב לח, י).

אֲלָא:

אַחַת אוֹמְרֶת: "קְדוֹשׁ",

וְאַחַת אוֹמְרֶת: "קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ",

וְאַחַת אוֹמְרֶת: "קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת".

וְהָאִיכָא "בְּרוּךְ"⁴¹³ (יחזקאל ג, יב)!

צבא - "בְּרוּךְ" - אוֹפְנִים הוּא דְאָמַרְי לִיה.

וְאִיבָעִית אִימָא:

כִּיּוֹן דְאֶתְהִיב רְשׁוּתָא - אֶתְהִיב.

"וַיִּשְׁרֹא אֶל מִלְאָךְ וַיּוֹכֵל, בְּכָה וַיִּתְחַנֵּן לוֹ"⁴¹⁴ (הושע יב, ה).

אֵינִי יוֹדֵעַ מִי נַעֲשָׂה שָׂר לְמִי.

כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: "כִּי שְׂרִיתָ עִם אֱלֹהִים"⁴¹⁵ (בראשית לב, כט),

הָיָה אוֹמֵר: יַעֲקֹב נַעֲשָׂה שָׂר לְמִלְאָךְ.

⁴¹⁰ וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי מִי עִלָּה הַשְּׁחָר וַיֹּאמֶר לֹא אֶשְׁלַחָךְ כִּי אִם בִּרְכַתְנִי

⁴¹¹ וְקָרָא זֶה אֵל זֶה וַאֲמַר קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת מִלֵּא כָּל הָאֲרֶץ כְּבוֹדוֹ

⁴¹² שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד

⁴¹³ וְתִשְׁאֲנִי רוּחַ וְאֶשְׁמַע אֲחֵרִי קוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל בְּרוּךְ ה' מִמְּקוֹמוֹ

⁴¹⁴ וַיִּשְׁרֹא אֶל מִלְאָךְ וַיּוֹכֵל בְּכָה וַיִּתְחַנֵּן לוֹ בֵּית אֵל יִמְצְאוּ וְשֵׁם יְדַבֵּר עִמּוֹ

⁴¹⁵ וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב וַאֲמַר עוֹד שְׁמָךְ מִי אִם יִשְׂרָאֵל כִּי שְׂרִיתָ עִם אֱלֹהִים וְעִם אַנְשֵׁים וְתוֹכֵל

רס"י

"בְּכָה וַיִּתְחַנֵּן לוֹ".

אֵינִי יוֹדֵעַ מִי בָכָה לְמִי.
כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: "וַיֹּאמֶר: שִׁלְחֵנִי",
הֲוֵי אוֹמֵר: מִלֵּאדָּה בָכָה לִיעֲקֹב.

"כִּי שְׂדֵייתָ עִם אֱלֹהִים וְעִם אָנָשִׁים".

אָמַר רַבֵּה:
רָמַז רָמַז לוֹ, שְׁעֵתִידִים שְׁנֵי שָׂרִים לְצֹאת מִמֶּנּוּ:
רֹאשׁ גּוֹלָה שְׁבַבְבֵּל,
וְנֹשִׂיא שְׁבַאֲרֵץ יִשְׂרָאֵל.
מִכָּאן רָמַז לוֹ גְּלוּת.

9. צב, א

רפ"י

ובגפן. ישראל נמשלו לגפן דכתיב
גפן ממצרים תסיע (תהלים פ):
שרי גאים. עשירים וקרובים
למלכות:
אלו ג' שרי גוים. מלאכים:
עלתה נצה. אין חשוב נץ כל כך
כשריגים שהם ענפים קשים:
אלו פרחי כהונה. המשרתים
במקדש:
במתנות. שנתן הקב"ה לישראל:
אלו הבכורים. שהכניסן לארץ
טובה ומלאה פירות ומביאין
ממנה בכורים בפריחת גמר
בשולם:
הגיע זמנו. לצאת מכאן ולפרות
ולרבות:
עלתה נצה. עלתה זמן הנצה
להזות דם נצחן של מצרים:

"ובגפן שלשה שריגים"⁴¹⁶ (בראשית מ, י).

אמר רב חייא בר אבא אמר רב:

אלו שלשה שרי גאים היוצאים מן ישראל בכל דור ודור,
פעמים ששנים כאן, ואחד בארץ ישראל,
פעמים ששנים בארץ ישראל, ואחד כאן.

היבו רבנן עיניהו ברבנא עוקבא ורבנא נחמיה בני ברתיה דרב.

רבא אמר:

אלו שלשה שרי גוים שמלמדים זכות על ישראל בכל דור ודור.

תניא:

"רבי אליעזר אומר:

"גפן" - זה העולם.

"שלשה שריגים" - זה אברהם יצחק ויעקב.

"והיא כפורחת עלתה נצה" - אלו האמהות.

"הבשילו אשכולותיה ענבים" - אלו השבטים.

אמר לו רבי יהושע:

וכי מראין לו לאדם מה שהיה?

והלא אין מראין לו לאדם אלא מה שעתיד להיות!

אלא:

"גפן" - זה תורה.

"שלשה שריגים" - אלו משה ואהרן ומרים.

"והיא כפורחת עלתה נצה" - אלו סנהדרין.

"הבשילו אשכולותיה ענבים" - אלו הצדיקים שבכל דור ודור.

אמר רבן גמליאל:

עדיין צריכין אנו למודעי, דמוקים ליה פוליה בחד מקום.

רבי אלעזר המודעי אומר:

"גפן" - זה ירושלים.

"שלשה שריגים" - זה מקדש, מלך וכהן גדול.

"והיא כפורחת עלתה נצה" - אלו פרחי בהונה.

"הבשילו אשכולותיה ענבים" - אלו נסכים."

רבי יהושע בן לוי מוקים לה במתנות,

דאמר רבי יהושע בן לוי:

"גפן" - זו תורה.

"שלשה שריגים" - זה באר, עמוד ענן ומן.

"והיא כפורחת עלתה נצה" - אלו הבכורים.

"הבשילו אשכולותיה ענבים" - אלו נסכים.

רבי ירמיה בר אבא אמר:

"גפן" - אלו ישראל,

וכן הוא אומר: **"גפן ממצרים תסיע"**⁴¹⁷ (תהלים פ, ט).

"שלשה שריגים" - אלו שלשה רגלים שישראל עולין בהן בכל שנה ושנה.

"והיא כפורחת עלתה נצה" - הגיע זמן של ישראל לפרות ולרבות,

וכן הוא אומר: **"ובני ישראל פרו וישרצו"**⁴¹⁸ (שמות א, ז).

"עלתה נצה" - הגיע זמן של ישראל ליגאל,

וכן הוא אומר: **"ויז נצחם על בגדי וכל מלבושי אגאלתי"**⁴¹⁹ (ישעיה סג, ג).

"הבשילו אשכולותיה ענבים" - הגיע זמנה של מצרים לשנות כוס התרעלה.

⁴¹⁶ ובגפן שלשה שריגים והוא כפורחת עלתה נצה הבשילו אשכולותיה ענבים

⁴¹⁷ גפן ממצרים תסיע תגרש גוים ותטעה

⁴¹⁸ ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד ותמלא הארץ אתם

⁴¹⁹ פורה דרדתי לבדי ומעמים אין איש אתי ואדרבם באפי וארמסם בחמתי וזו נצחם על בגדי וכל מלבושי אגאלתי

וְהִינּוּ דְאָמַר רַבָּא:

שְׁלֹשָׁה "כּוֹסוֹת" הָאֲמּוּרוֹת בְּמִצְרַיִם⁴²⁰ (בראשית מ, יא) - לָמָּה?

אֶחָד - שִׁשְׁתָּה בִּימֵי מִשֶּׁה,

וְאֶחָד - שִׁשְׁתָּה בִּימֵי פְרַעַה נָכָה,

וְאֶחָד - שְׁעִתִּידָה לְשִׁתּוֹת עִם כָּל הַגּוֹיִם.

אָמַר לִיה רַבִּי אֲבָא לְרַבִּי יְרֵמְיָה בֶּר אֲבָא:

כִּי דְרִישׁ לְהוּ רַב לְהֵנִי קִרְאִי בְּאַגְדָּתָא - כְּוֹתֵךְ דְּרִישׁ לְהוּ.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְיָשׁ:

אוּמָּה זֹ - כְּגֹפֶן נִמְשְׁלָה:

זְמּוּרוֹת שְׁבָה - אֱלֹהֵי בְעָלֵי בְתִים,

אֲשִׁכּוּלוֹת שְׁבָה - אֱלֹהֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים,

עֲלִין שְׁבָה - אֱלֹהֵי עַמֵּי הָאָרֶץ,

קְנוֹקְנוֹת שְׁבָה - אֱלֹהֵי רִיקָנִים שְׁבִישְׁרָאֵל.

וְהִינּוּ דְשִׁלְחוּ מֵתָם:

לִיבְעֵי רַחֲמִים אֵיתְכִּלְיָא עַל עֲלִיָּא,

דְּאֵילְמָלָא עֲלִיָּא - לֹא מִתְקַיֵּימִין אֵיתְכִּלְיָא.

רָס"י

ג' כּוֹסוֹת. בספור החלום וכוס פרעה וגו':

בִּימֵי פְרַעַה נָכָה. שהחריבה נבוכד נצר דכתיב (ירמיהו מז)

לבא נבוכד נצר מלך בבל וגו':

אוּמָּה זֹ. ישראל:

נִמְשְׁלָה כְּגֹפֶן. גֹּפֶן מִמִּצְרַיִם תְּסִיעַ:

זְמּוּרוֹת שְׁבָה אֱלֹהֵי בְעָלֵי בְתִים.

דמה הזמורה הזו מוציאה לולבין ועלים ופרי והוא עיקר הגֹּפֶן כִּד בְּעָלֵי בְתִים גּוֹמְלֵי חֶסֶד ומחזיקים יְדֵי עֲנִיִּים ומפזרים ממונם למלכות בשביל אחיהם ומתקיימים על ידם:

עֲלִין. שבגֹּפֶן סובלין הרוח ומגינים על האשכולות שלא יכס שרב ושמש ורוחות כִּד עֲמֵי הָאָרֶץ חורשין וזורעין וקוצרין מה שתלמידי חכמים אוכלים:

קְנוֹקְנוֹת. וידעילי'ש דלא חזו למידי:

וְאֵכָרָה לִי. הקב"ה אומר קניתי לִי יִשְׂרָאֵל בְּטָ"ו בְּנִסָּן בשביל הצדיקים:

אֲשֶׁר כָּרִיתִי לִי. קניתי כדאמר'י בפ"ק דסוטה (דף יג.) דיעקב זבנה מעשו:

צָרוּר הַכֶּסֶף. בחלק (סנהדרין דף צו:): מפרשין ליה בצדיקים דשלחו ליה עמון ומואב לנבוכד נצר כדשמעו לנביאים דאיתנבאו בחורבנא תא אחרבינהו שלח להו מסתפינא מאלההון שלחו ליה כי אין האיש בביתו שלח להו בקריבא אתי שלחו ליה הלך בדרך למרחוק שלח להו איכא צדיקי דבעי רחמי שלחו ליה צָרוּר הַכֶּסֶף לקח בידו צדיקים שבהם המיתם: יליף:

10. צב, א-ב

רש"י

"ואקברה לי בחמשה עשר כסף"⁴²¹ (הושע ג, ב).

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוידק:

אין "כירה" אלא לשון מכירה,

שנאמר: "בקברי אשר בריתי לי"⁴²² (בראשית נ, ה).

"בחמשה עשר" - זה חמשה עשר בניסן שבו נגאלו ישראל ממצרים.

"כסף" - אלו צדיקים,

וכן הוא אומר: "צדור הכסף לקח בידו"⁴²³ (משלי ז, כ).

"הומר שעורים ולתת שעורים" - אלו ארבעים וחמשה צדיקים שהעולם מתקיים בהם.

ואיני יודע, אם שלשים כאן, וחמשה עשר בארץ ישראל,

ואם שלשים בארץ ישראל, וחמשה עשר כאן,

כשהוא אומר: "ואקחה שלשים הכסף ואשליף אותו בית ה' אל היוצר"⁴²⁴ (זכריה יא, ג),

היו אומר: שלשים בארץ ישראל, וחמשה עשר כאן.

אמר אביי:

ורוביהו משתכחי בבי כנישתא דתותי אפתא.

והיינו דכתיב: "ואומר אליהם: אם טוב בעיניכם - הבו שכרי,

ואם לא - חדלו.

וישקלו את שכרי שלשים כסף" (זכריה יא, יב).

רב⁴²⁵ יהודה אומר:

אלו שלשים צדיקי אומות העולם שאומות העולם מתקיימים עליהם.

עולא אומר:

אלו שלשים מצות שקבלו עליהם בני נח,

ואין מקיימין אלא שלשה:

אחת - שאין כותבין כתובה לזכרים,

ואחת - שאין שוקלין בשר המת במקולין,

ואחת - שמכבדין את התורה.

צב, ב

חומר. שלשים סאין:

לתת. ט"ו סאין:

כאן. בבבל:

ורוביהו. דצדיקי דארץ ישראל:

אפתא. יציע:

ואומר אליהם. בנבואת זכריה

כתיב גבי עובדי כוכבים ואקח

את מקלי את נועם ואגדע אותו

להפר את בריתי אשר כרתי את

העמים ואומר אליהם וגו':

הבו שכרי. החזירו לי את

הצדיקים שהייתם מקבלים

עליהם שכר וישקלו וגו':

ואקח את שלשים הכסף.

ונקבעו אותם צדיקים לדורות

בישראל:

אל בית ה'. בארץ ישראל:

שלשים מצות. לא נתפרשו

ומהכא הוא דקא יליף:

שאין כותבין כתובה לזכרים.

דאע"פ שחשודין למשכב זכור

ומייחדין להם זכר לתשמישן אין

נוהגין קלות ראש במצוה זו כל

כך שיכתבו להם כתובה:

בשר המת. של אדם:

במקולין. באיטליו שאין אוכלין

אותו בפרהסיא כל כך ואני

שמעתי בשר המת בשר בהמה

שמתה מעצמה:

שאין כותבין כתובה לזכרים.

דאע"פ שחשודין למשכב זכור

ומייחדין להם זכר לתשמישן אין

נוהגין קלות ראש במצוה זו כל

כך שיכתבו להם כתובה:

בשר המת. של אדם:

במקולין. באיטליו שאין אוכלין

אותו בפרהסיא כל כך ואני

שמעתי בשר המת בשר בהמה

שמתה מעצמה:

⁴²¹ ואקברה לי בחמשה עשר כסף והומר שעורים ולתת שעורים

⁴²² אבי השביעי לאמר הזה אנכי מת בקברי אשר בריתי לי בארץ כנען שמה תקברני ועתה אעלה נא ואקברה את אבי ואשובה

⁴²³ צדור הכסף לקח בידו ליום הכסף יבא ביתו

⁴²⁴ ויאמר ה' אלי השליכהו אל היוצר אדר ה'קור אשר יקרתי מעליהם ואקחה שלשים הכסף ואשליף אותו בית ה' אל היוצר

⁴²⁵ מסורת הש"ס. גירסת וילנא: רבי

11. צב, ב

רס"י

דאית ליה. כף בשר סביבות
הקולית העליונה:
ולא עגיל. הבשר סביבות העצם
ואינו דומה לכף כל בשר גבוה
ועגול קרי כף כדאמרינן בנדה
(דף מז.) עד שתתמעך הכף גבי
סימני בגרות:

"ואינו נוהג בעוף,
[מפני שאין לו כף]."

והא קא חזינן דאית ליה!

אית ליה ולא עגיל.

בעי רבי ירמיה:
אית ליה לעוף ועגיל,
אית ליה לבהמה ולא עגיל - מאי?

בתר דידיה אזלינן,
או בתר מיניה אזלינן?

תיקו.

12. צב, ב

רפ"י

אמר שמואל וחלבו מותר. דקתני מתני' דברי הכל היא: **נוהג בשליל**. וחלבו של שליל אסור: **בבן תשעה חי**. שחי ועמד לפניו משנשחטה ונקרעה אמו: **לשיטתו**. דאמר בפרק בהמה המקשה (לעיל דף עד.) טעון שחיטה וכיון דלא משתרי בשחיטת אמו לאו שליל הוא דליקרי ביה כל בהמה תאכלו (ויקרא יא) ואפי' חלבו וגידו אלא חלבו דגיד של כל בהמה קאמר מתני' ומוקי ליה שמואל כדברי הכל: **מעיקרו**. מכל מקום שהוא נבלע ונשרש בבשר: **גוממו עם השופי**. החלב הגבוה ונראה על השופי גוממו ומשליכו מפני מראית העין שלא יראה כאוכל גיד אבל עיקרו ושרשו של שומן ושל גיד מותרין: **עם השופי**. בשוה לשופי יחתכנו: **לעולם חלבו דגיד**. קאמר שמואל דברי הכל מותר: **ומודה שמואל**. דאע"ג דמן התורה מותר קאסר ליה ר' מאיר מדרבנן: **מאי לאו רבי מאיר היא**. מדקתני נהגו בו איסור דאילו לרבי יהודה אפי' מנהגא ליכא וקאמר ר"מ דמותר מדאורייתא כשמואל: **חטיטה**. לר' מאיר הוא דשמעינן ליה לעיל:

"ונוהג בשליל.

[רבי יהודה אומר:

אינו נוהג בשליל.

וחלבו - מותר"].

אמר שמואל:

"וחלבו - מותר", לדברי הכל.

חלבו דמאי?

אילימא: דשליל - והא מיפלג פליגי ביה,

דתניא:

"נוהג בשליל,

וחלבו - אסור,

דברי רבי מאיר.

רבי יהודה אומר:

אינו נוהג בשליל,

וחלבו - מותר".

ואמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא:

מחלוקת - בבן תשעה חי,

והלך רבי מאיר לשיטתו,

ורבי יהודה לשיטתו!

ואלא: חלבו דגיד - הא מיפלג פליגי ביה,

דתניא:

"גיד הנשה - מחטט אחריו בכל מקום שהוא,

וחותר שמנו מעיקרו,

דברי רבי מאיר.

רבי יהודה אומר:

גוממו עם השופי!"

לעולם, חלבו דגיד,

ומודה שמואל דלרבי מאיר מדרבנן אסור.

דתניא:

"ושמנו - מותר,

וישראל קדושים נהגו בו איסור".

מאי לאו, רבי מאיר היא,

דאמר: מותר מן התורה,

ואסור מדרבנן.

ממאי?

דילמא רבי יהודה היא,

אבל לרבי מאיר מדאורייתא נמי אסיר!

לא סלקא דעתך,

דתניא:

"גיד הנשה - מחטט אחריו בכל מקום שהוא,

ושמנו - מותר".

מאן שמעת ליה דאית ליה חטיטה? רבי מאיר,

וקאמר: "שמנו - מותר".

13. צב, ב

רָס"י

קְנוּקְנוּת. גידין דקין ההולכין באורך הירך מתחת הבשר מגיד החיצון לגיד הפנימי והן הן האסורין לפי שהן רכין ונותנין טעם אבל גיד עצמו שהוא בראש השופי קשה הוא ועץ בעלמא הוא:

עולא אמר. אע"פ שעץ הוא התורה חייבה עליו:

חוטים שבחלב. כגון חוטי הכסלים וגם בחלב שעל הקרב יש חוטין דקין:

אסורין. מדרבנן:

ואין חייבין עליהם. כרת:

אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא אמר רב:
לא אסרה תורה אלא קנוקנות שבו.

עולא אמר:
עץ הוא, והתורה חייבה עליו.

אמר אביי:

כנותיה דעולא מסתברא,

דאמר רב ששת אמר רב אסי:

חוטין שבחלב - אסורין, ואין חייבין עליהן.

אלמא: "חלב"⁴²⁶ (ויקרא ז, כג) אמר רחמנא, ולא חוטין,

הכא נמי - "גיד"⁴²⁷ (בראשית לב, לג) אמר רחמנא, ולא קנוקנות.

⁴²⁶ דבר אל בני ישראל לאמר כל חלב שזר וקשבו ועז לא תאכלו

⁴²⁷ על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך עד היום הזה כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה

14. צב, ב - צג, א

רפ"י

לובן כוליא. שבתוך החריץ ומתפשט והולך בתוך הכוליא:
ממרטט ליה. משרש אחריו:
גאים ליה. החפוי אבל בכוליא אכל:

חלב שהבשר חופה אותו. חלב שעל הכסלים שתחת הכליות ונראה בגובה הכסלים ואח"כ נבלע תחת הבשר אדום דק ומתפשט תחת אותו בשר בכל הכסלים ומשהבשר חופהו מותר וכשכלה למטה אותו בשר יוצא ממנו קרום עב ולבן לבד קרום דק וקלוש המתפשט בכל הכסלים שאסור משום חלב כדלקמן ותחת אותו קרום עב יש חלב ויש שנוהגים איסור באותו חלב לפי שאותו קרום אינו חשוב חפוי בשר שדק הוא אבל בארץ אשכנז נוהגין בו היתר וגם בעיני נראה דחפוי גמור הוא. ובלובן כוליא הלך אחר המחמיר לשרש אחריו כיון דלא איתוקם הלכתא כרבי אסי והמחמיר יחמיר והמונע לא הפסיד:

גופא:

אמר רב יששת אמר רב אסי:
חוטין שבחלב - אסורין, ואין חייבין עליהן,
שבכוליא - אסורין, ואין חייבין עליהן.

לובן כוליא -

רבי ורבי חייא,

חד אסר,

וחד שרי.

רבה ממרטט ליה.

רבי יוחנן ממרטט ליה.

רבי אסי גאים ליה.

אמר אביי:

פנותיה דרבי אסי מסתברא,

דאמר רבי אבא אמר רב יהודה אמר שמואל:**חלב שהבשר חופה אותו - מותר.**

צג, א

אלמא: שעל הכסלים⁴²⁸ (ויקרא ג, ד) **אמר רחמנא, ולא שבתוך הכסלים,**
הכא נמי - שעל הכליות (שם) אמר רחמנא, ולא שבתוך הכליות.

15. צג, א

רַחֲמֵי

האי תרבא דתותי מתני. זה עליונו וגובהו של אותו חלב שפירשתי קודם שיכסהו הבשר ואותו גובה עצמו מכוסה במתנים שקורין לונביל"ש שרחבן מרחיב למטה מצלעות קטנות ומכסהו וכשהטבח מפרישו נראה אותו חלב:

פרוקי מפרקא. כשהיא הולכת איבריה נעים והמתנים פעמים שהן נמשכים כלפי מעלה והכסלים נמשכין כלפי מטה ואין החלב נכסה בהן:

המסס ובית הכוסות. בסוף הקרב ולא זה הוא עיקר חלב המכסה את הקרב שקורין טייל"א שהוא תותב קרום ונקלף אבל אותו חלב המכסה את הקרב דבוק לחלב שעל המסס ובית הכוסות:

תרבא דקליבוסתא. עצם קטן הוא ומונח על עצם שקורין הנק"א ומחובר לחולית האליה מלמעלה ועליו יש חלב תחת ראש המתן שקורין לונביל"ל:

חוטין שביד. שאנו נוטלין מן הכתף:

משה. תלמיד חכם:

גופא:

אמר רבי אבא אמר רב יהודה אמר שמואל: חלב שהבשר חופה אותו - מותר.

איני?!

והאמר רבי אבא אמר רב יהודה אמר שמואל: האי תרבא דתותי מתני - אסיר!

אמר אביי:

בהמה בחייה - פרוקי מיפרקא.

אמר רבי יוחנן:

אנא, לאו טבחא אנא, ולא בר טבחא אנא,

ונהירנא דהכי הוו אמרי בי מדרשא:

בהמה בחייה - פרוקי מיפרקא.

אמר רבי אבא אמר רב יהודה אמר שמואל:

חלב שעל המסס ובית הכוסות - אסורין, וענוש כרת,

וזהו חלב שעל הקרב⁴²⁹ (ויקרא ג, ג).

ואמר⁴³⁰ רבי אבא אמר רב יהודה אמר שמואל:

האי תרבא דקליבוסתא - אסור, וענוש כרת,

וזהו חלב שעל הכסלים⁴³¹ (ויקרא ג, ד).

ואמר רבי אבא אמר רב יהודה אמר שמואל:

חוטין שביד - אסורין.

אמר רב ספרא:

משה!

מי אמר רחמנא: לא תיכול בישא?

אמר רבא:

משה!

מי אמר רחמנא: אכול דמא?

חתכיה ומלחיה - אפילו לקדירה נמי שפיר דמי.

⁴²⁹ והקריב מזבח השלמים אשה לה' את החלב המכסה את הקרב ואת כל החלב אשר על הקרב

⁴³⁰ מסורת הש"ס. גירסת וילנא: אמר

⁴³¹ ואת שתי הקליות ואת החלב אשר עלהן אשר על הכסלים ואת היתרת על הכבד על הקליות וסידרה

16. צג, א

רס"י

ריש מעיא. כשהדקין יוצאין מן הקבה צריך לגרר חלב שעליהן אורך אמה:

וזהו חלב שעל הדקין. שנחלקו בו רבי ישמעאל ורבי עקיבא באלו טרפות (לעיל דף מט:):
שבעוקץ. היינו ה' חוטי דכפלי פלונקש"א:

עוקץ. הנק"א:
בעי לחטוטי בתרייהו. עד שימצא במספר הזה וראשן אחד מחובר בשדרה וראשי הפצולין נדבקין תחת החזה בראשי הצלעות:

ה' חוטי הוו. ה' מקומות ובהן חוטים של איסור:
דטחלא. טחול:

דידא. שביד:
ודלועא. שבלחי וחוטים דקין הוא דקחשיב הלכך לא תנא מזרקי הצואר שאף הם משום דם:

דביעי. ביצים של זכר:
דמוקרא. שעל המוח:

אמר רב יהודה אמר שמואל:

ריש מעיא באמתא - בעי גרידה, וזהו חלב שעל הדקין.

ואמר רב יהודה:

חוטין שבעוקץ - אסורין.

חמשא חוטי אית ביה בכפלא:

תלתא - מימנא,

ותרתי - משמאלא.

תלתא - מפצלי לתרי תרי,

תרי - מפצלי לתלתא תלתא.

נפקא מינה: דאי שליף להו עד דחמימי - משותלפי,

ואי לא - בעי חטוטי בתרייהו.

אמר אביי ואיתימא רב יהודה:

חמשא חוטי הוו:

תלתא - משום תרבא,

ותרין - משום דמא.

דטחלי,

ודכפלי,

ודכוליתא - משום תרבא,

דידא,

ודלועא - משום דמא.

למאי נפקא מינה?

הני דמשום דמא - אי מתנדד להו ומלח להו, שפיר דמי,

הנד - לית להו תקנתא.

אמר רב פהנא ואיתימא רב יהודה:

חמשא קרמי הוו:

תלתא - משום תרבא,

ותרי - משום דמא.

דטחלי,

דכפלי,

ודכוליתא - משום תרבא,

דביעי,

ודמוקרא - משום דמא.

17. צג, א

רס"י

חות ביה טפי. שלא היה קולפו
אלא בגובהו במקום עוביו שהוא
מחובר שם לכרס ולחלב ואמר לו
קלוף ורד עד מטה:
על הדד. קרום שעל מקום עוביו:
אמאי. והא חלב הקרב הוא:
אלא לאו דכוליה. של טחול
כוליה:

רב יהודה בר אשיעיא הוה קא קליף ליה טחלא ללוי בריה דרב הונא בר חייא.
הוה קא גאים ליה מעילאי.
אמר ליה:
חות ביה טפי.

אתא אבוה אשכחיה,
אמר ליה:
הכי אמר אבוה דאמך משום דרב,
ומנו? רב ירמיה בר אבא:
לא אסרה תורה אלא שעל הדד בלבד.

איני?
והאמר רב המנונא:
תנא:
"קרום שעל הטחול - אסור, ואין חייבים עליו".
הכי דמי?
אילימא: שעל הדד - אמאי אין חייבין עליו?
אלא: דכוליה!

אמר ליה:
אי תניא - תניא!

18. צג, א

רפ"י

עילאה. חלב ממש שעל הכליות
יש עליו קרום דק והוא חלב
גמור:
תנאה. קרום:

גופא:

אמר רב המנונא:

תנא:

**"קרום שעל הטחול - אסור, ואין חייבין עליו.
קרום שעל גפי כוליא - אסור, ואין חייבין עליו".**

והתנא:

"חייבין עליו!"

טחול אטחול - לא קשיא:

הא - כנגד הדד,

הא - שלא כנגד הדד.

כוליא אכוליא - נמי לא קשיא:

הא - בעילאה,

הא - בתתאה.

19. צג, א-ב

רָשִׁי

ביעי חשילתא. ביצי זכר
המעורים בגופו:
חז אסר. משום אבר מן החי
דאע"ג דתלו ביה כחותוכין דמו:
אל תטוש תורת אמך. מנהג
מקומך שאתה מבבל ושם נוהגין
בו איסורא דהא איפליגו בה רב
אמי ורב אסי:
הני ביעי דגדיא עד תלתין יומין.
משנולד:
שריין. בלא קליפת הקרום
דאכתי לא נפיש דמיה ליבלע
באיבריו גדיא לאו דווקא:
אזרען. יש בהן זרע אסורין
דבידוע שיש דם:

ביעי חשילתא -
רב אמי ורב אסי,
חד אסר,
וחד שרי.

צג,ב מאן דאסר - ^מַדְלָא קא בריין, הני אבר מן החי נינהו.
מאן דשרי - מַדְלָא קא מסרחן, הני חיותא אית בהו.

ואידך?

האי דלא קא מסרחן - דלא קא שליט בהו אוירא.

ואידך?

האי דלא בריין - כחישותא הוא דנקט להו.

אמר ליה רבי יוחנן לרב שמן בר אבא:
הני ביעי חשילתא - שריין.
ואת - לא תיכול,
משום: **"ואל תטוש תורת אמך"**⁴³² (משלי א, ח).

אמר מר בר רב אשי:

הני ביעי דגדיא:
עד תלתין יומין - שריין בלא קליפה,
מכאן ואילך, אי אזרען - אסורין,
ואי לא אזרען - שריין.

מנא ידעינן?

אי אית בהו שורייקי סומקי - אסורין,
לית בהו שורייקי סומקי - שריין.

⁴³² שְׁמַע בְּנִי מוֹסֵר אֲבִיךָ וְאַל תִּטֹּשׁ תּוֹרַת אִמְךָ

20. צג, ב

רס"י

אומצא ביעי ומזוקי. לקמיה
מפרש פלוגתייהו:
בכל התורה כולה. רב אחא
ורבינא חד אמר הכי וחד אמר
הכי בכולהו ההוא דמיקל רבינא
וההוא דלחומרא רב אחא:
דאסמיק. שנקוטראי'ו:
חתכה. חתיכות הרבה:
תלייה בשפודא. בתוך התנור
לצלוח בלא חתכה ומלחה אלא
כדי מליחת צלי דבר מועט:
דאיב דמא. הואיל ותלוי שפיר
דמי:
שייבי. שואבים את הדם:
מצמת צמית. אישטרייני'ט
צומתין הבשר ואינו מוציא את
דמו והוא נצלה בתוכו ואסור:
מיזוקי. חוטי הצואר ורידין:
רישא בכיבשא. הראש כשרוצין
להסיר שערן נותנין עליו מים
ומטמינין אותו ברמץ:
כבשא. הטמנה:
אותביה אבית השחיטה. שבת
השחיטה מלמטה:
דייב דמא. דרך החתך ושפיר
דמי:
אצדדים. על לחיו:
מיקפא קפי. דמא בתוכו ואסור:
קפי. כמו (איוב י) וכגבינה
תקפיאני:
אותביה אנחיריה. נקבי החוטם
למטה:
דץ ביה. בנקב החוטם מידי שלא
יסתם:

אומצא,

ביעי,

ומזוקי - פליגי בה רב אחא ורבינא.

בכל התורה כולה - רבינא לקולא,

ורב אחא לחומרא,

והלכתא כרבינא לקולא,

לבר מהני תלת - דרב אחא לקולא,

ורבינא לחומרא,

והלכתא כרב אחא לקולא.

אומצא דאסמיק:

חתכה ומלחה - אפילו לקדרה נמי שפיר דמי.

תלייה נמי בשפודא - דאיב דמא.

אגומרי - פליגי בה רב אחא ורבינא,

חד אמר: משאב שאיבי ליה,

וחד אמר: מצמת צמתי ליה.

וכן ביעי,

וכן מזוקי.

רישא בכיבשא:

אותביה אבית השחיטה - דייב דמא, ושרי.

אצדדין - מיקפא קפי, ואסור.

אותביה אנחיריה: דץ ביה מידי - שרי,

ואי לא - אסיר.

איכא דאמרי:

אנחיריה,

ואבית השחיטה - דאיב.

אצדדין: אי דץ ביה מידי - שרי,

ואי לא - אסיר.

21. צג, ב

רָשׁ"י

פְּנִימִי. גיד הארוך והוא בצד פְּנִימִי של ירך:

חִיצוֹן. גיד הקצר שבסוף השופי לרחבו והוא צד חיצון של ירך: **והתניא פְּנִימִי**. קרי מובלע בבשר:

אֶקְלוּדִי מִקְלִיד. אותו גיד הארוך חוזר ונכנס בבשר והתם קרי ליה סמוך לבשר:

אֶקְלוּדִי. לשון מפתח הנכנס בפותחת:

והתניא. דחיצון קרי סמוך לעצם דמשמע גלוי הוא ואינו מובלע בבשר:

אמר רב יהודה היכא דפרעי טבחי. הוי גלויה במקום חתך הירך כשנחתכת ונפרשת מן האליה הוי ראש אותו גיד מחובר לבוקא של קוליא כך שמעתי:

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל:

לְשׁוֹנֵי גִידֵין הֵן:

הַפְּנִימִי סָמוּךְ לַעֲצָם - אָסוּר, וְחִיּוּבִין עָלָיו, חִיצוֹן סָמוּךְ לְבָשָׂר - אָסוּר, וְאִין חִיּוּבִין עָלָיו.

וְהַתְּנִיא:

"פְּנִימִי סָמוּךְ לְבָשָׂר!"

אָמַר רַב אֲחָא אָמַר רַב כְּהָנָא:

אֶקְלוּדִי מִקְלִיד.

וְהָא תְּנִיא:

"חִיצוֹן הַסָּמוּךְ לַעֲצָם!"

אָמַר רַב יְהוּדָה:

הִיכָא דְּפָרְעִי טַבְּחִי.

22. צג, ב

רש"י

טבח שנמצא אחריו חלב. דרך
הטבח לנקר הבשר:
להלקותו. בכזית:
לעברו. בכשעורה:

איתמר:

טבח שנמצא חלב אחריו -

רב יהודה אמר:

בכשעורה.

רבי יוחנן אמר:

בכזית.

אמר רב פפא:

ולא פליגי,

כאן - להלקותו,

כאן - לעברו.

אמר מר זוטרא:

בשעורה - במקום אחד,

כזית - אפילו בשנים ובשלישה מקומות.

והלכתא:

להלקותו - בכזית,

לעברו - בכשעורה.

23. צג, ב

רס"י

"אין השבחין נאמנין על גיד הנשה,
דברי רבי מאיר.
וחכמים אומרים:
נאמנין עליו,
ועל החלב".

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן:
חזרו לומר: נאמנין.

אמר רב נחמן:
אכשור דרי?!

מעיקרא, דהוּו סברי לה כרבי מאיר - לא הוּו מהימני,
ולבסוף - סברי כרבי יהודה.

איכא דמתני לה אסיפא:
"וחכמים אומרים:
נאמנין עליו,
ועל החלב".

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן:
חזרו לומר: אין נאמנין.

אמר רב נחמן:
בזמן הזה - נאמנין.

אכשור דרי?!

מעיקרא - סברה כרבי יהודה,
הדר סברה כרבי מאיר, כמא דהוּו דכירי לה לדרבי יהודה - לא מהימני,
והשתא, דאנשייה לדרבי יהודה - מהימני.

"ועל החלב".

"חלב" - מאן דבר שמייה?

הכי קאמר:
אין נאמנין עליו,
ועל החלב.
וחכמים אומרים:
נאמנין עליו,
ועל החלב.

אכשור דרי. דמדקאמר חזרו
לומר מכלל דמעיקרא הוה קי"ל
כרבי מאיר דאמר אין נאמנים
וחזרו לומר נאמנים וכי אכשור
דרי בתמיה:
כרבי מאיר. דבעי חטיטה
וטריחא להו מילתא לא מהימני
וצריך לבדוק אחריהם:
מעיקרא סברי לה כרבי יהודה.
ולפיכך אמרו חכמים דנאמנין
ולבסוף סברי דבעי חטיטה
ואמרו אין נאמנים:
וכמה דהוּו דכירי לדר' יהודה.
וגירי בתריה אמרו אין נאמנין
משום דסבירא לן כר' מאיר
ובזמן הזה דאנשייה לדרבי
יהודה והוחזק המנהג כרבי
מאיר אמרו נאמנין:
הכי קאמר. רבי מאיר:
אין נאמנים לא עליו ולא על
החלב. מפני שטורח הוא להם
וחכמים אומרים נאמנין עליו
ועל החלב:

24. צג, ב - צד, א

רפ"י

מתניתין

שולח אדם ירך לגוי שגיד הנשה בתוכה,
מפני שמקומו ניכר.

גמרא

שלימה - אין,
חתוכה - לא.

במאי עסקינן?

צד, א

אילימא: במקום שאין מכריזין - חתוכה נמי לישדר ליה,
דהא לא אתו למזבן מיניה!
אלא: במקום שמכריזין - שלימה נמי לא לישדר ליה,
דחתיד ליה ומזבין ליה!

אי בעית אימא: במקום שמכריזין,
ואי בעית אימא: במקום שאין מכריזין.

"איבעית אימא: במקום שמכריזין" - חיתוכא דגוי מידע ידיע.

"ואיבעית אימא: במקום שאין מכריזין" - גזירה שמא יתננה לו בפני ישראל אחר.

ואי בעית אימא:
משום דקא גניב ליה לדעתיה.

דאמר שמואל:
אסור לגנוב דעת הבריות, ואפילו דעתו של גוי.

והא דשמואל - לאו בפירוש איתמר, אלא מקללא איתמר.
דשמואל הוה קא עבר במברא,
אמר ליה לשמעיה: פייסיה למבוריה.
פייסיה, ואיקפד.

מאי טעמא איקפד?

אמר אביי:
תרנגולת טרפה הואי, ויהבה ניהליה במר דשחוטה.

רבא אמר:
אנפקא אמר ליה לאשקויי, ואשקיייה חמרא מזיגא.

וכי מקללא - מאי?

למאן דאמר: טרפה הואי - אמר ליה: אמאי תשהא איסורא.
למאן דאמר: אנפקא אמר ליה לאשקויי - אנפקא, חייא משמע.

מתני'

שולח אדם ירך לעובד כוכבים כו'. ואין
חוששין שמא יחזור וימכרנה לישראל
ויאכלנה בגידה דכיון דשלימה היא
מקומו של גיד הנשה היה ניכר אם נחטט
הימנה והלוקח מבין שלא ניטל ונוטלו
ובגמרא פריך היכי זבני ישראל בשר
מעובד כוכבים:

גמ'

ירך. שלמה משמע:

חתוכה לא. אלא אם כן ניטל גידה דכיון
דחתוכה היא סבר הלוקחה מן העובד
כוכבים שניטל גידה ואוכלה בגידה:
במקום שאין מכריזין. שכל הטבחים של
אותו מקום ישראלים הם וכשבאה
טרפה לידם אין מכריזין לומר נפלה
טרפה באיטליו למכור לעובד כוכבים
ובאותו מקום אין לוקחין בשר מן העובד
כוכבים דשמה מכרו לו הטבחים טריפה
ואין אנו יודעים אם באת היום טרפה
לידם:

חתוכה נמי לישדר. עם גידה דליכא
למיחש שמא ימכרנה לישראל דהא לא
זבני מיניה דחיישינן לטרפה:

אלא במקום שמכריזין. שישראל מותר
ליקח שם באותו מקום מן העובד
כוכבים כיון שלא הכריזו דלמאי נחוש
לה הטבחים ישראלים הם ולטרפה ליכא
למיחש דהא לא הכריזו היום:

שלימה נמי לא לישדר ליה. עד שיטול
גידה דאע"פ שמקומו ניכר איכא למיחש
דלמא חתיד לה עובד כוכבים ומזבין
וסבור זה שנטל גידה:

חיתוכא דעובד כוכבים. בירך אינו עשוי
כשל ישראל שהוא פורעה כדרך שהגיד
מונח ועל דא סמך רבי בשולח ירך
לחבירו על יד עובד כוכבים ולא עשה בה
חותם דכשרה היא אם היא חתוכה כדרך
שישראל חותכה אחר חטיטת הגיד אבל
באבר אחר שחיתוך עובד כוכבים וחיתוך
ישראל שוין בו אסור עד שיהא בו חותם:
ואיבעית אימא במקום שאין מכריזין.
ודקשיא לך חתוכה נמי לישדר דהא לא
זבין לה ישראל גזירה שמא יתננה לו
בפני ישראל ואותו הוואה שזה נתנה לו
לוקח הימנו וכסבור ניטל גידה:

ואיבעית אימא. טעמא דמתני' דאמר
חתוכה לא לישדר עם גידה:

משום דגנוב דעתו. דעובד כוכבים כסבור
שישראל זה אוהבו מאד שתקנה וטרח
בה ליטול גידה עד שנראית לעצמו
ואח"כ נתנה לו והוא לא נטלו ונמצא
מחזיק לו טובה חנם:

פייסיה למבוריה. תן שכרו לבעל
המעבורת:

מברא. ספינה רחבה שעוברין בה את
הנהר:

במר דשחוטה. בחילוף שחוטה בחזקת
שחוטה וחבירו בבכורות (דף ל). ההוא
טבחא דמזבין תרבא דאטמא במר
דכנתא ולי נראה דלשון תמורה הוא
דהאי דטרפה לאו דוקא דטרפה
בשחוטה לא מיחלפא אלא כלומר טרפה
שחוטה נתן לו במר דכשרה שחוטה:

ואשקיייה חמרא מזיגא. והעובד כוכבים
סבור שהיין חי:

וכי מכללא מאי. מה לנו אי איתמר מכלל
אי בפירוש הא מהא כללא שפיר שמעינן
ואמאי אשמעינן גמרא דלאו בפירוש
אתמר ומה יש לנו לגמגם בכלל זה:

למ"ד טרפה הואי. איכא למימר דלאו
משום גניבות דעת איקפיד אלא משום
דאשהיה גביה עד השתא:

אנפקא חייא משמע. משום יקרא ידידיה
איקפיד שעבר על דבריו:

25. צד, א

רפ"י

לא יסרהב. לא יפציר בו הואיל ויודע שלא יעשה משום דגונב דעתו להחזיק לו טובה בחנם כסבור שמן הלב מסרהב לו כן : ולא יפתח לו כו'. כל חביותיהם מגופות היו וכשבא אדם חשוב אצלו פתח לו חבית להשקותו יין חזק ואם מכר חבית לחנוני שלמה ועדיין היא אצלו לא יפתחנה לאורח הבא לו מפני שגונב לבו להחזיק לו טובה חנם כסבור זה הפסד גדול נפסד ע"י שהרי תשאר חבית זו חסרה ותתקלקל יינה וזה ימסרנה מיד לחנוני שימכרנה לו :

אא"כ הודיעו. מכרתיה לחנוני ואיני נפסד :

לא יביא לו פך ריקן ויאמר לו סוף שמן. מפני שיודע בו שאינו סך וגונב דעתו כסבור שיש בו שמן :

ואם בשביל כבודו. של אורח להודיע לבריות שחביב הוא עליו מותר :

המתקשקש. חסר לפי שזה סבור שהוא מלא :

שמתעהו. גונב דעתו :

ואם יש שם חבר עיר. חבורות עיר שיש שם רבים וזה מתכוין להחשיב את האבל בעיניהן שיאמרו כמה חשוב זה שזה מכבדו כ"כ :

מותר. דגדול כבוד הבריות :

סנדל. של עור בהמה שמתה (חיה) מאליה אין עורה חזק כשל בריאה שחוטה :

חיה שחוטה. בריאה שחוטה : הסכנה. שמא מחמת נשיכת נחש מתה והארס נבלע בעור :

ושמן צף על פיה. כסבור שהכל שמן ומזמן עליו אורחים ובטוח שיש לו שמן הרבה לצרכם :

וחנק את עצמו. שלא היה לו מה להאכילם ובוש מהם :

שעזק. סוגר כמו ויעזקהו (ישעיהו ה) :

תניא :

"היה רבי מאיר אומר :

אל יסרהב אדם לחבירו לסעוד אצלו, ויודע בו שאינו סועד, ולא ידבה לו בתקרובת, ויודע בו שאינו מקבל, ולא יפתח לו חביות המכורות לחנוני, אלא אם בן הודיעו, ולא יאמר לו : "סוף שמן" מפך ריקן, ואם בשביל כבודו - מותר."

איני?!

והא עולא איקלע לבי רב יהודה, פתח לו חביות המכורות לחנוני!

אודועי אודעיה.

ואיבעית אימא :

שאני עולא, דחביב ליה לרב יהודה, דבלאו הכי, נמי פתוחי מפתח ליה.

תנו רבנן :

"לא ילך אדם לבית האבל ובידו לגין המתקשקש, ולא ימלאנו מים, מפני שמתעהו, ואם יש שם חבר עיר - מותר."

תנו רבנן :

"לא ימכור אדם לחבירו סנדל של מתה בכלל של חיה שחוטה, מפני שני דברים : אחד - מפני שמתעהו, ואחד - מפני הסכנה.

ולא ישגר אדם לחבירו חבית של יין ושמן צף על פיה. ומעשה באחד ששיגר לחבירו חבית של יין ושמן צף על פיה, והלך וזימן עליה אורחיו, ונכנסו, מצאה שהיא של יין, וחנק את עצמו.

ואין האורחין רשאים ליתן ממה שלפניהם לבנו ולבתו של בעל הבית, אלא אם בן נטלו רשות מבעל הבית.

ומעשה באחד שזמן שלשה אורחין בשני בצורת, ולא היה לו להניח לפניהם אלא בשלש ביצים.

בא בנו של בעל הבית, נטל אחד מהן, חלקו ונתנו לו, וכן שני,

וכן שלישי.

בא אביו של תינוק, מצאו שעוזק אחד בפיו ושתיים בידו, חבטו בקרקע ומת.

כיון שראתה אמו, עלתה לגג ונפלה ומתה. אף הוא עלה לגג ונפל ומת.

אמר רבי אליעזר בן יעקב :

על דבר זה נהרגו שלש נפשות מישראל."

מאי קא משמע לן?

דכולה רבי אליעזר בן יעקב היא.

26. צד, א-ב

רפ"י

שלימה אין צריך ליטול. מפני שניכר שלא ניטל והאוכל נוטלו:

ובעובד כוכבים בין שלימה כו'. לקמיה אפרש לה:

אין מוכרין טרפה לעובד כוכבים. בסתם אא"כ הודיעו שהיא טרפה דתו ליכא גניבת דעת ובמקום שאין מכריזין דליכא למיחש לשמא ימכרנה לישראל או במקום שמכריזין וביום שהכריזו הכי מתוקמא לקמן:

אחד מפני האנשים. שעובד כוכבים אנס הוא ומעכב הדינר בידו וגוזל את הטבח:

כיון דלא אכרוז. היום והכל יודעים שאין היום טרפה באיטליז:

אתי למיזבן מיניה. ואוכלה בגידה כסבור שניטל:

אלא פשיטא במקום שאין מכריזין. דלא זבני מיניה אימא מציעתא כו':

אלא במקום שמכריזין. והיום אירע להם אונס שלא הכריזו הלכך אתי ישראל למיזבן מיניה:

אכרוזי הווי מכריזי. ומדלא אכרוז לאו טרפה היא ויאכל ומה בכך:

רבא אמר כולה במקום שמכריזין. רישא דקתני ובעובד כוכבים אפילו חתוכה אין צריך ליטול כשהכריזו היום שאותו היום לא יקח ישראל בשר מעובד כוכבים וסיפא נמי דאסור לשלוח דינר ביד עובד כוכבים כשהכריזו היום דהואיל ויש טרפה ימכרנה לו:

מציעתא בשלא הכריזו. שאירע להם אונס ולא הכריזו על טרפה שנפלה לידם לפיכך אסור למוכרה לעובד כוכבים שמא ימכרנה לישראל דהואיל ומקום שמכריזין הוא והיום לא הכריזו אתי למזבן מיניה:

כולה במקום שאין מכריזין. ולא זבין ישראל מעובד כוכבים בשר הילכך רישא א"צ ליטול גידה וסיפא נמי אסור לשלוח עובד כוכבים וליקח בשר דכיון דאין מכריזין יש לחוש שמא יש טרפה באיטליז ואין אנו יודעין:

ומציעתא. דקתני אסור למכור לעובד כוכבים אם לא הודיעו:

גזירה שמא ימכרנה לו. הטבח בפני ישראל וזה הרוואה לא שמע מן הטבח שהיא טרפה סבור שהיא כשרה ומיהו ברישא גבי שולח ירך לעובד כוכבים לא גזר שמא יתננה לו בפני ישראל ויקחנה מידו ויאכלנה בגידה דבשלמא גבי מכירת טבח באיטליז קמזבין ליה לעובד כוכבים התם ישראל טובא קיימי וחזו וחיישינן דלמא חד מינייהו הדר וזבין לה מיניה אבל שולח לעובד כוכבים בביתו הוא ומי ראה ואת"ל יראנה אדם לא גזרינן כולי האי שמא יקחנה זה דכ"ע לא זבני בישראל ותנא דמתני' פליג אתנא דברייטא וגזר בה כדאוקימנא לעיל גזירה שמא יתננה לו כו'.

תנו רבנן:

"השולח ירך לחבירו: שלימה - אינו צריך שישול הימנה גיד הנשה, חתוכה - צריך ליטול הימנה גיד הנשה.

ובגוי: בין חתוכה,

ובין שלימה - אינו צריך ליטול הימנה גיד הנשה.

ומפני שני דברים אמרו: אין מוכרין נבילות וטרפות לגוי:

אחד - מפני שמתעהו,

ואחד - שמא יחזור וימכרנה לישראל אחר.

ולא יאמר אדם לגוי: "קח לי בדינר זה בשר",

מפני שני דברים:

אחד - מפני האנסי,

צד,ב

ואחד - שמא מוכרין לו נבילות וטרפות."

אמר מר:

"ובגוי: בין שלימה,

בין חתוכה - אינו צריך ליטול הימנה גיד הנשה."

במאי עסקינן?

אילימא: במקום שמכריזין - חתוכה, אמאי אינו צריך ליטול הימנה גיד הנשה?

כיון דלא אכרוז, אתי למיזבן מיניה!

אלא פשיטא: במקום שאין מכריזין.

אימא מציעתא:

"מפני שני דברים אמרו: אין מוכרין נבילות וטרפות לגוי:

אחד - מפני שמתעהו,

ואחד - שמא יחזור וימכרנה לישראל אחר."

ואי במקום שאין מכריזין - הא לא אתי למיזבן מיניה!

אלא פשיטא: במקום שמכריזין.

אימא סיפא:

"לא יאמר אדם לגוי: "קח לי בדינר זה בשר",

מפני שני דברים:

אחד - מפני האנסי,

ואחד - שמא מוכרין לו נבילות וטרפות."

ואי במקום שמכריזין - אי איתא דהנה טרפה, אכרוזי הווי מכריזי!

אלא פשיטא: במקום שאין מכריזין.

רישא וסיפא - במקום שאין מכריזין,

מציעתא - במקום שמכריזין!?

אמר אביי:

אין,

רישא וסיפא - במקום שאין מכריזין,

מציעתא - במקום שמכריזין.

רבא אמר:

כולה - במקום שמכריזין,

רישא וסיפא - שהכריזו,

מציעתא - שלא הכריזו.

רב אשי אמר:

כולה - במקום שאין מכריזין,

ומציעתא - גזירה שמא ימכרנה בפני ישראל.

27. צד, ב

רָשׁ"י

נפל בישראל לבני חילא. בא
לידינו בשר לעובדי כוכבים:
לא זבני. דגנאי הוא להם מאחר
שאין אנו רוצים לאוכלה:
אינהו הוא דקא מטעו
אנפשייהו. דלא משיילי אי
טרפה אי כשרה והאי דקתני
לעיל מפני שמטעהו במוכר לו
בחזקת שחוטה וכן הפותח
חביות המכורות לחנוני דאומר
לו בשבילך אני פותחם דודאי
גונב דעתו:
הוּא אַתּוּ לְסִיכְרָא פִּגְעוּ אַהֲדָדִי.
וכסבור מר זוטרא שלקראתו
יצאו:
כולי האי. יצאתם יותר מדאי:
לא הוה ידעינן. ולעשות עסקינו
ולילך למקום אחר יצאנו:
דאחלישתיה לדעתיה. שהיה
סבור תחלה שכבדנוהו:
והא קמטעינן ליה. אם לא הייתי
מגלהו היה מחזיק לנו טובה
חנם:
איהו הוא דמטעי אנפשיה.
אחרי שאנו לא אמרנו לו
לקראתך יצאנו:

היכי מכרזינן?

אמר רב יצחק בר יוסף:
"נפל בישראל לבני חילא".

וְלִימָא: "נפל טריפתא לבני חילא"!

לא זבני.

וְהָא קִמְטְעִי לְהוּ!

אינהו הוא דקמטעו נפשייהו.

כי הא דמר זוטרא בריה דרב נחמן הוה קאזיל מסיכרא לבי מחוזא,
ורבא ורב ספרא הוו קא אָתוּ לְסִיכְרָא.

פִּגְעוּ אַהֲדָדִי,

הוא סבר: לאפיה הוא דקאָתוּ,

אמר להו: למה להו לרבנן דטרוח ואתו כולי האי?

אמר ליה רב ספרא: אָנּוּ לֹא הָוּה יְדַעִינן דקאָתִי מר,

אי הוה ידעינן - טפי הוה טרחינן.

אמר ליה רבא: מאי טעמא אָמַרְתָּ לִיה הָכִי, דאחלישתיה לדעתיה?

אמר ליה: וְהָא קִא מְטְעִינן לִיה!

איהו הוא דקא מטעי נפשיה.

28. צד, ב - צה, א

רפ"י

אי הוות פייסת מינאי. אם היית שלם עמי שונאים היו זה לזה:
דעבדי אתמול. ששחטתי אתמול:
שעשה שלא כהוגן. שמכר טרפה לעובד כוכבים למוכרה במקולין והטעה את חברו ולקח מן העובד כוכבים:
אנו נאסור. בתמיה מליקח בשר היום מן העובד כוכבים במקולין הואיל ורוב טבחי ישראל:
מקולין. מיישלי"ת:
מקולין וטבחי ישראל. כלומר מקולין העומדין בעיר וטבחי ישראל מתעסקין בהם:
בשר הנמצא ביד עובד כוכבים. שם שלוקחו מן הטבחים להשתכר בו דהוא ודאי לא שחטה:
מותר. דבתר רוב טבחים אזלין ולטרפה ליכא למיחש דאם איתא דאיכא טרפה לא הוה מזבין ליה כדי למוכרה במקולין:
דאיכוון לצעוריה לחבריה. ושקר דבר:
אנו נאסור. היום את המקולין שבעיר וליקח בשר מן העובד כוכבים אף היום מותרים הואיל ולא הכריזו: ומקשינן טעמא דלצעוריה הא אמת דבריו נאסרין והתניא כו' וכיון דבחזקת היתר הן משום חד עובד כוכבים מי מתסרי כולהו:
דאיתחזק איסורא. דטרפה וזה לא נזהר בה שהרי מכרה לעובד כוכבים ויש לחוש שמכר הימנה לעובדי כוכבים הרבה:

ההוא טבחא דאמר ליה לחבריה:

צה, א **אי הוות פייסת מינאי,** מי לא ספיי לך משזור של פטם דעבדי אתמול?!
אמר ליה: אכלי משופרי שופרי.
אמר ליה: מנלך?
אמר ליה: דזבן פלוני גוי, וספא לי.
אמר ליה: תרי עבדי,
וההוא - טרפה הנה.
אמר רבי: בשביל שוטה זה שעשה שלא כהוגן, אנו נאסור כל המקולין?!

רבי לטעמיה,

דאמר: "מקולין וטבחי ישראל:
בשר הנמצא ביד גוי - מותר."

איכא דאמרי:

אמר רבי: מפני שוטה זה דאיכוון לצעוריה לחבריה, אנו נאסור כל המקולין?!

טעמא - דאיכוון לצעוריה לחבריה,

הא לאו הכי - אסור?!

והתניא:

"רבי אומר:

מקולין וטבחי ישראל:

בשר הנמצא ביד גוי - מותר!"

שאני הקא,

דאיתחזק איסורא.

29. צה, א

רס"י

שנתעלם מן העין. שהיה שעה אחת שלא ראהו ואפילו היה מונח על שלחנו:

אסור. שמא נתחלף בנבלה:

נמצא ביד עובד כוכבים שאני. שהיתה בחזקת המשתמר והוא לא שחטה וטרפה לא מכרו לו למוכרה כאן אבל בשר המונח שמא עורבים חלפוהו:

ספקו אסור. דנפקא לן מקראי בפרק בתרא דיומא (דף פד:) ובפ"ק דכתובות (דף טו.) כל קבוע כמחצה על מחצה דמי וזה מן הקבוע לקח אבל נמצא דנייד הלך אחר הרוב דהשתא לאו קבוע הוא:

מצא בה בשר. משנה היא בטהרות עיר שישראל ועובדי כוכבים דרין בה:

הלך אחר רוב טבחים. אם רובן ישראל כשר:

ואם מבושל. אע"פ שהטבחים רובן ישראל אחר רוב אוכלי בשר שבעיר אזלינן דמבושל לאו מטבחים נפל ואפילו רוב טבחים ישראל אסור דשמא עובד כוכבים בשלו:

אי עובד כוכבים נקיט ליה. אסור דבסתמא הוא בשלו אלא ודאי בנמצא מוטל לארץ קאמר וקאמר ברוב טבחי ישראל מותר:

בעומד ורואהו. משעה שנפל מיד האדם לשם ובעודו ביד הבעלים לא נאסר ואפי' היה עובד כוכבים דהא נמצא ביד עובד כוכבים מותר:

נמצא בגבולין. משנה היא במסכת שקלים בשר הנמצא בעזרה אברים עולות שכן דרך לנתחה לנתחים נמצא בגבולין אברים נבלות שכן דרך לחתכה לאברים ולהשליכה לאשפה:

חתיכות מותרות. וברוב טבחי ישראל קאמר וכיון דנחתכות לחתיכות ודאי לאכילה קיימי:

מותרות משום נבלה. דלא מטמאי ואי אכיל לה לא לקי דספק הוא ומיהו באכילה אסורה ואילו אברים ניהו מחזקינן להו בודאי נבלה ולקי:

אמר רב:

בשר, כיון שנתעלם מן העין - אסור.

מיתיבי:

"דבי אומר:

מקולין וטבחי ישראל:

בשר הנמצא ביד גוי - מותר!"

נמצא ביד גוי שאני.

תא שמע:

"תשע חנויות,

כולן מוכרות בשר שחוטה,

ואחת מוכרת בשר נבלה,

ולקח מאחת מהן, ואינו יודע מאיזה מהן לקח - ספקו אסור.

ובנמצא - הלך אחר הרוב!"

הכא נמי - בנמצא ביד גוי.

תא שמע:

"מצא בה בשר - הלך אחר רוב טבחים,

ואם מבושל - הלך אחר רוב אוכלי בשר!"

וכי תימא: הכא נמי - בנמצא ביד גוי,

"מבושל - הלך אחר רוב אוכלי בשר"!!

ונחזי, אי דגוי נקיט ליה, אי דישראל נקיט ליה!

הכא במאי עסקינן:

בעומד ורואהו.

תא שמע:

"נמצא בגבולין:

אברים - נבלות,

חתיכות - מותרות!"

וכי תימא: הכא נמי - בעומד ורואהו,

"אברים - נבלות", אמאי?

מדי הוא טעמא אלא לרב,

הא איתמר עליה:

רב אמר:

מותרות משום נבלה.

ולוי אמר:

מותרות באכילה.

30. צה, א-ב

רפ"י

והא דרב. דנתעלם מן העין:
אמברא דאישתטית. על מקום
 מעבר של אותו נהר:
מחזור. מחללו ומדיחו במים:
סלתא. סל:
עבדי נמי הכי. וכי דרך הוא כן
 שהמאבד חפץ אחד מוצא שנים
 כלומר אחרים הוו נמי התם
 ברישא:
דהיתירא לא שכיחי. בתמיה
 האי נמי דהיתירא הוא:
וכי מכללא מאי. לעיל קאי
 דאמרי לאו בפירוש איתמר מאי
 בין פירושא לכללא והא שפיר
 שמענין מינה דכיון שנתעלם
 אסור מדאסר לראש הנמצא:
 ומשני איכא בינייהו דליכא
 למיסמך אמילתא כולי האי
 דאיכא למימר ברוב טבחי
 ישראל מודה דמותר והכא
 משום דפרוותא דעובדי כוכבים
 הואי. נמל פור"ט ושכיחי
 דאיסורא טפי:
אלא רב היכי אכיל בשרא.
 הואיל ובהעלמה אסר ליה:
ומשני בשעתיה. מיד כשנשחט:
אתלת קרנתא. לכל חתיכה ג'
 קרנות ומשום סימן שלא יגנבו
 ממנה אנשי ביתו:

[אמר רב:

בשר, כיון שנתעלם מן העין - אסור].

והא דרב - לאו בפירוש איתמר, אלא מכללא איתמר.

דרב הוה יתיב אמברא דאישתטית,

צה,ב חזיא לההוא גברא דהוה קא ^מחזור רישא,

נפל מיניה,

אזל אייתי סילתא,

שדא, אסיק תרין.

אמר רב: עבדי נמי הכי?!

אסרינהו גיהליה.

אמרי ליה רב פהנא ורב אסי לרב: דאיסורא - שכיחי,

דהתיירא - לא שכיחי?!

אמר להו: דאיסורא - שכיחי טפי.

וכי מכללא - מאי?

פרוותא דגוים הוואי.

תדע,

דקאמר להו: דאיסורא - שכיחי טפי.

אלא רב,

היכי אכל בשרא?

בשעתיה, דלא עלים עיניה מיניה.

איבעית אימא:

בציירא וחתומא.

ואי נמי,

בסימנא.

כי הא,

דרכה בר רב הווא מחתך ליה אתלת קרנתא.

31. צה, ב

רָשׁ"י

חזא מברא. מעבורת הנהר
שהיתה באה מעבר השני לעבר
זה:
אמר מברא אתי לאפאי יומא
טבא לגו. סימן טוב הוא לעוברי
דרכים כשהמעבורת באה
לקראתן מאליה קודם שזימנוה
יום טוב להם בבית אושפיוס
באותה לילה כשילינו:
אודיק בבזעא דדשא. הציץ דרך
סדק שבדלת:
איכו השתא. כלומר אם
בשמירתכם השתא:
ספיתו להו איסורא לבני בנתי.
שהעלמתם עיניכם:
דנחיש. אמעברא דאתא לאפיה
דאמר יומא טבא לגו:
כל נחש שאינו. סומך עליו ממש
כאליעזר עבד אברהם שאם
תשקני אדבר בה ואם לאו לא
אדבר בה:
וכיונתן בן שאול. אם יאמרו
אלינו עלו ועלינו:
סעודת הרשות. בת ת"ח לע"ה
באלו עוברין (פסחים מט.).

רב הוה קאזיל לבי רב חנן חתניה,
חזי מברא דקאיתי לאפיה,
אמר: מברא קאיתי לאפי - יומא טבא לגו.
אזל, קם אבבא,
אודיק בבזעא דדשא, חזי חיותא דתליא.
טרף אבבא, נפוק אתו כולי עלמא לאפיה,
אתא טבחי נמי,
לא עליה רב עיניה מיניה.
אמר להו: איכו השתא, ספיתו להו איסורא לבני ברת!
לא אכל רב מההוא בישרא.

מאי טעמא?

אי משום איעלומי - הא לא איעלים!
אלא: דנחיש - והאמר רב:
כל נחש שאינו כאליעזר עבד אברהם⁴³³,
וכיונתן בן שאול⁴³⁴ - אינו נחש!

אלא: סעודת הרשות הוא,
ורב לא מתהני מסעודת הרשות.

⁴³³ ויאמר ה' אליה אדני אברהם הקרה נא לפני היום ועשה חסד עם אדני אברהם: הנה אנכי נצב על עין המים ובנות אנשי העיר יצאת לשאב מים:
והיה הנער אשר אמר אליה הטי נא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם גמליך אשקה אתה הכהת לעבדך ליצחק ובה אדע כי עשית חסד עם אדני:
(בראשית כד, יב-יד)

⁴³⁴ ויאמר והונתן הנה אנהנו עברים אל האנשים ונגלינו אליהם: אם פה יאמרו אלינו דמו עד הגיענו אליכם ועמדנו תחתינו ולא נעלה אליהם: ואם
פה יאמרו עלו עלינו ועלינו מי נתנם ה' בידנו וזה לנו האות: (שמואל א' יד, ח-י)

32. צה, ב

רפ"י

בדיק במברא. אם מזומנת לו
אזיל ואם בקושי מוצאה לא
אזיל:

בינוקא. דשייל ליה פסוק לי
פסוקיך:

כולהו שני. דהוה רב קיים בבבל
כי הוה כתב ר' יוחנן מארץ
ישראל שאלה או תשובה היה
כותב באגרתו לקדם רבינו
שבבבל:

אמר. שמואל:

לא ידיע לי מידי דרביה אנא. לא
אוכל לחפש דבר שאהיה אני בקי
בו והוא לא שנאו ואהיה רבו:

תריסר גמלי. לאו דווקא:

ספקי טריפתא. מיני ספק
טרפות ואני שמעתי הנך ספקי
עופות טמאים דאלו טריפות
(לעיל דף סב):

בית תינוק ואשה. בנה בית או
נולד לו בן או נשא אשה:

אע"פ שאין נחש. שאסור לנחש
ולסמוך על הנחש:

יש סימן. סימנא בעלמא הוי
מיהא דאי מצלח בסחורה
ראשונה אחר שבנה בית או
שנולד התינוק או שנשא אשה
סימן הוא שהולך ומצליח ואי לא
אל ירגיל לצאת יותר מדאי שיש
לחוש שלא יצליח:

תלתא זימני. הצליח או לא
הצליח:

יוסף איננו ושמעון איננו. הרי
שתיים אם את בנימין תקחו מיד
עלי היו כולנה ואין לך צרה
שאינה עוברת עלי:

רב בדיק במברא.

ושמואל בדיק בספרא.

רבי יוחנן בדיק בינוקא.

כולהו שני דרב הוה כתב ליה רבי יוחנן: לקדם רבינו שבבבל.

כי נח נפשיה, הוה כתב לשמואל: לקדם חברינו שבבבל.

אמר: לא ידע לי מידי דרביה אנא?!

כתב שדר ליה עיבורא דשיתין שני.

אמר: השתא חושבנא בעלמא ידע.

כתב שדר ליה תליסר גמלי ספקי טריפתא.

אמר: אית לי רב בבבל, איזיל איחזייה.

אמר ליה לינוקא: פסוק לי פסוקיך.

אמר ליה: "ושמואל מת" ⁴³⁵ (שמואל א' כח, ג).

אמר: שמע מינה: נח נפשיה דשמואל.

ולא היא, לא שכיב שמואל,

אלא כי היכי דלא ליטרח רבי יוחנן.

תניא:

"רבי שמעון בן אלעזר אומר:

בית,

תינוק,

ואשה - אף על פי שאין נחש, יש סימן."

אמר רבי אלעזר:

והוא דאיתחזק תלתא זימני,

דכתיב: **"יוסף איננו, ושמעון איננו, ואת בנימין תקחו"** ⁴³⁶ (בראשית מב, לו).

⁴³⁵ ושמואל מת ויספדו לו כל ישראל ויקברוהו בקרמה ובעירו ושאל הסיור האבות ואת הידענים מהארץ

⁴³⁶ ויאמר אליהם יעקב אביהם אתי שפלתם יוסף איננו ושמעון איננו ואת בנימין תקחו עלי היו כלנה

33. צה, ב - צו, א

רָשִׁי

בחרוזין מהו. נתן בשר בחרוזין רישטי"ש ונתעלם מן העין: **אל תהי שוטה בחרוזים.** בשאלה זו דודאי זה סימן לשון מורי לישנא אחרינא אל תהי שוטה דבחרוזין הרי זה סימן: **איכא דאמרי.** לאו בעיא הוא אלא שמעתא אתמר אמר רב הונא כו': **שדו.** היו משליכין: **האידינא דהיתרא שכיח טפי.** דהיום רוב שוחטים ישראלים הם ולספק טרפה לא חיישין דרוב בהמות אינן טרפות: **כרכשא.** טבחיא: רב הונא ס"ל כרב רביה דאסר בהעלמה ולא קי"ל כוותיה בהא אלא אמתניתין סמכין נמצא בגבולים מצא בה בשר ואע"ג דשנינהו בעומד ורואהו שינוי דחיקי נינהו וכי קי"ל הלכתא כרב באיסורי גבי פלוגתא דשמואל הוא דאמרינן אבל גבי מתניתין לא ורב כהנא הא קא חזינן דא"ל שקול אכול: **קיבורא.** לימוישי"ל: **תכלתא.** צריך להכירה שלא תתחלף בקלא אילן. דהא מהדרינן אבידתא לכל אדם בסימנין ולא מהדרינן אבידתא בטביעות עינא אלא לצורבא מרבנן באלו מציאות (ב"מ דף כג:): **להני שמעתתא.** דשרי איסור בטביעות עינא: **בטביעות עינא דקלא.** שנתן דעתו להכירה בקול ומאבידה לא ילפינן דהתם משום חימוד הממון חיישין דלמא משקר דאמר מר (מכות דף כג:): גזל ועריות נפשו של אדם מתאוה להם ומחמדתן:

בְּעָא מִינִיהּ רַב הוּנָא מִרְבּ:
בְּחָרוּזִין - מַהוּ?

אָמַר לִיהּ:
אֵל תְּהִי שׁוֹטָה,
בְּחָרוּזִין - הֲרִי זֶה סִימָן.

אִיכָא דְאִמְרִי:
אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב:
בְּחָרוּזִין - הֲרִי זֶה סִימָן.

רַב נַחֲמָן מִנְהַרְדְּעָא אִיקְלַע לְגַבִּי רַב כְּהֵנָא לְפָנָיו נִהְרָא בְּמַעְלֵי יוֹמָא דְכַפּוּרִי.
אָתּוּ עוֹרְבֵי שְׂדוֹ כְּבָדִי וְכוּלִיתָא,
אָמַר לִיהּ: שְׁקוּל וְאֶכּוּל הָאִידִנָּא,
דְּהִיתָרָא שְׂכִיחַ טָפִי.

רַב חֲזִיָּא בַר אֲבִין אֵיתְבַּד לִיהּ כְּרִכְשָׁא בִּינֵי דִנָּא⁴³⁷.
אָתָּא לְקַמְיָה דְּרַב הוּנָא,
אָמַר לִיהּ: אֵית לָךְ סִימָנָא בְּגוּיָה?
אָמַר לִיהּ: לֹא.
אֵית לָךְ טְבִיעוֹת עֵינָא בְּגוּיָה?
אָמַר לִיהּ: אֵין.
אִם כֵּן, זֵיל שְׁקוּל.

רַב חֲזִינָא חוּזָאָה אֵיתְבַּד לִיהּ גְּבָא דְּבִשְׂרָא.
אָתָּא לְקַמְיָה דְּרַב נַחֲמָן,
אָמַר לִיהּ: אֵית לָךְ סִימָנָא בְּגוּיָה?
אָמַר לִיהּ: לֹא.
אֵית לָךְ טְבִיעוֹת עֵינָא בְּגוּיָה?
אָמַר לִיהּ: אֵין.
אִם כֵּן, זֵיל שְׁקוּל.

רַב נָתָן בַּר אֲבִי אֵיתְבַּד לִיהּ קִיבּוּרָא דְּתַכְלָתָא.
אָתָּא לְקַמְיָה דְּרַב חֲסִדָּא,
אָמַר לִיהּ: אֵית לָךְ סִימָנָא בְּגוּיָה?
אָמַר לִיהּ: לֹא.
אֵית לָךְ טְבִיעוֹת עֵינָא בְּגוּיָה?
אָמַר לִיהּ: אֵין.
אִם כֵּן, זֵיל שְׁקוּל.

אָמַר רַבָּא:

מִרְיָשָׁא הוּא אֲמִינָא: סִימָנָא עֲדִיף מִטְבִּיעוֹת עֵינָא,
דְּהָא מַהֲדָרִינָן אֲבִידָתָא בְּסִימָנָא,
וְלֹא מַהֲדָרִינָן בְּטְבִיעוֹת עֵינָא,
הַשְׁתָּא דְּשִׁמְעָתִיהוּ לְהִנֵּי שְׁמַעְתָּא, אֲמִינָא: טְבִיעוֹת עֵינָא עֲדִיפָא.
דְּאִי לֹא תִימָא הֵכִי - הֵיאֵךְ סוּמָא מוֹתֵר בְּאַשְׁתּוֹ?
וּבְנֵי אָדָם אֵיךְ מוֹתֵרִין בְּנִשְׁוֹתִיהֶן בְּלִילָה?

צו, א

אָלָא,
בְּטְבִיעוֹת עֵינָא דְּקָלָא,
הֵכָא נָמִי - בְּטְבִיעוֹת עֵינָא.

⁴³⁷ מסורת הש"ס. גירסת וילנא: (בִּי דִינָא)

אמר רב יצחק בריה דרב משושאי:

תדע,

דאילו אתו בי תרי⁴³⁸ ואמרי: פלגיא דהאי סימניה והאי סימניה קטל נפשא - לא קטלינן ליה, ואילו אמרי: אית לן טביעות עינא בגויה - קטלינן ליה.

אמר רב אשי:

תדע,

דאילו אמר ליה איניש לשלוחיה:

קרניה לפלגיא דהאי סימניה והאי סימניה - ספק ידע ליה, ספק לא ידע ליה, ואילו אית ליה טביעות עינא בגויה - כי חזי ליה, ידע ליה.

רפ"י

תדע. דטביעות עינא עדיפא:
פלגיא דהכי סימניה. פלוני הרג את הנפש ואין אנו מכירין בו מעולם אלא סימנין כד וכך היו בגופו ובכליו של הורג:
טביעות עינא אית לן בגויה. ומכירין אנו בו:
ואילו אית ליה. לשליח:
טביעות עינא בגויה. שמכירו:

⁴³⁸ מסורת הש"ס. גירסת וילנא: בתרי

34. צו, א

רש"י

מתני'

שיטול את כולו. יחטט אחריו
 וסתם משנה ר"מ דאמר (לעיל
 דף צב:) חטיטה בעי:
 אכלו ואין בו כזית. משום דבריה
 הוא וחייב בכל שהוא וכדאמרין
 במסכת מכות (דף יג.) אי אתם
 מודים לי באוכל נמלה כל שהוא
 שהוא חייב אמרו לו מפני שהיא
 כברייתה:
 אינו סופג אלא ארבעים. דאינו
 נוהג אלא באחת:

גמ'

בר פיולי. כך שמו:
 גאים ליה. כרבי יהודה לא היה
 מחטט אלא גומם מלמעלה:
 אמר ליה לא תירתת. לא בע"ה
 ולא ברשע אני חושדך:
 דאורי לך. לעשות כן כרבי יהודה
 אורי לך:
 ומאי דשייר דרבנן לר"מ.
 דמדרבנן הוא דבעי רבי מאיר
 חטיטה:

מתניתין

הנוטל גיד הנשה - צריך שיטול את כולו.
 רבי יהודה אומר:
 כדי לקיים בו מצות נטילה.

האוכל מגיד הנשה כזית - סופג ארבעים.

אכלו ואין בו כזית - חייב.

אכל מזה כזית ומזה כזית - סופג שמונים.

רבי יהודה אומר:

אינו סופג אלא ארבעים.

גמרא

בר פיולי הנה קאי קמיה דשמואל, וקא מנקר אטמא.
 הנה קא גאים ליה.
 אמר ליה: חנות ביה טפי.
 השתא לא חזיתך, ספיתא לי איסורא!
 אירתת, נפל ספינא מידיה.
 אמר ליה: לא תירתת,
 דאורי לך - כרבי יהודה אורי לך.

אמר רב ששת:

מאי דשקל בר פיולי - דאורייתא לרבי יהודה.

מפלל: דשייר - דרבנן לרבי יהודה.

אלא דאורי ליה - כמאן אורי ליה?

אלא אמר רב ששת:

מאי דשקל בר פיולי - דאורייתא,

ומאי דשייר - דרבנן לרבי מאיר,

דאי רבי יהודה, אפילו מדרבנן שרי.

35. צו, א-ב

רס"י

שעל הכף. דאע"פ שהגיד ארוך אין אסור אלא מה ששוכב על הכף:

כף. בשר הסובב את הקולית ודבוק לעצם והגיד הארוך שוכב מקצתו על גבי אותו בשר: **אמר רב פפא כתנאי.** כדמפרש ואזיל דרבנן אית להו דשמואל ורבי יהודה לית ליה דשמואל: סתם אכילה בכזית:

ורבנן ההוא. לאשמועינן אתא דאע"ג דלא אכיל כוליה מחייב בכזית דלא תימא לא מחייב עד דאכיל לכוליה ולעולם כל היכא דאכל כוליה לא בעינן כזית: **ור' יהודה.** ההוא לא איצטריך לאשמועינן דמאשר על כף הירך נפקא דלא בעינן עד דאכיל ליה לכוליה דאפילו לא אכל אלא מה שעל הכף חייב ובלבד שתהא שם אכילה:

דכוליה ירך. ולית ליה דשמואל אלא כל מקום שיאכל ממנו כזית חייב:

ורבנן ההוא. הירך לאשמועינן אתא דאין אסור אלא פנימי דפשיט איסוריה בכוליה ירך:

"האובל מגיד הנשה כזית - סופג ארבעים. אכלו ואין בו כזית - חייב."

אמר שמואל:

לא אסרה תורה אלא שעל הכף בלבד, שְׁנַאֲמַר: **"על כף הירך"**⁴³⁹ (בראשית לב, לג).

אמר רב פפא:

כתנאי:

"אכלו ואין בו כזית - חייב."

רבי יהודה אומר:

עד שיהא בו כזית."

מאי טעמא דרבנן?

בריה⁴⁴⁰ היא.

צו, ב ורבי יהודה?

'אכילה' כתיבה ביה.

ורבנן?

ההיא 'אכילה',

דכי אית ביה ארבעה וחמשה זיתים, ואכל חד כזית - מיחייב.

ורבי יהודה?

מ"אשר על כף הירך" נפקא.

ורבנן?

ההוא מיבעי ליה לכדשמואל,

דאמר שמואל:

לא אסרה תורה אלא שעל כף הירך.

ורבי יהודה?

"הירך" כתיב - דכולה ירך.

ורבנן?

ההוא - דפשיט איסוריה בכוליה ירך,

לאפוקי חיצון דלא.

ולעולם שעל הכף.

והאי "כף" - מיבעי ליה למעוטי עוף, דלית ליה כף!

תרי "כף" כתיבי.

⁴³⁹ על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך עד היום הזה כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה

⁴⁴⁰ גירסת וילנא: (בפגי עצמה)

36. צו, ב - צז, א

רס"י

מתני'

כבשר בלפת. רואין כאילו הירך לפתות והגיד בשר ואילו היה נותן טעם בשר כשיעור הגיד בלפתות הירך אסור דשיעורין הלכה למשה מסיני וגמירי דבהכי משערינן דאף ע"פ שאילו היה כרוב או קפלוט היה צריך פחות או יותר:

שנתבשל עם הגידים. של היתר: **בזמן שמכירו.** משליכו לחוץ ואין כאן אלא פליטתו: **בנותן טעם.** אם יש בני"ט בכל אלו:

כולן אסורין. ולקמן מפרש דנותן טעם במין במינו שאין אדם יכול להבחין שיערוהו בששים: **ואם לאו כולן אסורין.** דבכל אחד יש לומר זה הוא ובגמרא פריך ליבטיל ברובא:

בזמן שמכירין. לחתיכות האיסור משערינן בנותן טעם ואי אין בהן כדי לתת טעם בשל היתר הרי השאר מותרות ואם אין מכירין כל החתיכות אסורות דכל אחת יש לחוש ולומר שמא זו היא והרוטב מותר אם אין בחתיכות האיסור כדי לתת טעם בכל החתיכות והקיפה והרוטב:

גמ'

לא שנו. דכי יש בו בנותן טעם כל הירך אסורה:

אלא שנתבשל. שהרוטב מעלה הטעם בכל הבשר:

אבל נצלה. עמו נצמות בתוכו ואינו מפעפע ויוצא בבשר:

קולף ואוכל. כלומר חותך עליון ואוכל עד שמגיע לגיד:

בחלבו. שלא נטל חלב הכליות:

אפילו מראש אזנו. שאין שם חלב אלמא פשיט איסוריה בכוליה:

מפעפע. בלע"ז טרישנלש"ט מבצבץ והולך ומתפשט בכל הבשר:

כוליא בחלבה הוה ושריא. משום דמפסיק קרמא:

כילכית. שקץ דגים קטנים: **באילפס.** של בשר:

ליטעמיה קפילא. נחתום עובד כוכבים ואשמועינן דמותר לסמוך עליו לפי תומו ולא יודיעוהו שצריכין לו לדבר איסור והיתר:

מתניתין

ירך שנתבשל בה גיד הנשה,
אם יש בה בנותן טעם - הרי זו אסורה.

ביצד משערין אותה?

כבשר בלפת.

גיד הנשה שנתבשל עם הגידים:

בזמן שמכירו - בנותן טעם,

ואם לאו - בולן אסורין,

והרוטב - בנותן טעם.

וכן חתיכה של נבלה,

וכן חתיכה של דג טמא שנתבשלה עם החתיכות:

בזמן שמכירין - בנותן טעם,

ואם לאו - בולן אסורות,

והרוטב - בנותן טעם.

גמרא

אמר שמואל:

לא שנו אלא שנתבשל בה,

אבל נצלה בה - קולף ואוכל עד שמגיע לגיד.

איני!!

והאמר רב הונא:

גדי שצלאו בחלב - אסור לאכול אפילו מראש אזנו!

צז, א שאני חלב, דמפעפע.

ובחלב - אסור!!

והאמר רבה בר בר חנה:

עובדא הוה קמיה דרבי יוחנן בכנישתא דמעון, בגדי שצלאו בחלב,

ואתו ושיילוה לרבי יוחנן,

ואמר: קולף ואוכל עד שמגיע לחלב!

ההוא - פחוש הוה.

רב הונא בר יהודה אמר:

בוליא בחלבה הוה, ושריא.

רבין בר רב אדא אמר:

כילכית באילפס הוה,

ואתו ושיילוה לרבי יוחנן,

ואמר להו: ליטעמיה קפילא ארמאה.

37. צז, א-ב

רפ"י

טעים לה כהן. ששניהם מותרין לו החולין והתרומה:

אמור רבנן בטעמא. בכמה מקומות ששינו בנותן טעם: **ואמור רבנן בקפילא.** כדאמר רבי יוחנן:

ואמור רבנן בששים. בפרק בתרא דמסכת ע"ז (דף סט.) פסקין הלכתא בכל איסורין שבתורה (בששים) בין בשר בחלב ובין שאר איסורין בששים: **מין בשאינו מינו.** שהאדם יכול להבחין טעמו ושניהם של היתר שיכול בן ברית לטעמו כגון תרומה וחולין:

בטעמא. יטעימנו כהן אם אין תרומה נותנת טעם בחולין יאכל התבשיל אף לזרים:

דאיסורא. כגון בשר בחלב שאין בן ברית יכול לטעמו סמכין אקפילא:

ומין במינו. בין דהיתרא ובין דאיסורא דליכא להבחין טעמו: **אי נמי מין בשאינו מינו** דאיסורא **וליכא קפילא.** עובד כוכבים דליטעמיה משערין בששים:

[רבין בר רב אדא אמר:

פילכית באילפס הוה,

ואתו שיליה לרבי יוחנן,

ואמר להו: ליטעמיה קפילא ארמאה].

אמר רבא:

מריש הוה קא קשיא לי הא דתניא:

"קדרה שבשל בה בשר - לא יבשל בה חלב,

ואם בשל - בנותן טעם.

תרומה - לא יבשל בה חולין,

ואם בשל - בנותן טעם."

בשלמא תרומה - טעים לה כהן,

אלא בשר בחלב - מאן טעים ליה?

השתא דאמר רבי יוחנן: סמכין אקפילא ארמאה,

הכא נמי - סמכין אקפילא ארמאה.

דאמר רבא:

אמור רבנן: בטעמא,

ואמור רבנן: בקפילא,

ואמור רבנן: בששים!

צז, ב

הלכך,

מין בשאינו מינו דהיתרא - בטעמא,

דאיסורא - בקפילא,

ומין במינו, דליכא למיקם אטעמא,

אי נמי, מין בשאינו מינו דאיסורא, דליכא קפילא - בששים.

38. צז, ב

רפ"י

מאי דעתיך. דאסרת ליה אי משום דשמואל דאמר כו' והא רותח גיד דהכא שרי דהאמר שמואל קולף ואוכל:
כבוש. בחומץ ותבלין וכבש בהן איסור והיתר יחד שוליני"ר בלע"ז:

הנהו אטמהתא דאימליחו בי ריש גלותא בגידא נשיא -
 רבינא אסר,
 רב אחא בר רב⁴⁴¹ שרי.
 אתו שילוח למר בר רב אשי,
 אמר להו: אבא שרי.

אמר ליה רב אחא בר רב לרבינא:
 מאי דעתיך?
 דאמר שמואל:
 מליח - הרי הוא כרותח,
 כבוש - הרי הוא כמבושל!
 והאמר שמואל:
 לא שנו אלא שנתבשל בה,
 אבל נצלה בה - קולף ואוכל עד שמגיע לגיד!
 וכי תימא: מאי "כרותח" דקאמר? כרותח דמבושל,
 והא מדקאמר: כבוש - הרי הוא כמבושל,
 מפלל: דרותח דצלי קאמר!

קשיא.

⁴⁴¹ הגהות הב"ח. גירסת וילנא: רב אחא בר רב אשי

39. צז, ב

רס"י

כשהן משערין. האיסור בששים ומשערין אותו שיהא בו אחד מששים ברוטב וקיפה ובחתיכות ובקדרה:

קיפה. פונדל"א דק דק של בשר ותבלין המתאסף בשולי קדרה:

במאי דבלעה קדרה. אם ראינוהו כשנפל שם קודם שנתמעט ואנן משערין אותו לאחר שנתבשל לכמות שנפל שם ואין בהיתר ששים בו אומדים כמה בלעה קדרה מן ההיתר לפי ששנפל שם היה היתר הרבה ונתמעט בבליעת הקדרה אבל בקדרה עצמה לא משערין וכיון דאיפליגו לישני ואיסורא דאורייתא היא אזלינן לחומרא ולא משערין בקדרה ועיקר הדבר כמות שהוא בא לפנינו משערין ליה ולא משערין במאי דבלעה קדרה מן ההיתר לפי שאף מן האיסור. נבלע ונתמעט מכמות שהיה וכדאמרי' לקמן (דף צח.) אטו דהיתרא בלע דאיסורא לא בלע:

כל איסורין שבתורה. לבד גיד הנשה דכבשר בלפת הוא:

משערין. אותם כאילו האיסור בצל או קפלוט ואילו היה נותן טעם בהיתר זה שנתבשל עמו אוסרו ובהך איסורי דלא מצי למיטעמינהו קאמר כגון מין ומינו ואי נמי שאינו מינו דאיסורא וליכא קפילא ואכתי לא איפסיק הלכתא בששים:

פלפלין. נותנים טעם באלף כמותן:

שיערו חכמים. אין באיסורין

בני"ט יותר מבצל וקפלוט:

אמר רבי חנינא:

כשהן משערין - משערין ברוטב, ובקיפה, ובחתיכות, ובקדרה.

איכא דאמרי:

בקדרה עצמה.

ואיכא דאמרי:

במאי דבלעה קדרה.

אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן:

כל איסורין שבתורה - משערין כאילו הן בצל וקפלוט.

אמר ליה רבי אבא לאבוי:

ולשעריןהו בפלפלין ותבלין, דאפילו באלף לא בטלין!

אמר ליה:

שיערו חכמים דאין נותן טעם באיסורין יותר מבצל וקפלוט.

40. צז, ב

רָשִׁי

וְאִין גִּיד מִן הַמִּנִּין. דְּבַעִין שְׁשִׁים
דְּהִיתֵר לְבַד מִינִיה אַבֵּל כַּחַל
הוֹאִיל וּמִין הִיתֵר הוּא אִם
נִתְבַּשֵּׁל עִם הַבָּשָׂר מִשְׁעָרִין לִיה
בְּשָׂשִׁים לְבַהֲדֵי דִידִיה:
בִּיצָה. שֶׁל עוֹף טֶמֶא:
וְכַחַל עֲצָמוֹ אֶסוּר. שְׁהָרִי הַבָּשָׂר
נִתֵּן בּוֹ טַעַם וְהוּא לֹא נִתֵּן טַעַם
בַּבָּשָׂר לְפִי שְׁמוּעַט הִיה:
בְּדִידִיה מִשְׁעָרִין. דְּבַעִין שִׁיחָא
בְּהִיתֵר שְׁשִׁים כְּמוֹתוֹ:
אוּ בְּמֵאֵי דְנִפְיָק מִינִיה. אִין
צְרִיכִין שִׁיחָא בְּהִיתֵר אֵלֶּא
בְּשָׂשִׁים מַה שְׁפִלְט זֶה דְּהֵאִי מֵאֵי
דְּאִתִּי קָמֵן לֹאוּ בִּקְדָּרָה הוּא
וּמִשְׁדָּא שְׁדִּין לִיה לֵבֶר:
אַלֶּא מַעֲתָה. הוֹאִיל וּבְדִידִיה
מִשְׁעָרִין הֵא אִיבְטִיל כּוֹלִיה
שֶׁהֶלֶךְ כָּל עֲצָמוֹ בְּתַבְשִׁיל דְּאִי לֹאוּ
הָכִי אִמְאֵי בַעִית שְׁשִׁים כְּמוֹת
כּוֹלֵוּ וְכִיּוֹן דְּכּוֹלִיה בְּתַלְתִּיה נִפְל
בִּקְדָּרָה אַחֲרַת אֶל יֶאֱסֵר:
כִּיּוֹן דְּאִמְרֵי רַב יִצְחָק כּו'. מִפְּנֵי
שְׁבַתְחָלָה נֶאֱסֵר עַד שְׁלֹא נִצְטַמַּק
מִשְׁתַּנָּה הַקְדָּרָה בּוֹ טַעַם מִיד
נֶאֱסֵר וּמֵאִזְ שׁוּיָה רַבָּנָן כַּחֲתִיכַת
אִיסוּר שֶׁהִיא לַעוֹלָם אִיסוּרָה
כְּדָאמֵר בְּמִתְנִיתִין בְּזִמְנָן שְׁמַכִּירו
כו':

אָמַר רַב נַחֲמָן:

גִּיד - בְּשָׂשִׁים, וְאִין גִּיד מִן הַמִּנִּין.

כַּחַל - בְּשָׂשִׁים, וְכַחַל מִן הַמִּנִּין.

בִּיצָה - בְּשָׂשִׁים, וְאִין בִּיצָה מִן הַמִּנִּין.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק בְּרִיה דְּרַב מִשְׁרָשִׁיא:

וְכַחַל עֲצָמוֹ - אֶסוּר,

וְאִי נִפְל לְקְדָּרָה אַחֲרַת - אֶסֶר.

אָמַר רַב אֲשִׁי:

כִּי הָיִין בִּי רַב כְּהֵנָּא אִיבְעָיָא לָן:

כִּי מִשְׁעָרִין - בְּדִידִיה מִשְׁעָרִין,

אוּ בְּמֵאֵי דְנִפְיָק מִינִיה מִשְׁעָרִין?

פְּשִׁיטָא דְּבְדִידִיה מִשְׁעָרִין,

דְּאִי בְּמַה דְּנִפְיָק מִינִיה - מִנָּא יִדְעִין?

אֶלֶּא מַעֲתָה,

נִפְל לְקְדָּרָה אַחֲרַת - לֹא יֶאֱסֵר!

כִּיּוֹן דְּאִמְרֵי רַב יִצְחָק בְּרִיה דְּרַב מִשְׁרָשִׁיא: וְכַחַל עֲצָמוֹ - אֶסוּר,

שׁוּיָה רַבָּנָן כַּחֲתִיכָה דְּנִבְלָה.

41. צז, ב - צח, א

רס"י

למימרא דיהבה טעמא. כי מבשלה בהדי אחריני:
אפרוח. שהבשר נותן טעם ולא שנא טמאה ול"ש טהורה. דנבלה היא:
אבל טמאה. בלא אפרוח לא:
כיון דאית בה אפרוח קרי לה טמאה. ואפילו של עוף טהור: ביצים טהורות ששלקן כו':
מכלל דרישא. דנקט טמאה טמאה ממש קאמר ולא אפרוח דאי בטהורה ואפרוח תרתי למה לי:
כי צד ששלקן ונמצא אפרוח באחת מהם. וזו היא טומאתו וכולן מן הטהור:
השתא דלית בה אפרוח. אשמועינן דיהבא טעמא ואסורה ואע"ג דמיא בעלמא הוא:
יש בה אפרוח. אפילו טהורה:
מיבעיא. כ"ש דיהבא טעמא דהא אפרוח נבלה היא:

"ביצה - בששים, ואין ביצה מן המנין".

אמר ליה רב אידי בר אבין לאב"י:
 למימרא: דיהבה טעמא.
 והא אמרי אינשי: "כי מיא דביעי בעלמא!"

אמר ליה:
 הקא במאי עסקינן:
 בביצת אפרוח,
 אבל טמאה - לא.

צח, א

איתיביה:
**"ביצים טהורות ששלקן עם ביצים טמאות,
 אם יש בהן בנותן טעם - כולן אסורות!"**

הקא נמי - בביצת אפרוח.
 ואמאי קרי לה 'טמאה'?
 כיון דאית בה אפרוח, קרי לה 'טמאה'.

והא מדקתני סיפא:
**"ביצים ששלקן ונמצא אפרוח באחת מהן,
 אם יש בהן בנותן טעם - כולן אסורות",
 מפלל: דרישא - דלית בה אפרוח עסקינן!**

פירושי קא מפרש:
 ביצים טהורות ששלקן עם ביצים טמאות,
 אם יש בהן בנותן טעם - כולן אסורות.
 כיצד?
 כגון ששלקן ונמצא אפרוח באחת מהן.

הכי נמי מסתברא,
 דאי סלקא דעתך: רישא - דלית בה אפרוח,
 השתא, דלית בה אפרוח - אסורה,
 דאית בה אפרוח - מיבעיא!?

אי משום הא - לא איריא,
 תנא סיפא לגלויי רישא,
 שלא תאמר: רישא - דאית בה אפרוח,
 אבל לית בה אפרוח - שריא,
 תנא סיפא דאית בה אפרוח,
 מפלל: דרישא - דלית בה אפרוח, ואפילו הכי אסירא.

42. צח, א

רפ"י

בדיקולא. קלחת:

סבר רב אשי לשעוריה. היתרא ולאוסופי עלה מה שבלעה קדרה כדי לבטל את האיסור והאיסור היה משער כמו שהוא בא לפנינו מצומקת:

רבנן. תלמידים:

דאיסורא לא בלע. בתמיה אף האיסור נצטמק וכשנפל היה בו יותר אלא הכל משערים כמות שאנו רואים:

בתלתין פלגי דזיתי. משום דלא היה כשיעור היה מזלזל ב בטולו ולא בעי ששים:

לא תזלזל בשיעורי דרבנן. כלומר אפילו במידי דלא מיתסר מדאורייתא לא תזלזל בשיעוריה ועוד הא מדאורייתא אסור דחצי שיעור אסור מן התורה וחצי שיעור מנין ת"ל כל חלב בפרק בתרא דיומא (דף עד.):

ההוא כזיתא תרבא דנפל בדיקולא דבשרא,

סבר רב אשי⁴⁴² לשעוריה במאי דבלע דיקולא.

אמר ליה רבנן לרב אשי: אטו דהיתרא בלע, דאיסורא לא בלע?!

ההוא פלגא דזיתא דתרבא דנפל בדיקולא דבשרא,

סבר מר בר רב אשי לשעוריה בתלתין פלגי דזיתא.

אמר ליה אבוה: לאו אמינא לך: לא תזלזל בשיעורין דרבנן?!

ועוד, האמר רבי יוחנן: חצי שיעור - אסור מן התורה!

⁴⁴² מסורת הש"ס. גירסת וילנא: אשי

43. צח, א

רס"י

ראה שאתה מטיל בה גבול. ראה מה אתה עושה שלא תטעה ותכשיל הסמוכים עליך שאתה מטיל בה גבול להתירה בס' ואחת ואינך מפרש אי בהדי דידה אי לבר מינה והשומעים יעלה על דעתם בהדי דידה והרי שני גדולי הדור נשאלה מהם ולא פירשוה ומאן נינהו רבי יעקב בר אידי ורבי שמואל בר נחמני: ואיבעיא להו גרסינן: **פשיט מיפשט**. שאינך מטיל שום ספק בדבר לומר ואיני יודע אם היא מן המנין של ס"א או לא: **בס' ואחת והיא**. דהו להו ס"ב:

אמר רב שמן בר אבא אמר רב אידי בר אידי בר גרשם, אמר לוי בר פרטא, אמר רבי נחום, אמר רבי בידיים, משום זקן אחד ורבי יעקב שמיה:

דבי נשיאיה אמרו: ביצה, בששים - אסורה, בששים ואחת - מותרת.

אמר רבי זירא לרב שמן בר אבא: ראה שאתה מטיל בה גבול היתר, שהרי שני גדולי הדור לא פירשו את הדבר. רבי יעקב בר אידי ורבי שמואל בר נחמני, תרוייהו משמיה דרבי יהושע בן לוי אמרי: ביצה, בששים - אסורה, בששים ואחת - מותרת. ואיבעיא להו: בששים ואחת - בהדי דידה, או דילמא: לבר מינה? ולא פשיט. ומר, פשיט לה מפשיט.

אתמר: אמר רבי חלבא אמר רב הונא: ביצה, בששים והיא - אסורה, בששים ואחת והיא - מותרת.

44. צח, א

רפ"י

ההוא דאתא לקמיה דרבון גמליאל בר רבי,
אמר ליה: אבא לא שיער בארבעים ושבע,
בר רבי:

אבא. הלא בא מעשה כזה לפניו
ולא מצא אלא מ"ז והתיר שמע
מינה לאו ס' בעי אף אני מתיר
בזה שאיני מוצא בו אלא מ"ה
ולי נראה דהכי קאמר אבא לא
שיער בארבעים ושבע אני אשער
במ"ה בתמיה אבא בא לפניו
מעשה והיה יכול לבטלו במ"ז
ולא שיערו להתיר ואסר ואני
אתירנו במ"ה וללשון זה אין
צריך לפרש בחצי זית אלא אף
בשיעור שלם:

הא איכא שלשים משערינן.
בתמיה וכולי האי מי מזלוין:
גוזמא. כלומר למה באת לישאל
עליו והלא אפילו שלשים אין בו
בהיתר כמות האיסור ולא
דוקא קאמר ליה אלא דבר
שאינו יכול לעמוד כלומר כלום
יש שם אפילו שלשים ואע"פ
שאינו נותר בכך:

ההוא דאתא לקמיה דרבון גמליאל בר רבי,
אמר ליה: אבא לא שיער בארבעים ושבע,
ואני אשער בארבעים וחמש?⁴⁴³

ההוא דאתא לקמיה דרבי שמעון בר רבי:
אמר ליה: אבא לא שיער בארבעים וחמש,
ואני אשער בארבעים ושלש?

ההוא דאתא לקמיה דרבי חייא,
אמר ליה: כלום יש שלשים?!

טעמא - דליכא שלשים,
הא איכא שלשים - משערין?!

אמר רבי חנינא:
גוזמא.

⁴⁴³ רשי בתמיהה, ואפשר לפרק גם כנקודה בסוף המשפט, וכנ"ל בפיסקה הבאה.

45. צח, א - צט, א

רס"י

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא:
כל איסורין שבתורה - בששים.

אמר לפניו רבי שמואל בר רב יצחק:

רבי, אתה אומר כן?!

הכי אמר רב אסי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא:
כל איסורין שבתורה - במאה!

ושניהם לא למדוה אלא מזרוע בשלה,

דכתיב: "ולקח מהן את הזרוע בשלה" ⁴⁴⁴ (במדבר ו, יט),

ותניא:

"בשלה" -

צח, ב אין "בשלה" אלא שלימה.

רבי שמעון בן יוחאי אומר:

אין "בשלה" אלא שנתבשלה עם האיל."

דכילי עלמא: בהדי איל מבשל לה,

מר סבר: מחתך לה, והדר מבשל לה,

ומר סבר: מבשל לה, והדר מחתך לה.

ואי בעית אימא:

דכילי עלמא: מחתך לה, והדר מבשל לה,

מיהו מר סבר: בהדי איל מבשל לה,

ומר סבר: בקדרה אחרת מבשל לה.

ללישנא קמא - אליבא דרב רבי הכל,

ללישנא בתרא - אליבא דרבי שמעון בן יוחאי.

מאן דאמר: בששים - סבר: בשר ועצמות בהדי בשר ועצמות משערין, והוה ליה בששים,

מאן דאמר: במאה - סבר: בשר בהדי בשר משערין, והוה ליה במאה.

ומי ילפינן מינה?!

והתניא:

"זהו היתר הבא מכלל איסור."

"זהו" - למעוטי מאי?

לאו, למעוטי כל איסורין שבתורה!

אמר אביי:

לא נצרכא אלא לרבי יהודה,

דאמר: מין במינו - לא בטיל,

קא משמע לן: דהקא בטיל.

וליגמר מיניה!

גלי רחמנא: "ולקח מדם הפר ומדם השעיר" ⁴⁴⁵ (ויקרא טז, יח),

תרווייהו בהדי הדדי נינהו, ולא בטלי.

ומאי חזית דגמרינן מהאי?

ליגמר מהאי!

חדוש הוא,

ומחדוש לא גמרינן.

אי הכי,

בס'. היכא דבדקניה ולא יהיב טעמא אי
נמי ליכא למיקם אטעמא כגון מין ומינו
אבל היכא דבדקניה ויהיב טעמא לעולם
טעמא לא בטיל כדאמר בכמה דוכתין
ולקמן (דף צט.). נמי אמרינן יש בהן
בנותן טעם בין שיש להעלות במאה
ואחד ובין שאין כו' אסור וכי לא יהיב
טעמא בעינן ששים לבטוליה כדלקמן
דקתני אין בהן בני"ט בין שיש להעלות
כו' מותר דאמרינן אין בהן להעלות
בק"א אלא במאי לאו בששים אלמא כי
לא יהיב טעמא נמי בעינן ששים למר
ומאה למר:

ושניהם לא למדוה כו'. ואע"ג דאי אתי
למילף מיניה מצית למילף אפילו היכא
דיהיב טעמא דהא הכא איכא למימר
דאי שלא במינו הוה יהיב טעמא אפילו
הכי רבנן אחמור ואמור טעמא לא בטיל:
זרוע. של איל נזיר הוא המורם ממנו
ומניפין אותו וניתן לכהן ואסור לזרים
והאיל כולו נאכל לבעליו דהא שלמים
הוא:

אין בשלה אלא שלימה. לא נתפרש

באיזה לשון:

דכ"ע. ת"ק ור"ש:

בהדי איל מבשל לה. דאין מקרא יוצא
מידי פשוטו וקרא משמע דעם האיל
מבשלו:

ת"ק סבר מחתך לה. מן האיל והדר
מבשל לה בהדיה ואשמועינן שלימה
מבשלה ואינו מחתכה לחתיכות. ור"ש
אתא לאשמועינן דכמות שהיא מחוברת
לאיל מבשלה:

ללישנא קמא כו'. והשתא קא מסיים
למלתיה דאמרן לעיל ושניהם לא למדוה
ללישנא קמא דאוקמינן דבין ת"ק ובין
ר"ש בהדי איל מבשל לה ילפי הנך
אמוראי דלעיל מזרוע בשלה אליבא
דדברי הכל:

וללישנא בתרא. דאוקמינן ת"ק
דבקדרה אחרת מבשל לה ילפי מילתייהו
מדרי"ש דחזינן דבשל היתר בהדי איסור
ובזרוע יש עצם הרבה ובשר מועט
שהכתף אינו בכלל זרוע דתנן בפרק
הזרוע (לקמן דף קלד:) איזהו זרוע מן
הפרק של ארכובה עד גף של יד
אשפלד"ו:

בשר ועצם. דזרוע:

בהדי בשר ועצמות. דאיל משערין וקים
להו לרבנן דששים איכא ושרייה
רחמנא:

ומ"ד מאה. סבר עצם לא בעיא לשעוריה
דהא לא פליט טעמא מינה וכי משערת
בשר דזרוע בהדי בשר דאיל איכא מאה:
זהו היתר. הניתר מכלל איסור שהרי
בלע איל מן הזרוע והתירו לך הכתוב:

לאו למעוטי. שאר איסורים דלא ילפינן
להו מיניה:

לא נצרכא. האי זהו:

אלא לרבי יהודה דאמר. במנחות (דף
כב:) מין במינו לא בטיל ובהאי איל
בטיל להכי אמר זהו דלא ילפינן מיניה
דליבטל מין במינו אבל מין בשאינו מינו
ילפינן מיניה למאה וששים למר כדאית
ליה ולמר כדאית ליה:

וליגמר מיניה. לבטולי מין במינו:

ולקח מדם הפר ומדם השעיר. באחרי
מות גבי קרנות מזבח הפנימי וקסבר רבי
יהודה שמערה דם שניהם לכלי אחד
והדבר ידוע שדם הפר מרובה מדם
השעיר וקרי ליה דם השעיר אלמא לא
מבטל ליה:

חדוש הוא. דלכתחלה היתר לבטל

האיסור:

⁴⁴⁴ ולקח מהן את הזרוע בשלה מן האיל וחלת מצה אחת מן הסל ורקיק מצה אחד ונתן על פני הנזיר אחר התגלוהו את נזרו

⁴⁴⁵ ויצא אל המזבח אשר לפני ה' וכפר עליו ולקח מדם הפר ומדם השעיר ונתן על קרנות המזבח סביב

לְמַאָה, וְשִׁשִּׁים - נְמִי לֹא לִיגְמֹר!

אָטוּ אָנּוּ לְקוּלָּא גְמָרִינָן?
לְחוּמְרָא גְמָרִינָן,
דְּמִדְאוּרִייתָא - בְּרוּכָא בְּטִיל.

רְבֵּא אָמַר:
לֹא נַעֲרָכָא אֱלָא לְטַעַם פְּעִיקָר,
דְּבִקְדָּשִׁים - אָסוּר,
קָא מִשְׁמַע לָן: דְּהֶכָא - שְׂרִי.

צַט, א וְלִיגְמֹר מִינֵיהּ!

גְּלִי רַחֲמָנָא גְבִי חֲטָאת: **"כָּל אֲשֶׁר יַעַב בְּבִשְׁוֹהָ יִקְדָּשׁ"**⁴⁴⁶ (ויקרא ו, כ) - לְהִיּוֹת כְּמוֹהָ,
שְׁאֵם פְּסוּלָה - תַּפְסָל,
וְאֵם בְּשִׁוָּה - תֵּאֱכֹל כְּחִמּוֹר שְׁבָה.

וּמֵאִי חֲזִית דְּגְמָרִינָן מַהֲאִידָּ?
לִיגְמֹר מַהֲאִי!

חֲדוּשׁ הוּא,
וּמְחֲדוּשׁ לֹא גְמָרִינָן.

אִי הָכִי,
לְמַאָה, וְשִׁשִּׁים - נְמִי לֹא לִיגְמֹר!

אָטוּ אָנּוּ לְקוּלָּא קָא גְמָרִינָן?
לְחוּמְרָא קָא גְמָרִינָן,
דְּמִדְאוּרִייתָא - בְּרוּכָא בְּטִיל.

רְבִינָא אָמַר:
לֹא נַעֲרָכָא אֱלָא לְמָקוֹם חֲתָךְ,
דְּאָמַר: מָקוֹם חֲתָךְ בְּעֶלְמָא - אָסוּר,
וְהֶכָא - שְׂרִי.

רַס"י

אָטוּ אָנּוּ. הָא דְּגְמָרִינָן מִינֵיהּ
מַאָה אוּ שְׁשִׁים קוּלָּא הוּא
דְּתִימָא חֲדוּשׁ הוּא דְּחָדִישׁ
רַחֲמָנָא וְאִקִּיל גְּבִיָּה וְלֹא גְמָרִינָן
מִינֵיהּ:

הָא חוּמְרָא הִיא. דְּלֹא תִימָא
לִיבְטוּל בְּרוּכָא וְחוּמְרָא שְׁפִיר
גְמָרִינָן מִינֵיהּ דְּכִ"שׁ הוּא וְמָה
אִיל נֹזִיר דְּאִקִּיל גְּבִיָּה לֹא אִקִּיל
אֲלֵא בְּמַאָה אוּ בְּשִׁשִּׁים כִּ"שׁ
בְּאִיסוּרֵי אַחֲרִינִי:

דְּמִדְאוּרִייתָא. כְּלוּמַר אִי לֹא
מַהֲאִי גְמָרִינָן וּמִשּׁוּינָן בִּיטוּל
טַעַם כְּשֹׂאֵר בְּטוּלֵי דְּאוּרִייתָא
בְּרוּכָא הוּא לָן לְבְטוּלֵי כְּדַכְתִּיב
(שְׁמוֹת כג) אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטּוֹת:

לְטַעַם כְּעִיקָר. נוֹתֵן טַעַם קִים לָן
דְּאָסוּר בְּקִדְשִׁים כְּעִיקָר מִמְּשׁוֹ
שֶׁל אִיסוּר וְלֵהָא מִילְתָּא קִתְּנִי
זֶהוּ לְמַעוּטֵי שֹׂאֵר קִדְשִׁים אֲבָל
חוּלִין שְׁפִיר גְמָרִינָן מִינֵיהּ לְמַאָה
וְשִׁשִּׁים דֵּהָא קִים לָן מֵאַחֲרֵי
רַבִּים לְהַטּוֹת דְּבְטִילֵי בְּרוּכָא
וְיִלְפִינָן מֵהֶכָא לְהַחֲמִיר דְּלֹא
לִיבְטִיל אֲלֵא בְּמַאָה וּרְבָא לִית
לִיה טַעַם כְּעִיקָר בְּחוּלִין כְּדִמְפְּרַשׁ
וְאִזִּיל מִדְּאוּרִייתָא בְּרוּכָא בְּטִיל
אֲלֵא מִדְּרַבְּנָן וְהָכִי נְמִי שְׁמַעִינָן
לִיה לְרִי יוֹחֲנָן בְּמַסְכַּת ע"ז (דף
סז). כָּל שְׁטַעֲמֵנוּ וְלֹא מִמְּשׁוֹ אִין
לִקוּן עָלֵינוּ וְהָא דִּילְפִינָן לִיה
בְּפִסְחִים (דף מד). מְנוּזִיר וּמִשְׁרַת
לִיתֵן טַעַם כְּעִיקָר סְבִירָא לֵהוּ
אֲמוּרָאִי בְּתֵרָאִי דְּאִסְמַכְתָּא
בְּעֵלְמָא הוּא וְלֹא מִלֶּלֶךְ הוּא דֵּהוּ
לֵהוּ נֹזִיר וְגִיעוּלֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים בִּי
כְּתוּבִין הַבְּאִין כְּאַחַד אִי נְמִי
גִיעוּלֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים חֲדוּשׁ הוּא
כְּדִאֲמָרִינָן הֵתֵם וּמִשְׁרַת לְהִיתֵר
מִצְטָרֵף לְאִיסוּר:

וְלִיגְמֹר מִינֵיהּ. לְמַשְׁרֵי אֶף שֹׂאֵר
קִדְשִׁים בְּשִׁשִּׁים אוּ מַאָה כְּגוֹן
נוֹתֵר אוּ פְּגוּל:
לְהִיּוֹת כְּמוֹהָ. הַנוֹגַע בָּהּ וּבִלְע
מִמֶּנָּה:

שְׁאֵם פְּסוּלָה. הִיא יִפְסֵל הַבּוֹלַע:
וְאֵם כְּשִׁוָּה. הִיא תֵּאֱכֹל זֶה כְּחִמּוֹר
שְׁבַחֲטָאֵת שְׁאִפִּי הֵן שְׁלָמִים
אִסוּרִין לִיאֲכֹל אֲלֵא לִזְכְּרֵי כְּהוֹנָה
לְיוֹם וְלִילָה וּלְפָנִים מִן הַקִּלְעִים
וּמֵהֶכָא גְמָרִינָן לְכָל אִיסוּרֵי
קִדְשִׁים דְּלֹא בְּטִילֵי לְגַמְרֵי:

לִיגְמֹר מַהֲאִי. וְלִיבְטִלוּ בְּקִי: אֲלֵא
חֲדוּשׁ הוּא לִ"ג אֲלֵא:

חֲדוּשׁ הוּא. כְּדִפְרִישִׁית
דְּלַכְתַּחֲלָה מִבְּטִלִּין לִיה וּמִיִּיתִינָן
לִיה לִידֵי כַךְ בִּידִים:

לֹא נַעֲרָכָא. זֶהוּ:

אֲלֵא לְמָקוֹם חֲתָךְ. דְּבִעֲלָמָא בְּכָל
אִיסוּר וְהִיתֵר הַמְּחוּבְּרִים כְּגוֹן
הוֹצִיא הָעוֹבֵר אֶת יָדוֹ וְכָגוֹן אֲבֵר
הַמְּדוּלְדֵּל כּוֹלֵן אִסוּרִין כְּדִאֲמָרִינָן
בְּבַהֲמָה הַמְּקֻשָּׁה (לְעִיל דף סח):

46. צט, א-ב

רפ"י

[אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא:
כל איסורין שבתורה - בששים.]

אמר לפניו רבי שמואל בר רב יצחק:

רבי, אתה אומר כן?!

הכי אמר רב אסי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא:
כל איסורין שבתורה - במאה!]

יתיב רב דימי וקאמר לה להא שמעתא.

אמר ליה אביי:

וכל איסורין שבתורה - במאה?!

והתנן:

"למה אמרו: כל המחמץ,

ומתבבל,

ומדמע - להחמיר?

מין ומינו.

להקל ולהחמיר?

מין ושאינו מינו."

וקתני סיפא:

"להקל ולהחמיר?

מין ושאינו מינו."

פיצד?

גריסין שנתבשלו עם העדשים,

אם יש בהם בנותן טעם: בין יש בהן להעלות במאה ואחד,

בין אין בהן להעלות במאה ואחד - אסור,

אין בהן בנותן טעם: בין שיש בהן להעלות במאה ואחד,

בין אין בהן להעלות במאה ואחד - מותר."

"אין בהן להעלות במאה ואחד" - אלא במאי?

לא, בששים!

צט, ב, לא,

במאה.

והא מדרישא - במאה,

הוי סיפא - בששים!

דקתני רישא:

"להחמיר?

מין ומינו."

פיצד?

שאור של חטין שנפל לעיסת חטין,

יש בו כדי לחמץ: בין יש בו כדי להעלות במאה ואחד,

בין אין בו כדי להעלות במאה ואחד - אסור,

אין בו להעלות במאה ואחד: בין שיש בו כדי לחמץ,

בין אין בו כדי לחמץ - אסור."

רישא וסיפא - במאה?!

לא,

רישא - במאה וחד,

וסיפא - במאה.

וכי יש בו כדי לחמץ, במאה וחד - אמאי לא בטיל?

להא שמעתא. דרב שמואל בר רב
יצחק:

למה אמרו. המחמץ לאיזו איסור
אמרו לתרומה שהחמץ חולין
בשאור שלה או מתבבל קדרה חולין
בתבלי תרומה או מדמע ומבשל
חולין ותרומה יחד שאנו הולכים
אחריו להחמיר:

למין ומינו. אמרו כן דאזלינן ביה
לחומרא כדקתני לקמיה:

ולמה אמרו להקל ולהחמיר.
שפעמים להקל ופעמים להחמיר:

מין ושאינו מינו. על זה אמרו
פעמים להקל ופעמים להחמיר:

גריסין. של פול דתרומה:

שנתבשלו עם עדשים. של חולין
וטעמנום ויש בהם טעם תרומה
בחולין אע"פ שיש בחולין מאה
ואחד שתרומה דינה לבטל בכך
דנפקא לן בספרי מקראי מכל חלבו
את מקדשו ממנו שאם נפל בתוכו
הרי הוא מקדשו ובתרומת מעשר
משתעי קרא שהיא אחד ממאה
וקאמר שאם חזרה לתוך התשעים
ותשעה מקדשתו מכאן אמרו
תרומה במאה עם האסור אסורה
במאה והיא מותרת והכא כיון
דנותנת טעם אע"פ שיש כאן היתר
כדי לבטל איסור אסור דטעמא לא
בטיל הרי להחמיר:

אין בהן בנותן טעם. אע"פ שאין
כאן היתר כדי לבטל מותר דכי
בעינן אחד ממאה היכא דאיסורא
בעיניה הוא כגון חטין בחטין או כל
דבר שלא נתבשל אבל הכא דליתיה
בעיניה לא בעינן אחד ומאה הרי
להקל אבל מין ומינו לעולם
להחמיר כדאמרין לקמן דלא
מישתרי עד דאיכא תרתי לטיבותא
אין נותן טעם ואחד ומאה: קתני
מיהא דכי לא יהיב טעמא לא בעינן
מאה ואחד ובמאי בטיל לאו
בששים אלמא ביטולא היכא
דליכא טעמא בששים הוא:

לא במאה. והכי קאמר אין בהן
אחד ומאה של היתר אלא מאה של
היתר לבד האיסור מותר:

והא מדרישא. שאתה הולך בו כל
שעה להחמיר במין ומינו אפ"ה
בטיל במאה כי ליכא נותן טעם
מכלל דסיפא במין ושאינו מינו
בששים שהרי זה חילוק שביניהם
שזה אינו צריך מאה ואחד כשאינו
נותן טעם וזה צריך:

דקתני רישא שאור של חטים כו'.
דהיינו מין ומינו:

יש בו כדי לחמץ. דהיינו נותן טעם
לעולם אסור:

אין בו אחד ומאה. אפילו אין בו
כדי לחמץ אסור והיינו להחמיר
דהא במין ושאינו מינו אמרו כי
ליכא טעמא לא בעי ק"א והכא
בעינן ק"א אלמא בהא דקא חמיר
מינה אי איכא ק"א שרי וקא
סלקא דעתך בק"א בהדי איסורא
קאמר אלמא במאה בטיל:

רישא וסיפא במאה. בתמיה:

לא רישא במאה וחד. לבד
מאיסורא:

וסיפא במאה. לבד מאיסורא:
ופרכין אי רישא במאה וחד
דהיתר קאמר אמאי קתני יש בו
כדי לחמץ אע"פ שיש מאה ואחד
אסור וכי איכא דיהיב טעמא כולי
האי:

רפ"י

אישתיק. רב דימי:

אמר ליה. אביי:

דלמא שאני שאור שחימוצו

קשה. ויש שקשה מחבירו:

לא כל השיעורים שוים. ליתן

טעם:

רביעית. של ציר טמא אוסר

סאתים של ציר טהור או של דבר

אחר וסאתים הוו מאתן רביעיות

נכי תמני קב ארבעה לוגין ולוג ד'

רביעיות שש עשרה לקב וסאה

ששת קבין לשלשה קבין מ"ח

רביעיות וכן ארבעה זימנין:

אישתיק.

אמר ליה:

דלמא שאני שאור, דחימוצו קשה.

אמר ליה:

אדכרתן מילתא דאמר רבי יוסי ברבי חנינא:

לא כל השיעורין שוין,

שהרי ציר - שיעורו קרוב למאתים.

דתנן:

"דג טמא - צירו אסור.

רבי יהודה אומר:

רביעית בסאתים".

והאמר רבי יהודה: מין במינו - לא בטיל!

שאני ציר,

דזיעה בעלמא הוא.

47. צט, ב

רס"י

בראשי לפתות. ירק של לפת ולי נראה שראש הלפת מתוק מזנבו וטעם הבשר ניכר בזנבות הלפת בשיעור מועט אבל בראשי לפתות אינו ניכר אלא בשיעור גמור:

מתניתין. דקתני גיד אף ע"פ שמכירו אוסר את התבשיל מפני טעמו דלא כי האי תנא:

אין בגידים בנותן טעם. ומשליכו והשאר מותר:

וליה לא סבירא ליה. לרבי אמי לאכשורינהו ומיהו כיון דמשמיה דרבי יהושע בן לוי שרי ליה לא מחי בידייהו:

והילכתא אין בגידים בנותן טעם. ובין נתבשל ובין נמלח ובין נצלה משליכו ומותר ודוקא בו אבל שמנו יש בו בני"ט ואם לא נטל שמנו אוסר:

"ביצד משערין?"

[בבשר בלפת].

אמר רב הונא:

בבשר בראשי לפתות.

מתניתין דלא כהאי תנא,

דתנא:

"רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר:

אין בגידין בנותן טעם".

ההוא דאֶתֵּא לְקַמִּיָּה דְּרַבִּי חֲנִינָא,

הוּא יְתִיב רַבִּי יְהוּדָה בַּר זְבִינָא אֲבָבָא,

כִּי נָפַק, אָמַר לִיה: מַאי אָמַר לָךְ?

אָמַר לִיה: שְׂרִיא נִיהָלִיה.

אָמַר לִיה: הָדַר עֲיִלְיָה לְקַמִּיָּה.

אָמַר: מַאן הָאִי דְקָא מַצְעֵר לִי?

זִיל אִימָא לִיה לְמַאן דִּיתִיב אֲבָבָא: אִין בְּגִידִין בְּנוֹתֵן טַעַם.

כִּי אָתוּ לְקַמִּיָּה דְּרַבִּי אַמִּי,

מְשַׁדֵּר לָהּ לְקַמִּיָּה דְּרַבִּי יִצְחָק בֶּן חֲלוּב, דְּמוֹרֵי בָּהּ לְהִיתִירָא מְשׁוּם דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי,

וְלִיה לֹא סְבִירָא לִיה.

וְהִלְכְתָּא: אִין בְּגִידִין בְּנוֹתֵן טַעַם.

48. צט, ב - ק, א

רש"י

וליבטול ברובא. כי אין מכירו:
הניחא למ"ד. במסכת ביצה (דף
ג:):

כל שדרכו לימנות שנינו.
במסכת ערלה (פ"ג משנה ו) גבי
חבילי תילתן דלא בטיל הא נמי
פעמים שנמנית דאדם עשוי
למנות חתיכותיו למנין אורחים
שזימן:

אלא למ"ד את שדרכו. מיוחד
למנין הוא דלא בטל כגון תבלין
אבל דבר העשוי לינתן באומד
אע"פ שנמנה לפעמים בטל אמאי
לא בטלה:

"גיד הנשה שנתבשל [עם הגידים:
בזמן שמכירו - בנותן טעם,
ואם לאו - כולן אסורין]."

וליבטול ברובא!

קא, ברקיה שאני.

"וכן חתיכה של נבלה,
וכן חתיכה של דג טמא שנתבשלה עם החתיכות:
בזמן שמכירין - בנותן טעם,
ואם לאו - כולן אסורות."

ותבטיל ברובא!

הניחא למאן דאמר: "כל שדרכו לימנות" שנינו,
אלא למאן דאמר: "את שדרכו לימנות" שנינו - מאי איכא למימר?

שאני חתיכה,
הואיל וראויה להתכבד בה לפני האורחים.

וצריכא,
דאי אשמעינן גיד - משום דבריה היא,
אבל חתיכה - אימא: לא.
ואי אשמעינן חתיכה - הואיל וראויה להתכבד בה לפני האורחים,
אבל גיד - אימא: לא,
צריכא.

49. ק, א-ב

רפ"י

דַּרְשׁ רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה:

חֲתִיכָה שֶׁל נִבְלָה,

וְשֶׁל דָּג טָמֵא - אֵינָה אוֹסֶרֶת, עַד שֶׁתֵּתֶן טַעַם בְּרוֹטָב,

וּבְקִיפָה,

וּבְחֲתִיכוֹת.

אוֹקֵי רֵב אֲמוּרָא עָלֶיהָ וְדָרֵשׁ:

כִּיּוֹן שֶׁנִּתְּנוּ טַעַם בְּחֲתִיכָה - חֲתִיכָה עֲצָמָה נַעֲשֶׂית נִבְלָה,

וְאוֹסֶרֶת כָּל הַחֲתִיכוֹת כּוֹלֵן,

מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִינָה.

אָמַר לִיה רֵב סַפְרָא לֹא־בִי:

מִכְדִּי רֵב כִּמְאֵן אֲמָרָה לְשִׁמְעָתִיהָ?

כְּרַבִּי יְהוּדָה,

דָּאָמַר: מִיִּן בְּמִינוֹ - לֹא בְטִיל.

מֵאִי אִירִיא כִּי נִתֵּן טַעַם?

אֲפִילוֹ כִּי לֹא נִתֵּן טַעַם - נִמִּי!

אָמַר לִיה:

הָכָא בְּמֵאִי עֲסָקִינוּ:

בְּשִׁקְדָם וְסִלְקוּ.

רַבָּא אָמַר:

אֲפִילוֹ תִימָא: לֹא קָדָם וְסִלְקוּ,

הָנִי מִיִּן וּמִינוֹ וְדָבָר אַחֵר,

וְכָל מִיִּן וּמִינוֹ וְדָבָר אַחֵר - סִלַּק אֶת מִינוֹ כְּמִי שֶׁאִינוֹ,

וְשֶׁאִין מִינוֹ רַבָּה עָלָיו וּמִבְטָלוֹ.

ק,ב

חֲתִיכָה שֶׁל נִבְלָה. ומכירה:

אֵינָה אוֹסֶרֶת. בפליטתה עד שיהא בה כדי ליתן טעם ברוטב ובקיפה ובחתיכות:

אוֹקֵי רֵב אֲמוּרָא עָלֶיהָ. העמיד מתורגמן לפניו לדרוש ולהשמיע לרבים שלא ילמדו מרבה בר בר חנה:

כִּיּוֹן שֶׁנִּתְּנוּ טַעַם בְּחֲתִיכָה. אחת שהיתה בצדה תמיד או שנתבשלה תחלה עמה קודם שיתן שאר החתיכות בקדרה ולא היה בזו ששים באיסור ונתנה הנבלה טעם בה ואח"כ נתן שאר החתיכות בקדרה:

חֲתִיכָה. זו שקבלה טעם הנבלה נעשת נבלה עצמה:

וְאוֹסֶרֶת כָּל הַחֲתִיכוֹת כּוֹלֵן מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִינָה. וקא ס"ד מפני שהן מינה לא בטלי ואפילו יש בהן כדי ביטול שתייהן:

רֵב. דאמר מפני שהן מינה כמאן אמרה כו':

אֲפִילוֹ לֹא נִתְּנָה טַעַם. בחתיכה שבצדה לא בטלה נמי דהא נבלה גופה מינייהו היא ולא בטלה:

בְּשִׁקְדָם וְסִלְקוּ. לאיסור וסלק רוטב קודם שיתן האחרות בקדרה הלכך נתנה טעם בראשונה הרי זו חוזרת ואוסרתן ואי לאו במאי מיתסרי ואשמועינן דחתיכה עצמה נעשת נבלה לאיסור חברותיה בפליטתה:

אֲפִילוֹ תִימָא בְּשֵׁלָא קָדָם וְסִלְקוּ. ולא מיתסרי שאר חתיכות אלא משום חתיכת היתר קמייתא:

דְּכָל מִיִּן וּמִינוֹ. כגון נבלה ושחוטה:

וְדָבָר אַחֵר. כגון תבלין ורוטב מינו דהיתר אינו מבטלו לאיסור ולא מוסיפו אלא סלקהו כמי שאינו בקדרה זו ונשארו הנבלה והרוטב ובטלה נבלה ברוטב ובקיפה הלכך נתנה טעם בראשונה תחלה בעוד שלא רבה הרוטב עליה ואח"כ נתן מים וקיפה וחתיכות נתוספה חתיכה ראשונה על הנבלה ואוסרת הכל מפני שהן מינה ולא מצו חתיכות לבטלה ואע"פ שיש בהן יותר מששים והרוטב לבדו אין בו כדי לבטל שניהם:

50. ק, ב

רפ"י

מתני'

ואינו נוהג בטמאה. שאם אכל גיד הנשה של טמאה למי"ד יש בגידין טעם לוקה משום טמאה ולא משום גיד ולמי"ד אין טעם בגידין פטור מכלום דבטהורה עץ הוא והתורה חייבה עליו אבל בטמאה אינו נוהג:

מבני יעקב נאסר. דכתיב (בראשית לב) על כן וגוי ועדיין טמאה מותרת להן עד מתן תורה:

אמרו לו. פסוק זה שהזהירו עליו בסיני נאמר ועד סיני לא הוזהרו אלא שנכתב במקומו לאחר שנאמר בסיני וכתב וסידר משה את התורה כתב המקרא הזה על המעשה על כן הוזהרו בני ישראל אחרי כן שלא יאכלו גיד:

גמ'

איסור חל על איסור. דקא ס"ד משום טומאה ומשום גיד קמחייב ליה: ה"ג יכול תהא נבלת עוף טמא מטמא בבית הבליעה תי"ל (כו') נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה. מפני שהיא מטמא באכילה זו ובנבלת עוף מיתוקם בת"כ ובמסכת נדה (דף מב:) והכא ה"ק יכול אף נבלת עוף טמא במשמע תי"ל נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה מי שאיסורו משום בל תאכל נבלה אני אומר לך שטמא בה יצא זה שאינו אסור משום נבלה אלא משום עוף טמא ומדקאמר אין איסורו משום נבלה אלמא סבירא ליה לא אתיא איסור נבלה וחייל איסור טמאה:

וכי תימא קסבר אין בגידין בני"ט. ואין כאן איסור טומאה אלא איסור גיד:

ור"ש פוטר. לגמרי משמע ולקמיה מפרש טעמא: ה"ג לעולם קסבר יש בגידין בנותן טעם וקסבר נוהג בשליל דאיסור גיד ואיסור טומאה כו'. משעת יצירת ולד חלו שניהם לפיכך חייב לעולם על שניהם:

אינו נוהג בשליל. ועל כרחך איסור טומאה חל על השליל שהרי כל יצירתו טומאה ואיסור גיד אינו חל עד שנולד והיכי חייל איסור טומאה:

כל בבהמה. ואפילו חלבו וגידו דמהאי קרא נפקא לן היתר שליל בשחיטת האם בפרק בהמה המקשה (לעיל סט.):

הנזיר מגלח. אם האהיל עליהם נטמא נזרו דכתיב (במדבר ו) והימים הראשונים יפלו ומגלח וחוזר ומונה כדכתיב וגלח ראשו ביום טהרתו:

מתניתין

נוהג בטהורה,

ואינו נוהג בטמאה.

רבי יהודה אומר:

אף בטמאה.

אמר רבי יהודה:

והלא מבני יעקב נאסר גיד הנשה,

ועדיין בהמה טמאה מותרת לה?

אמרו לו:

בסיני נאמר, אלא שנכתב במקומו.

גמרא

וסבר רבי יהודה: איסור חל על איסור?!

והתניא:

"רבי יהודה אומר:

יכול תהא נבלת עוף טמא מטמא בגדים בבית הבליעה?

תלמוד לומר: "נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה"⁴⁴⁷ (ויקרא כב, ח),

מי שאיסורו משום 'בל תאכל נבלה',

יצא זה שאין איסורו משום 'בל תאכל נבלה', אלא משום 'בל תאכל טמאה'!"

וכי תימא: קסבר: אין בגידין בנותן טעם,

ובטמאה נמי - איסור גיד איכא,

איסור טומאה ליכא,

וסבר רבי יהודה: אין בגידין בנותן טעם?!

והתניא:

"האובל גיד הנשה של בהמה טמאה - רבי יהודה מחייב שתים.

ורבי שמעון פוטר!"

לעולם קסבר: יש בגידין בנותן טעם,

וקסבר: נוהג בשליל,

דאיסור גיד ואיסור טומאה בהדי הדדי קאיתי.

ומי מצית אמרת: נוהג בשליל?!

והתנן:

"נוהג בשליל.

רבי יהודה אומר:

אינו נוהג בשליל,

וחלבו מותר!"

הני מילי גבי טהורה,

דרחמנא אמר: **"כל בבהמה תאכלו"**⁴⁴⁸ (דברים יד, ו),

אבל בטמאה - נוהג.

ומי מצית אמרת: דתרוייהו בהדי הדדי קאיתו?!

והתנן:

"על אלו טומאות הנזיר מגלח:

על המת,

ועל כזית מן המת."

וקשיא לן:

על כזית מן המת - מגלח,

על המת כולו - לא כל נשכן?!

ואמר רבי יוחנן:

⁴⁴⁷ נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה אני ה'

⁴⁴⁸ וכל בהמה מפרסת פרסה ושסעת שסע שתי פרסות מעלת גרה בבהמה אתה תאכלו. הציטוט בגמרא אינו מדויק.

לֹא נִצְרָקָא אֱלָא לְנֶפֶל שְׁלֹא נִתְקַשְּׁרוּ אֲבָרָיו בְּגִידֵין.
אֱלֵמָא: אִיסוּר טוּמְאָה קָדִים!

אַף עַל גַּב דְּאִיסוּר טוּמְאָה קָדִים,
אַתִּי אִיסוּר גִּיד חַיִּיל עָלֶיהָ,
שְׁכֵן אִיסוּרוֹ נוֹהֵג בְּבִנִי נַח.

דִּיקָא נָמִי,

דְּקִתְנִי:

"אָמַר רַבִּי יְהוּדָה:

**וְהִלָּא מִבְּנֵי יַעֲקֹב נֶאֱסַר גִּיד הַנֶּשֶׁה,
וְעַדִּין בִּהְמָה טְמֵאָה מוֹתֶרֶת לָהֶם!"**

רפ"י

שלא נתקשרו. דליכא עדיין
כזית בשר בכוליה וכיון דאיתיה
שלם מטמא באהל אלמא תחלה
נוצרין אברים קודם לגידין
וש"מ שם טומאה קדים חייל
עליהו:

ומשני אע"ג דאיסור טומאה
קדים אתי איסור גיד וחייל
עליה. שכן איסור חמור הוא ויש
בו כח לחול על אחרים ומהו
חומרו שנוהג בבני נח לר' יהודה
כדתנן והלא מבני יעקב כו':
דיקא נמי. דטעמא דרבי יהודה
משום האי טעמא הוא מדיליף
מבני יעקב דקודם מתן תורה בני
נח הוו:

51. ק, ב - קא, א

רפ"י

ה"ג מה נפשך אי קסבר איסור חל על איסור ליחייב נמי משום גיד ואי אין איסור חל על איסור ליחייב משום טומאה דקדים ואי קסבר אין בגידין בני"ט ליחייב משום גיד. כלומר ואי אין בגידין בני"ט ומש"ה פטור משום טומאה ליחייב משום גיד דהא ליכא למיפטריה הכא משום דאין איסור חל על איסור דהא ליכא טומאה:

אמר רבא לעולם קסבר אין בגידין בני"ט. לפיכך אין כאן טומאה ומשום גיד נמי ליכא דקסבר אינו נוהג בטמאה וטעמא לאו משום דאין איסור חל על איסור אלא דמעטיה קרא בהדיא דאמר קרא כו':

גופא:

"האזכל גיד הנשה של בהמה טמאה - רבי יהודה מחייב שתים.
ורבי שמעון פוטר".

קא,א

ורבי שמעון, מה נפשך?

אי איסור חל על איסור - ליחייב נמי משום גיד!

אי אין איסור חל על איסור - ליחייב משום טומאה דקדים!

ואי אין בגידין בנותן טעם - ליחייב משום גיד!

אמר רבא:

לעולם קסבר: אין בגידים בנותן טעם,

ושאני התם,

דאמר קרא: "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה"⁴⁴⁹ (בראשית לב, לג),

מי שגידו אסור, ובשרו מותר,

יצתה זו שגידו אסור, ובשרו אסור.

⁴⁴⁹ על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך עד היום הזה כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה

52. קא, א-ב

רפ"י

ה"ג אמר רב יהודה אמר רב האוכל גיד הנשה של נבלה ר"מ מחייב שתיים כו' ומודים חכמים באוכל גיד של עולה. דחמיר איסורה או של שור הנסקל ומאי חומריהו שאסורין בהנאה:

דמחייב שתיים. וטעמא כדמפרש:

ומאן האי תנא. חכמים: דבאיסור כולל איסור חל על איסור לית ליה ואיסור כולל באיסור חמור אית ליה. ה"ג והיינו פירושא איסור גיד חל משוללה וקודם שנתנבלה היה גידה אסור ובשרה מותר וכשנתנבלה נאסר אף בשרה ואע"ג דשם נבלה ה"ל למיחל נמי על גיד משום טעמא דכולל שהוא כולל את הבשר עמו ליאסר ואיכא למימר אפילו למאן דאמר אין איסור חל על איסור האי איסור נבלה חייל דמגו דחייל אבשר דהוה מותר חייל נמי אגיד שכוללו עם הבשר אפי"ה אמרו רבנן דלא חייל:

ואיסור כולל באיסור חמור אית ליה. והיכא דאיסור אחרון אית ביה תרתי כולל ומוסיף כגון עולה או שור הנסקל דמעיקרא כשנולדה היה גידה אסור ובשרה מותר הקדישה או נגחה נאסר אף בשרה הרי זה כולל והגיד הזה מתחלה היה אסור באכילה ומותר בהנאה וכשהקדיש חל עליו איסור הקדש לאוסרו בהנאה שאין כאן איסור חל על איסור שמה ששייר הראשון מוסיף השני וכי היכי דחייל עליה שם הקדש לאוסרו בהנאה על כרחך חל עליו אף באכילה שאם אכלו יתחייב שתיים ואע"ג דבאכילה אסור ועומד היה ואין איסור חל על איסור האי הואיל וחיל להנאה חייל נמי אף לאכילה:

רבי יוסי הגלילי היא. דשמעינן ליה דלית ליה כולל באיסור קל ומיהו באיסור חמור לא שמעינן דפליג: חייב. חטאת שהאוכל קדשים בטומאת הגוף זדונו כרת כדכתיב (ויקרא ז) והנפש אשר תאכל בשר וגו': כיון שנגע בו טמאהו. קודם שיאכלנו ואפי"ה חייבה קרא: ואמר רבא גרסינן:

בנטמא הגוף ואח"כ נטמא הבשר. דטמא שאכל טהור וטמאהו במגעו שקדמה טומאת גופו לטומאת קדש מודי רבי יוסי דחייב דכיון דאיטמי גופיה איתסר בקדש זה באיסור כרת וכי הדר ואיטמי בשר איסור כרת דטומאת הגוף לא פקעה:

ה"ג דכ"ע לא פליגי דחייב דאיסור כרת קדים כי פליגי בנטמא הבשר תחלה ונאסר על כהנים בלאו בעלמא והבשר אשר יגע וגו' רבנן אית להו איסור חל על איסור ע"י כולל והאי איסור טומאת הגוף כולל הוא דכולל טהורות שהיו מותרות לו והטמאות שהיו אסורות לו ומיגו דחייל אטהורות חייל נמי אטמאות ויש כאן איסור כולל:

ור' יוסי לית ליה [איסור] כולל. ולא חייל איסור טומאת גוף על איסור טומאת בשר ואין כאן כרת אלמא שמעינן ליה דלית ליה כולל תנא דלעיל דלית ליה כולל ר' יוסי הגלילי היא ואשמעינן תנא דלעיל דבאיסור חמור אית ליה כולל ופרכינן יבא איסור חמור דכרת ויחול עליה דהא אמרת דמודה הוא באיסור חמור והכא איתוסף ביה כרת ומשני דילמא הא חמירא דלית ליה טהרה במקוה וההיא דלעיל איכא לאוקומה אליביה דלא שמעינן ליה באיסור חמור דלית ליה כולל ואע"ג דלרבי שמעון נמי שמעינן בעלמא דלית ליה כולל דתניא רבי שמעון אומר האוכל נבלה ביום הכפורים פטור מחטאת שאין יוה"כ חל על איסור נבלה ואע"ג דאיסורו איסור כולל הוא שכולל איסור והיתר לאוסרן יחד אפי"ה אליביה לא מצינו לאוקומה משום דהא אף באיסור חמור אית ליה דלא חייל דהא יום הכפורים כרת ונבלה לאו בעלמא הוא ואפילו הכי לא חייל ותנא דלעיל סבר דבאיסור חמור אמרינן כולל:

שבת ויום הכפורים. שחל להיות בשבת:

שבת היא לה'. בשבת בראשית כתיב דמשמע שאם בא איסור אחר עמה יתחייב על שמה בפני עצמה כדכתיב היא וכן גבי יום הכפורים דכתיב הוא והני איסור בת אחת נינהו דהא בהדי הדדי אתו כשקדש היום מיהו אי אמרת בשלמא אית ליה לרבי יוסי הגלילי באיסור כולל או מוסיף דחיילי אשאר איסורין איכא למימר משי"ה מתחייב אתרווייהו דהא אי נמי הוה אפשר דקדמיה חד לחבריה הוה אתי חבריה וחייל עליה דשבת לגבי יוה"כ איסור מוסיף הוא דאי הוה יוה"כ קדים הוה חייב על זדון מלאכה כרת וכי אתי שבת איתוסף ביה מיתת ב"ד ויוה"כ לגבי שבת איסור כולל דשבת אסורה במלאכה ומותר באכילה מיגו דאיתסר באכילה משום יום הכפורים איתסר ליה נמי מלאכה משום יום הכפורים אלא אי אמרת באיסור כולל ואיסור מוסיף לא חיילי כי אתו אהדדי אמאי חיילי תרווייהו:

אמר רב יהודה אמר רב:

האוכל גיד הנשה של נבלה - רבי מאיר מחייב שתיים.

וחכמים אומרים: אינו חייב אלא אחת.

ומודים חכמים לרבי מאיר:

באוכל גיד הנשה של עולה,

ושל שור הנסקל - שחייב שתיים.

ומאן האי תנא, דבאיסור כולל - איסור חל על איסור לית ליה,

איסור כולל באיסור חמור - אית ליה?

אמר רבא:

רבי יוסי הגלילי היא,

דתנן:

"טמא שאכל קדש, בין קדש טמא,

בין קדש טהור - חייב.

רבי יוסי הגלילי אומר:

טמא שאכל את הטהור - חייב,

טמא שאכל את הטמא - פטור,

שלא אכל אלא דבר טמא.

אמרו לו:

אף טמא שאכל את הטהור, בין שנגע בו - טמאהו!"

שפיר קא אמרי ליה רבנן לרבי יוסי הגלילי!

ואמר רבא:

בנטמא הגוף ואחר כך נטמא בשר - כולי עלמא לא פליגי דחייב, דאיסור כרת קדים.

כי פליגי - בנטמא בשר ואחר כך נטמא הגוף,

רבנן - אית להו איסור כולל,

דמגו דמיחייב אחתיכות טהורות דעלמא -

מיחייב נמי אחתיכה טמאה,

ורבי יוסי הגלילי - לית ליה איסור כולל,

דמגו לא אמרינן.

ורבי יוסי הגלילי,

נהי דאיסור כולל לית ליה,

באיסור קל - יבא איסור חמור יחול על איסור קל!

ומאי ניהו?

טומאת הגוף, שהרי טומאת הגוף בכרת!

אמר רב אשי:

מאן לימא לן דטומאת הגוף חמורה?

דלמא טומאת בשר חמורה, דלית ליה טהרה במקוה!

קא,ב

ורבי יוסי הגלילי, לית ליה איסור כולל?!

והתניא:

"שבת ויום הכפורים, שגג ועשה מלאכה -

מנין שחייב על זה בעצמו ועל זה בעצמו?

תלמוד לומר: "שבת היא"⁴⁵⁰ (ויקרא כג, ג),

"יום הכפורים הוא"⁴⁵¹ (ויקרא כג, כז),

דברי רבי יוסי הגלילי.

רבי עקיבא אומר:

⁴⁵⁰ ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון מקרא קדש כל מלאכה לא תעשו שבת הוא לה' בכל מושבתיכם

⁴⁵¹ אך בעשור לחדש השביעי הזה יום הכפורים הוא מקרא קדש יהיה לכם ועניתם את נפשתיכם והקרבתם אשה לה'

אינו חייב אלא אחת!

רפ"י

שלח רבין כך ודאי הצעת המשנה. במקום ששנית שם אבל משובשת היא ואיפוך וה"ה דמצי למימר דס"ל לר"י הגלילי דאע"ג דאיסור כולל לא חייל איסור בת אחת חייל ומיהו ר' יוסי בר' חנינא סבר דמאן דלית ליה איסור כולל לית ליה נמי איסור בת אחת ופלוגתא היא ביבמות בפ"ג (דף לג.) כך נראה בעיני ואני שמעתי דשבת חשיב לה כקודמת משום דקביעא וקיימא ויום הכפורים חשיב אחרון משום דבי דינא מקדשי ליה כדלקמן ורבין יוסי הגלילי דמחייב תרתי טעמיה משום כולל וקשיא לי בגווה למאי דקא מויתב רבא לקמן לרב יצחק לבתר דאפכחו סוף סוף תרוייהו בהדי הדדי קאתו מאי תיובתיה הא רב יצחק לדברי ר' יוסי הגלילי קאמר ורבי יוסי הגלילי מדפטר ליה ש"מ לאו איסור בת אחת חשיב לה וכי פטר ליה מיום הכפורים פטר ליה וכי הזיד בשבת על כרחיך פטור משניהם לדברי רבי יוסי הגלילי: **למאי דאפכחו.** ומוקמינא דאיהו פטר:

שגג בשבת. ששכח שהוא שבת: **והזיד באיסור יום הכפורים.** שהיה יודע שהוא יום הכפורים: **חייב.** חטאת משום שוגג שבת אבל שגג באיסור יום הכפורים ששכח שהוא יום הכפורים אבל יודע הוא שהוא שבת פטור משתייהו וטעמא מפרש ואזיל: **אמר אביי.** קסבר רבי יוחנן דההוא חטאת דמחייב ליה רבי יוסי [הגלילי] בשגג בזה ובהו אדשבת קמחייב ליה דאיהו קדמיה ואדיום הכפורים הוא דפטר ליה הלכך כי הזיד בשבת ושגג ביום הכפורים פטור לגמרי דאין מביאין קרבן על המזיד: **סוף סוף תרוייהו בהדי הדדי קאתו.** ואין כאן אחרון ועל כרחיך כי פטר ליה רבי יוסי הגלילי משום דקסבר כיון דכולל ומוסיף אין איסור חל על איסור באיסור בת אחת נמי לא מחייב אלא חדא ואי נמי הזיד באחד מהן הרי שגגת חבירו עומדת וחייב:

אלא אמר רבא. הא דשלח רב יצחק דאדיום הכפורים מפטר לאו בפלוגתא דרבי יוסי הגלילי קאי ומאן דאמר בה לדברי רבי יוסי הגלילי לא היו דברים מעולם אלא שמדא הוה וגזרו שלא לעשות יום הכפורים:

ושלחו מתם יום הכפורים דהאידינא שבתא הוא. עשו יום הכפורים בשבת אע"פ שאינו חל להיות בו כדי שלא תשתכח תורת יוה"כ והאויבים לא יבינו בו משום דבכל שבת נמי לא עבדי מלאכה ואההוא יוה"כ קאמר רב יצחק דאם שגג בו והזיד בשבת פטור דהא לאו יום הכפורים הוא ואין שגגתו שגגה:

שלח רבין משום דרבי יוסי ברבי חנינא: כך הצעה של משנה, ואיפוך.

שלח רב יצחק בר יעקב בר גיורי משום דרבי יוחנן: לדברי רבי יוסי הגלילי למאי דאפכו, שגג בשבת, והזיד ביום הכפורים - חייב, הזיד בשבת, ושגג ביום הכפורים - פטור.

מאי טעמא?

אמר אביי: שבת - קביעא וקיימא, יום הכפורים - בי דינא דקא קבעי ליה.

אמר ליה רבא: סוף סוף, תרוייהו בהדי הדדי קאתו!

אלא אמר רבא: שמדא הוה, ושלחו מתם: דיומא דכפורי דהא שתא - שבתא הוא.

וכן פי אתא רבין וכל נחותי, אמרוה קרבא.

53. קא, ב

רס"י

ולא נקראו בני ישראל עד הר סיני. ולקמיה מקשי ליה:
אלא. מקרא זה לא נאמר עד סיני
אלא לאחר שקבלו משה בסיני
ובא לכתוב את התורה כתב
אותה אזהרה אצל המעשה לידע
כו':
לאחר מעשה. לאחר אותו מעשה
שנאבק עמו לזמן מרובה בבואו
מפדן ארם והקב"ה קראו
ישראל דכתיב (בראשית לה) לא
יקרא שמך עוד יעקב כי אם
ישראל וגו':
מההיא שעתא. דוישאו בני
ישראל ליתסר:

"אמר רבי יהודה:

והלא מבני יעקב נאסר גיד הנשה,
ועדיין בהמה טמאה מותרת לה?
אמרו לו:
בסיני נאמר, אלא שנכתב במקומו".

תניא:

"אמרו לו לרבי יהודה:

וכי נאמר: 'על כן לא יאכלו בני יעקב'!
והלא לא נאמר אלא: "בני ישראל"⁴⁵² (בראשית לב, לג),
ולא נקראו 'בני ישראל' עד סיני!
אלא בסיני נאמר, אלא שנכתב במקומו,
לידע מאיזה טעם נאסר להם".

מתיב רבא:

"וישאו בני ישראל את יעקב אביהם"⁴⁵³ (בראשית מו, ה)!

לאחר מעשה.

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי:
מההיא שעתא ליתסר!

אמר ליה:

וכי תורה פעמים פעמים ניתנה?
ההוא שעתא - לאו שעת מעשה הוא,
ולא שעת מתן תורה הוא.

⁴⁵² על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך עד היום הזה כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה
⁴⁵³ ויקם יעקב מפאר שבע וישאו בני ישראל את יעקב אביהם ואת טפם ואת נשיהם בעגלות אשר שלח פרעה לשאת אתו

54. קא, ב - קב, א

רש"י

לא תאכל הנפש עם הבשר. לא
תאכל ממנו בעוד שהנפש עמו וזו
היא אזהרה לאבר מן החי:
טמאין אתה מצווה על דמן.
בכריתות בפרק דם שחיטה (דף
כא.) לא יצאו מכלל אזהרתו
אלא שרצים ודגים וחגבים
ומהלכי שטים:
לא תאכל הנפש עם הבשר.
משמע הא אין דם הנפש עמו
אכול:
שכן איסורו נוהג בבני נח. שאף
הם הוזהרו עליו דכתיב
(בראשית ט) אך בשר בנפשו דמו
וגו' ור' יהודה הא שמעינן ליה
גבי גיד לעיל (דף ק:) דמשום האי
טעמא חייל אטמאה שכן איסורו
נוהג בבני נח:
כי איצטריך קרא. לאסרו לר'
אלעזר איצטריך דאסר ליה
בטמאה כר' יהודה ולית ליה
איסור חל על איסור באיסור
חמור אי לאו דכתביה קרא:
תניא נמי הכי. כר' יוחנן דרבי
אלעזר ורבנן מהאי קרא ילפי:
וכל שאי אתה מצווה על דמו.
דגים וחגבים:
אלא בבהמה טהורה. ולא בחיה
ועוף ואע"פ שהן טהורין:

תנו רבנן:

"אבר מן החי - נוהג בבהמה,

חיה,

ועוף,

בין טמאין,

ובין טהורין,

דברי רבי יהודה ורבי אלעזר.

וחכמים אומרים:

אינו נוהג אלא בטהורין".

אמר רבי יוחנן:

ושניהן מקרא אחד דרשו:

"דק חזק לבלתי אכול הדם, כי הדם הוא הנפש,

ולא תאכל הנפש עם הבשר" (דברים יב, כג),

קבא

רבי יהודה ורבי אלעזר סברי: כל שאתה מצווה על דמו - אתה מצווה על אבריו,

והני טמאין נמי,

הואיל ואתה מצווה על דמן - אתה מצווה על אבריו.

ורבנן סברי: "לא תאכל הנפש עם הבשר" - אלא בשר לחודיה,

כל שבשרו מותר - אתה מצווה על אבריו,

וכל שאין בשרו מותר - אי אתה מצווה על אבריו.

ורבי יהודה, למה ליה קרא?

ליתי איסור אבר ליחול על איסור טומאה,

שכן איסורו נוהג בבני נח!

אין הכי נמי,

וכי איצטריך קרא - לרבי אלעזר.

תניא נמי הכי:

"אבר מן החי - נוהג בבהמה,

חיה,

ועוף,

בין טמאה,

בין טהורה,

שנאמר: "דק חזק לבלתי אכול הדם,"

כל שאתה מצווה על דמו - אתה מצווה על אבריו,

וכל שאי אתה מצווה על דמו - אי אתה מצווה על אבריו,

דברי רבי אלעזר.

וחכמים אומרים:

אינו נוהג אלא בטהורין,

שנאמר: "לא תאכל הנפש עם הבשר" - אלא בשר לחודיה,

כל שבשרו מותר - אתה מצווה על אבריו,

וכל שאין בשרו מותר - אין אתה מצווה על אבריו.

רבי מאיר אומר:

אינו נוהג אלא בבהמה טהורה בלבד".

(סימן: שמואל שילא שימי).

אמר רבה בר שמואל אמר רב חסדא ואיתימא רב יוסף,

ואמרי לה: אמר רבה בר שילא אמר רב חסדא ואיתימא רב יוסף,

ואמרי לה: רבה בר שימי אמר רב חסדא ואיתימא רב יוסף:

מאי טעמא דרבי מאיר?

אמר קרא: **"וְזָבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאֲנֶךָ"**⁴⁵⁴ (דברים יב, כא).

רפ"י

מבקרד ומצאנך. וכתוב בתריה
אבר מן החי:

אבל בן נח מוזהר. על הכל דכל
דקרינא ביה בשר לחודיה אכול
קרינא ביה אבר מן החי לא
תאכל:

אית דאמרי טהורה. קתני
ואבהמה קאי כר' מאיר ואית
דאמרי טהורים קתני ואף חיה
ועוף במשמע:

אף אנן נמי תנינא. במסכת
טהרות דבן נח מוזהר על
הטמאין והתם (פ"א מ"א)
קאמר י"ג דבר נאמרו בנבלת עוף
טהור וכך וכך בנבלת עוף טמא
וזו היא מהן:

אכל אבר מן החי ממנה. בעוף
טמא קא מייירי:

אינו סופג. וקסבר אינו נוהג
בטמאים כרבנן:

ה'ג ואין שחיטתה מטהרתה.
ואעוף טמא קאי וקאמר דאין
שחיטתה מטהרתה והא דנקיט
לה לשון נקבה משום דרישא
אתחיל בה לשון נקבה דתנן בה
הכי נבלת עוף טמא צריכה
מחשבה כו':

במאי. קתני סיפא אין שחיטתו
מטהרתו אי נימא בישראל
פשיטא דהא טמא הוא והא
ליכא לפרושי מטהרתו מידי
טומאת נבלות דעוף טמא אין לו
שום טומאה אפילו בבית
הבליעה וע"כ אין מתירתו
באכילה קאמר אלא לבן נח
קאמר שאין שחיטתו מתירתו לו
באכילה כל זמן שהוא מפרס
כדאמרינן בפ"ב (לעיל דף לג).
דבן נח לאו בשחיטה תליא
מילתא כו' וגבי טהורה הוא
דאמרינן שחיטה מכשרא ליה
לבן נח מיגו דמכשרא ליה
לישראל דליכא מידי דלישראל
שרי ולעובד כוכבים אסור
שמעינן מינה דאפילו רבנן מודו
דבן נח מוזהר על הטומאה באבר
מן החי:

רמי רישא אסיפא. קתני רישא
אינו סופג אלמא אין אבר מן
החי נוהג בטמאין והדר תני אין
שחיטתו מטהרתו וליכא
לאוקומא אלא באבר מן החי
אלמא נוהג:

רישא בישראל וסיפא בבן נח.
ורבנן היא ומעיקרא כי רמיה
הוה משמע ליה נמי סיפא בבן נח
ומיהו לא הוה ידע טעמא והדר
פשטה דאפי' למ"ד אין נוהג
בטמאין בישראל הוא דקאמר
דקרינא ביה כל שאין בשרו
מותר אי אתה מצווה על אבריו
אבל בבן נח מודה:

אמר רב גידל אמר רב:

מחלוקת - בישראל,

אבל בבן נח - דברי הכל: מוזהר על הטמאין כטהורין.

תניא נמי הכי:

"אבר מן החי:

בן נח - מוזהר עליו על הטמאים כטהורים,

וישראל - אינו מוזהר אלא על הטהורין בלבד."

איכא דאמרי:

"טהורה,"

ורבי מאיר.

איכא דאמרי:

"טהורים,"

ורבנן.

אמר רב שיזבי:

אף אנן נמי תנינא:

"אכל אבר מן החי ממנה - אינו סופג ארבעים,

ואין שחיטה מטהרתה."

במאי?

אלימא: בישראל - פשיטא דאין שחיטה מטהרתה!

אלא לאו, בבני נח.

מפלל: דאסור.

רבי מני בר פטיש רמי רישא אסיפא,

ומינני:

רישא - בישראל,

וסיפא - בבן נח.

⁴⁵⁴ כי ירחק ממך המקום אשר יבחר ה' אלהיך לשוים שמו שם וזבחת מבקרד ומצאנך אשר נתן ה' לך כאשר צויתך ואכלת בשעריך בכל אות

55. קב, א-ב

רָשִׁי

אבר מן החי צריך כזית. אע"ג דתרי קראי כתיבי חד לאבר מן החי וחד לבשר מן החי לא תימא דאתרבי אבר אע"ג דאין בו שיעור אלא ודאי יש בו שיעור בעינן דאין אכילה בפחות מכזית:

אכל אבר מן החי ממנה. מעוף טמא: אינו סופג. דאינו נוהג בטמאין ועל כרחך בדאיכא שיעור דאיסור אבר מן החי בטהורה עסקינן דאי ליכא שיעור פשיטא דאינו סופג ואי ס"ד איסור אבר מן החי בכזית וה"נ דאכל כזית אמאי אינו סופג והא איכא כזית ואיכא לאו דלא (ואכל כל) שקץ הם (ויקרא יא):

כדאמר רב נחמן. לקמן: במשחו בשר וגידין ועצמות. משלימין לכזית דמשום טומאה לא מחייב דאין בגידין ועצמות טעם טמא ומשום אבר מחייב דלהכי פלגינהו קרא לאבר מן החי ובשר מן החי דמחייב אאבר אף על גב דאין שיעור בשר ואבשר אע"פ שאינו אבר:

בחייה בכל שהוא. משום אבר מן החי אלמא לא בעינן ביה כזית:

במיתתה בכזית. דבנבלה אכילה כתיבא וכל אכילה בכזית בר מאבר מן החי דרבייה קרא וקפיד אאבר לחודיה:

טמאה בין בחייה בין במיתתה בכל שהוא. חייב דבריה היא ולא צריכה שיעור כדתנן באלו הן הלוקין (מכות דף יג.) באוכל נמלה כל שהוא שהוא חייב משום שהיא כברייתה אלמא בריה אסורה בכל שהוא אבל לאו דנבלה ליכא לחיובי משום בריה דכשנבראת לא היה עליה שם נבלה הלכך אלאו דנבלה לא מיחייב עד כזית קתני מיהא בטהורה בחייה בכל שהוא:

נטל צפור. והיא טהורה: **רבי פוטרי.** מפרש ואזיל דקסבר אין אבר מן החי בשלימה דלאו אבר מיקריא ומיהו אי איכא כזית הוה מיחייב דלא גרע מבשר מן החי דמיחייב עלה בכזית דהא נמי בשר הוא:

ורבי אלעזר רבי שמעון מחייב. דקסבר שלימה אין לך אבר מן החי גדול מזה ובאבר לא בעינן כזית: **חנקה ואכלה.** אין כאן אלא איסור נבלה ואנבלה לא מיחייב משום בריה וכזית בעינן:

לאברים עומדת. לנתחה עומדת הלכך כל אבר ואבר שבה קרוי אבר בפני עצמו ויש כאן משום אבר מן החי דמיחייב בכל דהו ומיהו חדא הוא דמיחייב דחדא התראה היא:

לאו לאברים עומדת. עד שתשחט ואין כאן שם אבר אא"כ הפרישו אבל דכ"ע לאבר לא בעינן כזית כדקתני ק"ו על אבר ממנה חייב ולא פליג רבי:

במשחו בשר. הא דקתני שאין בו כזית כשאין בו כזית בשר אלא משהו וגידין ועצמות משלימין לכזית:

מי איכא מידי. עוף כחוש כל כך: **דבכוליה ליכא כזית בשר.** והוא גדול שבאחת מאבריו איכא כזית במשחו בשר וגידין ועצמות משלימין דקתני על אבר ממנה חייב ואמרת דבכזית עסקינן ורישא קתני שאין בו כזית ומוקמינן דליכא כזית בשר:

קלניתא. עוף כחוש מאד: **קלניתא עוף טמא הוא.** ונהי דליכא איסור נבלה בפחות מכזית איסור טמא מיהא איכא דבריה היא דאמר רב טמאה בין בחייה ובין במיתתה בכל שהוא:

כעין קלניתא. עוף טהור שהוא כחוש כעין קלניתא:

אָמַר רַב:

אָבֵר מִן הַחַי - צָרִיךְ כְּזִית.

מַאי טַעמָא?

'אֲכִילָה' כְּתִיבָה בִּיה.

מִתֵּיב רַב עֲמֶרֶם:

"אָבֵל אָבֵר מִן הַחַי מִמֶּנָּה - אִינוּ סוֹפֵג אֶת הָאֲרֻבָּעִים, וְאִין שְׁחִיטָה מְטַהֶרֶת".

וְאִי סִלְקָא דַּעְתָּךְ: בְּעִינָן כְּזִית - תִּפּוּק לִיה דְּקָאָכֵל כְּזִית!

כְּדָאֵמַר רַב נַחֲמָן:

בְּמִשְׁהוּ בְּשׁוֹר גִּידִין וְעֲצָמוֹת,

הֵכָא נָמִי - בְּמִשְׁהוּ בְּשׁוֹר גִּידִין וְעֲצָמוֹת.

תָּא שְׁמַע:

דָּאֵמַר רַב:

קב, אָכֵל צִפּוֹר טְהוֹרָה, בְּחַיָּיה - בְּכָל שְׁהוּא,

בְּמִיתָתָה - בְּכִזִּית.

וְטִמְאַה, בֵּין בְּחַיָּיה,

בֵּין בְּמִיתָתָה - בְּכָל שְׁהוּא!

הֵכָא נָמִי - בְּמִשְׁהוּ בְּשׁוֹר גִּידִים וְעֲצָמוֹת.

תָּא שְׁמַע:

"נָטַל צִפּוֹר שְׁאִין בּוֹ כְּזִית וְאָכְלוּ - רַבִּי פוֹטֵר.

וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּר רַבִּי שְׁמַעוֹן מְחַיֵּיב.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּרֶבִּי שְׁמַעוֹן:

קַל וְחוֹמֵר:

עַל אָבֵר מִמֶּנָּה - חַיִּיב,

עַל כּוֹלָה - לֹא כָּל שִׁבּוֹן!

חֲנֻקָּה וְאָכְלָה - דְּבִרֵּי הַכֹּל: בְּכִזִּית".

עַד כָּאן לֹא פְּלִגִּי, אֱלָא דְּמַר סָבַר: בְּחַיָּיה - לְאֲבָרִים עוֹמְדִת,

וּמַר סָבַר: בְּחַיָּיה - לְאוֹ לְאֲבָרִים עוֹמְדִת,

דְּכוּלֵּי עֲלָמָא מִיָּהּ: לֹא בְּעִינָן כְּזִית!

אָמַר רַב נַחֲמָן:

בְּמִשְׁהוּ בְּשׁוֹר גִּידִים וְעֲצָמוֹת.

וּמִי אִיכָא מִיָּדִי, דְּבִכּוּלֵּיהּ - לִית בִּיה כְּזִית בְּשׁוֹר,

וּבְחֵד אָבֵר - אֵית כְּזִית בְּמִשְׁהוּ בְּשׁוֹר גִּידִין וְעֲצָמוֹת?!

אָמַר רַב שְׁרֵבְיָא:

אִין, בְּקִלְנִיתָא.

אִימָא סִיפָא:

"חֲנֻקָּה וְאָכְלָה - דְּבִרֵּי הַכֹּל: בְּכִזִּית".

וְהָא קִלְנִיתָא - עוֹף טָמֵא הוּא,

וְאָמַר רַב:

טִמְאַה, בֵּין בְּחַיָּיה,

בֵּין בְּמִיתָתָה - בְּמִשְׁהוּ!

אֱלָא, כְּעִין קִלְנִיתָא.

56. קב, ב

רס"י

את"ל. אם תמצא באחד מדבריו של רבי בעלמא דאית ליה מחשבת אוכלין אם חישוב לאוכלן כענין זה: **שמה מחשבה.** ואזלינן בתרה: **חישב לאוכלה.** לצפור זה שאין בה כזית:
אבר אבר. גלי אדעתיה דלאברים עומדת וכי אכלה שלימה נמי אבר קרינא ביה:
אכיל ליה אחר לא מיחייב. דלא אבר מיקריא לחייב עליה בכל שהוא:
לאוכלה מתה. דגלי דעתיה דבחייה לאו לאברים עומדת: מתרי קראי נפקי:

[נטל צפור שאין בו כזית ואכלו - רבי פוטר.

ורבי אלעזר בר רבי שמעון מחייב".]

אמר רבא:

אם תמצא לומר: סבר רבי: מחשבת אוכלין - שמה מחשבה, חישוב לאוכלה אבר אבר, ואכלה כולה - חייב.

אמר ליה אבוי:

ומי איקא מדי, דאילו אכיל ליה אחר - לא מיחייב, ואכיל ליה האי - מיחייב?!

אמר ליה:

זה לפי מחשבתו, וזה לפי מחשבתו.

ואמר רבא:

אם תמצא לומר: סבר רבי אלעזר בר רבי שמעון: מחשבת אוכלין - שמה מחשבה, חישוב לאוכלה מתה, ואכלה חיה - פטור.

אמר ליה אבוי:

ומי איקא מדי, דאילו אכיל ליה אחר - מחייב, ואכיל ליה האי - פטור?!

אמר ליה:

זה לפי מחשבתו, וזה לפי מחשבתו.

57. קב, ב - קג, א

רפ"י

לא תאכל הנפש עם הבשר זה אבר מן החי. דאבר חי מקרינן נפש שאם יחתכנו אינו עושה חליפין שלא ישוב עוד כנפש הנטולה שאינה חוזרת והכי משמע לא תאכל הנפש בעודו עם הבשר בעוד החיות עם הבשר: **ובשר בשדה**. משמע שפירש ממקומו זהו בשר מן החי וטרפה כמשמעו: וריש לקיש אמר לא תאכל הנפש עם הבשר זה אבר מן החי ובשר מן החי. והכי משמע לא תאכל הנפש ולא תאכל הבשר כל זמן שזה עם זה: **לר' יוחנן חייב שתיים**. דתרי לאוי איכא ואע"ג דבחדא אכילה וחדא התראה אכלינהו מיחייב תרתי: **אלא אחת**. דחד לאו הוא וכיון דבחדא אכילה וחדא התראה וחד לאו הוא חדא הוא דמיחייב וכן כולן: **לדברי הכל חייב שתיים**. דבין למר ובין למר **ה"ג אכל אבר מן החי מן הטרפה ר' יוחנן אמר חייב שתיים כו'**. בהמה טרפה מחייב ואכל ממנה אבר בחייה: **לריש לקיש קשיא**. דהא אפילו לדידה מתרי קראי נפקי וליחייב תרתי: **בשתי בהמות**. אבר מן החי מזו ובשר טרפה מזו: **חייב שתיים**. ואע"ג דבחדא אכילה ובחד התראה אכלינהו דחא תרי לאוי איכא: **בבהמה אחת**. טרפה שאכל ממנה אבר מן החי פליגי ומפרש ואזיל: **במאי פליגי**. אמאי פטור והא תרי לאוי נינהו: **עם יציאת רובה**. בהולדה נטרפה: **לאברים עומדת**. ובשעה שנולדה חל עליה שם איסור אבר ואיסור טרפה: **לאו לאברים עומדת**. ולא היה עליה איסור אבר עד שהפרישו ממנה והרי כבר טרפה היא ואין איסור חל על איסור אבל בשתי בהמות ליכא למימר הכי דזו משום טרפה וזו משום אבר של כשרה ואין כאן איסור חל על איסור: **דכולי עלמא לאו לאברים עומדת**. וכיון דבשעת לידתה נטרפה איסור טרפה קדים: **ובמיתאי איסור אבר**. כשחתכו וחייל אטרפה קא מיפלגי: **מר סבר**. חייל שכן איסורו נוהג בבני נח ומר סבר לא חייל: **ואי בעית אימא דכ"ע לאברים עומדת**. ואיסור אבר קדים:

אמר רבי יוחנן:

"לא תאכל הנפש עם הבשר"⁴⁵⁵ (דברים יב, כג) - זה אבר מן החי. **"ובשר בשדה טרפה לא תאכלו"**⁴⁵⁶ (שמות כב, ל) - זה בשר מן החי, ובשר מן הטרפה.

ורבי שמעון בן לקיש אמר:

"לא תאכל הנפש עם הבשר" - זה אבר מן החי, ובשר מן החי. **"ובשר בשדה טרפה לא תאכלו"** - זה בשר מן הטרפה.

אכל אבר מן החי ובשר מן החי:

לרבי יוחנן - חייב שתיים,

לרבי שמעון בן לקיש - אינו חייב אלא אחת.

אכל בשר מן החי ובשר מן הטרפה:

לרבי שמעון בן לקיש - חייב שתיים,

לרבי יוחנן - אינו חייב אלא אחת.

אכל אבר מן החי ובשר מן הטרפה:

לדברי הכל - חייב שתיים.

ורמינהו:

קג, א "אכל אבר מן החי מן הטרפה -

רבי יוחנן אמר:

חייב שתיים.

ורבי שמעון בן לקיש אמר:

אינו חייב אלא אחת."

בשלמא לרבי יוחנן - ניהא,

אלא לרבי שמעון בן לקיש - קשיא!

אמר רב יוסף:

לא קשיא:

כאן - בבהמה אחת,

כאן - בשתי בהמות.

בשתי בהמות - מיחייב שתיים,

בבהמה אחת - פליגי.

בבהמה אחת - במאי פליגי?

אמר אב"י:

כגון שנטרפה עם יציאת רובה,

מר סבר: בהמה בחייה - לאברים עומדת,

ואיסור טרפה ואיסור אבר בהדי הדדי קאתו,

ומר סבר: בהמה בחייה - לאו לאברים עומדת,

ולא אתי איסור אבר חייל ואיסור טרפה.

ואיבעית אימא:

דכולי עלמא: בהמה בחייה - לאו לאברים עומדת.

ובמיתאי איסור אבר מיחל ואיסור טרפה קא מיפלגי,

מר סבר: אתי איסור אבר חייל ואיסור טרפה,

ומר סבר: לא אתי איסור אבר חייל ואיסור טרפה.

איבעית אימא:

דכולי עלמא: בהמה בחייה - לאברים עומדת.

⁴⁵⁵ רק חזק לבלתי אכל הדם כי הדם הוא הנפש ולא תאכל הנפש עם הבשר

⁴⁵⁶ ואנשי קדש תהיו לי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לקבל תשלכון אותו

רפ"י

וכגון שנטרפה לאחר מכאן. ורבי יוחנן סבר איסור חל על איסור ואתי איסור טרפה וחייל אאיסור אבר מחיים וריש לקיש סבר אין איסור טרפה חל על הבהמה עד שתשחט דאיסור מיתלא תלי וקאי וכי פקע איסור חיות אתי איסור טרפה וחייל: כגון שתלש כו'. כגון חתך רגליה מן הארכובה ולמעלה רבי יוחנן סבר מתחלה לאו לאברים עומדת וכשחתכן חלו שניהן ור"ל סבר מעיקרא הוה בה איסור אבר:

וכגון שנטרפה לאחר מכאן, ובמייתי איסור טרפה חייל אאיסור אבר קא מיפלגי, מר סבר: אתי וחייל, ומר סבר: לא אתי וחייל.

רבא אמר: כגון שתלש ממנה אבר וטרפה בו, מר סבר: בהמה בחייה - לאברים אינה עומדת, איסור אבר ואיסור טרפה בהדי הדדי קאתו, ומר סבר: בהמה בחייה - לאברים עומדת, ולא אתי איסור טרפה חייל אאיסור אבר.

58. קג, א-ב

רפ"י

חייב שתיים. ואע"ג דאיכא תלתא איסורי אבר וחלב וטרפה אין לוקה אלא שתיים ולקמן מפרש אהי מינייהו קא פטר ליה:

א"ל רבי אמי. לרבי חייא בר אבא לימא מר שלש שהרי אני אומר משמו של רבי יוחנן שחייב שלש:

איתמר נמי. כרבי אמי כשנולדה חל איסור חלב דהא חלב השליל מותר דכתיב כל בבהמה תאכלו ואמרינן (לעיל דף סט.) לרבות את הולד דכתיב כל:

ומ"ד שתיים קסבר לאו לאברים עומדת. ואיסור טרפה וחלב חלו בעת לידתה אבל איסור אבר לא בא עד יום שהופרש הלכך לא מצי חייל:

מ"ס אתי חייל. קסבר איסור חל על איסור:

מידי דהוי אחלב. כלומר כי היכי דקים לן דאתי איסור טרפה וחייל אאיסור חלב:

דאמר מר. רבא אמרה בזבחים בפרק חטאת העוף (דף ע.):

התורה אמרה כו'. ואכול לא תאכלוהו (ויקרא ז) למה לי דכתיב הא בחלב כשרה הוזהרו כל חלב וכל דם לא תאכלו (ויקרא ג) אלא התורה אמרה כו' והאי ואכול לא תאכלוהו משום דנבלה אזהרינהו ואשמועינן דיחול על איסור חלב ואף על גב דאיסור חלב קדים משנולדה וה"נ אע"ג דאיכא איסור אבר בהדי איסור חלב אתי איסור טרפה וחייל עליה:

מכללו. אצל חיה:

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: אכל חלב מן החי מן הטרפה - חייב שתיים.

אמר ליה רבי אמי:

ולימא מר: שלש,

שאני אומר: שלש!

איתמר נמי:

אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן:

אכל חלב מן החי מן הטרפה - חייב שלש.

במאי קמיפלגי?

כגון שנטרפה עם יציאת רובה,

מאן דאמר: שלש - **קסבר:** בהמה בחייה - לאברים עומדת,

דאיסור חלב ואיסור אבר ואיסור טרפה בהדי הדדי קאתו,

ומאן דאמר: שתיים - **קסבר:** בהמה בחייה - לאו לאברים עומדת,

ואיסור חלב ואיסור טרפה - איכא,

איסור אבר - לא אתי חייל.

ואי בעית אימא:

דכולי עלמא: בהמה בחייה - לאו לאברים עומדת.

ובמייתי איסור אבר וחייל אאיסור חלב ואאיסור טרפה קא מיפלגי,

מר סבר: אתי חייל,

ומר סבר: לא אתי חייל.

ואי בעית אימא:

דכולי עלמא: בהמה בחייה - לאברים עומדת.

וכגון שנטרפה לאחר מכאן,

ובמייתי איסור טרפה מיחל אאיסור אבר קא מיפלגי,

מר סבר: אתי חייל,

מידי דהוה אחלב.

דאמר מר:

התורה אמרה: יבא איסור נבלה יחול על איסור חלב,

ויבא איסור טרפה יחול על איסור חלב.

קג, ואידך: אחלב - הוא דחיב, דהותר מכללו,

אבל אבר, דלא הותר מכללו - לא.

59. קג, ב

רס"י

חלקו מבחוץ. לכזית אבר מן החי נחלק לשנים קודם שיתננו לתוך פיו ואכל זה לבדו ואח"כ חציו השני:

מהו. מי מצטרפי לחיוביה ככל שאר איסורים דקיימא לן דמצטרפי שיעוריהו לחצאין בתוך כדי אכילת פרס כדאמרין בפרק בתרא דיומא (דף פ:) או דילמא כיון דחדוש הוא דהא גידין ועצמות דעלמא לא מיחייב עלייהו והכא מיחייב ואימא אין לך בו אלא חדושו וכי אכיל ליה בבת אחת מיחייב דסתם אכילה בבת אחת משמע אבל לחצאין לא:

מבפנים. לאחר שבא סמוך לבית בליעתו בלעו לחצאין:

אכילה במעיו. כשהוא יורד לתוך מעיו צריך שיהא בו שיעור אכילה:

היכי משכחת לה דמיחייב. בכזית הא אי אפשר ללעוס אכילה כולה יחד:

בגרומיתא זעירתא. עצם קטן שעל כף הירך שיש בו משהו בשר וגיד ועצם משלימו לכזית ואין אדם לועסו אלא בולעו:

מחוסר קריבה. שנתרחקו זה מזה מעט:

מחוסר מעשה. נמי שלא אכל אלא חצי זית:

כי אתא רב דימי אמר:

בָּעָא מִיְיָהּ רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְיִשׁ מִרְבִּי יוֹחָנָן:

חֲלָקוּ מִבְּחוּץ - מַהוּ?

אָמַר לִיה: פֶּטוּר.

מִבְּפָנִים - מָאִי?

אָמַר לִיה: חַיִּיב.

כִּי אֶתְא רַבִּין אָמַר:

חֲלָקוּ מִבְּחוּץ - פֶּטוּר.

מִבְּפָנִים - רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר:

חַיִּיב.

וְרִישׁ לִקְיִשׁ אָמַר:

פֶּטוּר.

"רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: חַיִּיב" - הָרִי נִהְיָה גְרוֹנוֹ בְּכַזִּית.

"וְרִישׁ לִקְיִשׁ אָמַר: פֶּטוּר" - אֲכִילָה בְּמַעְיו בְּעֵינָן, וְלִיכָא.

אֵלָּא לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְיִשׁ,

הִיכִי מִשְׁכַּחַת לָהּ דְּמַחַיִּיב?

אָמַר רַב פְּהֵנָא:

בְּגְרוּמִיתָא זְעִירָתָא.

וְרַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר:

אֶפִּילוּ חֲלָקוּ מִבְּחוּץ - נִמְי חַיִּיב,

מִחֻסָּר קְרִיבָה - לָאוּ כְּמֻחֻסָּר מַעֲשֶׂה דְּמִי.

60. קג, ב

רפ"י

חוץ משל בין השינים. צריך
שיהא כזית במה שהוא בולע לבד
הנשאר בשינים:

בשל בין השינים. אפילו רבי
יוחנן מודה דלא מיחשיב בהדיה
דהא אין נהנה לא גרונו ולא מעיו
שאין אדם טועם עד שיהא סמוך
לבית הבליעה כדכתיב (איוב יב)
וחיד (יטעם אוכל):

בין החניכיים. המדבק בחכו
שגרונו נהנה בו ומעיו לא נהנו:

אמר רבי שמעון בן לקיש:
כזית נשאמרו - חוץ מושל בין השינים.

ורבי יוחנן אמר:
אף עם בין השינים.

אמר רב פפא:
בשל בין שינים - דכולי עלמא לא פליגי.
כי פליגי - בין החניכיים,
מר סבר: הרי נהנה גרונו בכזית,
ומר סבר: אכילה במעיו בעינו.

61. קג, ב

רס"י

חייב. ואע"ג דלא בא במעיו זית שלם לא בבת אחת ולא בזה אחר זה:

הרי נהנה גרונו. בטעם שני חצאי זיתים והא דרבי אסי פליגא אדרב דימי ורבין דאמרי לעיל משמיה דרבי יוחנן חלקו מבחוץ פטור והאי נהנה גרונו משום דהנאת גרונו היינו טעימה והרי טעם שני חצאי זיתים ואע"ג דזה אחר זה הוא לא איכפת לן הואיל ובכדי אכילת פרס הואי אבל הנאת מעיים אינה אלא במילוי כרס ואע"ג דבלע שני חצאי זיתים לא נתמלא כרסו אלא בחצי זית שכשבלעו לזה יצא כבר זה:

אי הוי עיכול. בבליעתו והוי פירשא בעלמא ואכילה שניה לאו כלום היא:

תבעי ליה כזית. ולחייבו ב' מלקיות:

אלא אי בתר גרונו אזלינן. דפשיטא ליה דלאו עיכול הוא וקא מיבעיא ליה מי אמרינן הרי נהנה גרונו או דילמא הרי לא נהנו מעיו אלא בחצי זית:

תפשוט ליה מדרבי אסי. דבתר גרונו אזלינן:

רבי אסי גמריה איעקר ליה. כלומר רבי אלעזר תרוייהו פשיטא ליה ולא הוצרך לישאל כלום אלא שמעיה לרבי אסי ששכח שמועתו ששמעו שניהם מפי ר' יוחנן שאפילו חזר ואכל אותו כזית עצמו חייב ושמעיה לרבי אסי דקא נקיט כזית אחר אבל ההוא לא אלמא הוי עיכול ואתא לאדכוריה ושאל לו בלשון בעיא משום כבודו אכלו לאותו עצמו מהו כלומר היזכר מה ששמעת על כך:

אישתיק. רבי אסי:

א"ל. ר' אלעזר:

מופת הדור. גדול הדור כמו (זכריה ג) אנשי מופת המה:

זימנין סגיאין אמרת. דבר זה לפני רבי יוחנן דאפילו בההוא עצמו חייב והודה לדבריק ואמר הרי נהנה גרונו בכזית:

אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן:

אכל חצי זית והקיא,

וחזר ואכל חצי זית אחר - חייב.

מאי טעמא?

הרי נהנה גרונו בכזית.

בעא רבי אלעזר מרבי אסי:

אכל חצי זית והקיא,

וחזר ואכלו - מהו?

מאי קא מיבעיא ליה?

אי הוי עיכול, אי לא הוי עיכול?

ותיבעי ליה כזית!

אלא: אי בתר גרונו אזלינן, אי בתר מעיו אזלינן.

ותפשוט ליה מדרבי אסי!

רבי אסי, גמריה איעקר ליה,

ואתא רבי אלעזר לאדכוריה.

והכי קאמר ליה: למה לי "חצי זית אחר"?

לימא מר בדידיה,

דאיכא למשמע מינה תרתין:

שמעינן מינה: דלא הוי עיכול,

ושמעין מינה: דהרי נהנה גרונו בכזית!

אישתיק ולא אמר ליה ולא מידי.

אמר ליה: מופת הדור,

לא זימנין סגיאין אמרת קמיה דרבי יוחנן,

ואמר לך: הרי נהנה גרונו בכזית!

הדרן עלך גיד הנשה